

1/2 Linnar

Petelinov Janez.

Povestica
iz ne še preteklih časov.

Spisal

Jakob Aléšovec

Ponatis iz „Slovenca“

V LJUBLJANI.

Založil Jak. Aléšovec. — Tisk J. Blaznikov.

1880.

31333

Petelinov Janes

030019060

Skaza.

Brežka vas ni ravno velika, a tem lepša videti od blizo in daleč. Hiše so čedne, razpostavljene ob bregu, pod katerim šumíá potoček, ki ne daleč nad vasjo s hriba dere v curku, podobnem malemu slapu. V sredi vasi kot kinč njen, na malem holmcu, strlí proti nebu cerkev s svojim ličnim zvonikom, tik nje je videti zalo poslopje — farovž, v katerem bivata dušna pastirja, župnik in kaplan. Prav blizo cerkve je le še hiša cerkvenikova, druge hiše so skoro vse po streljaj daleč od cerkve. Kdor vidi vas, si bo mislil, da je premožna, kmetje, če ne bogati, vsaj trdni. Okolo hiš so gosto zasajeni vrtni s sadnim drevjem, pod vasjó pa se razprostira rodovitno polje, kakor nad njo zeleni gozdi debelega drevja. Sploh: Brežka vas je podoba vasi, kakor si malarji mislijo in malajo lepo vas. Od mesta je le štiri ure daleč, toraj tudi od svetá ni odtrgana.

Vroč poletni dan je, skoro vsa vas je na polji in spravlja obilne pridelke domú. Ta dan je ravno sobota, zato se vsak še bolj

podviza, boječ se čez nedeljo hudega vremena, ki bi mu utegnilo pokončati ali vsaj poškodovati poljski pridelek. Vse pridno dela in je tako zamišljeno v delo, da ne pazi dosti na gospóski oblečenega mladenča, ki po cesti pod bregom s smodko med zobmi koraka proti vasi. Kdor ga pogleda, bo mislil, da je študent ali pa kak mlad zavarovalni popotnik, ker le torbica mu bengljá po plečih. Čevlje ima hudo oprasene in videti je tudi že zelo truden — znamenje, da ima že precéj dolgo pot za sabo. Ne ozira se ne na levo ne na desno, za ljudi na polji ob cesti se briga še manj, ko ti za-nj.

Ko tako prikorači do prvih hiš, zapojó zvonovi, tudi mu pridere naproti truma malih učencev in učenk, ki utihnejo, ko ga zagledajo, naredo prostor in memo gredé vsi reko: „Hvaljen bodí Jezus Kristus!“

Ta pozdrav pa zdrami našega popotnika z razmišljenosti, postoji in z zaničljivim smehljanjem mrmra:

„Se vidi, da bo treba šole, da ne bodo f..... sami učili mladine, kakor zdaj, ko nimamo ne učitelja ne šolskega poslopja.“

Po teh lepih besedah gre naprej po vasi in postoji pred eno najlepših hiš, pred županovo, ki je tudi edina gostilnica v vasi. V to vkrene, kakor v domačo, in stopi v sobo za goste.

„Glej ga no“ — ga ogovori čedna deklica, kakih 18 let stara, a njemu po obrazu zelo podobna — „glej ga no, kako da prideš domu zdaj? Saj šole še niso končane? Kaj pa je?“

„Kje so pa drugi?“ — reče namesto odgovora popotnik, ki je bil torbico snel in vrgel jo s klobukom vred na klop.

„So vsi na polji“ — je odgovor — „jaz sem sama domá, da bi postregla komu, če pride. Saj si tudi ti žejen, Janez, je-li? Morda tudi lačen? Bom brž kaj prinesla.“

„Ej, le pusti, le, Nežika, se mi nič ne bo prileglo.“

„Zakaj ne?“ — praša sestra osupnena; — „saj si daleč prišel! Nekaj ti bom vendar prinesla, ker do večerje ne moreš čakati, prej pa onih ne bo s polja.“

S tem skoči brhka in urna deklica s sobe, popotnik pa, v katerem spoznamo njenega brata Janeza, si prižge novo smodko in sede na prostor, kjer je sestra sedela. Tu je na mizi odprta knjižica. Janez jo pogleda, a komaj bere naslov, jo zapré in vrže pod mizo z zaničljivim izrekom:

„Cerkvene pesmi! Škoda, da se dekleta brati nauče, da potlej to berejo.“

V tem pride Nežika s kozarcem vina, kruhom in klobaso, a predno to postavi pred brata, že zagleda svoje bukvice pod mizo.

„Zakaj si pa pesmi, ki jih tako rada pojem, vrgel pod mizo?“ — prasha vsa zavzeta.

„Zato, ker si ti kavka in boš še večja kavka, če boš take bedarije brala in pela.“

„No, veš, Janez, ti si pa res čuden! Da boš tako robot prišel domú, bi ne bila mislila“ — reče Nežika in pobere knjigo pod mizo, zmečkane liste v nji poravná ter jo spravi v svojo omarico.

„Kaj veš ti, dekle!“ — se posmehuje Janez in puhne oblak dima z ust.

„Pa kadiš že tudi“ — pravi Nežika, ko to zapazi — „kaj bodo pa oče rekli, če jim to povem? Bom brž okna vsa odprla, da ne bo po dimu dišalo, ko pridejo domú.“

„Haha, le pusti to! Z očetom bova danes drugo govorila, da se jim bodo kar oči razklale. Zato sem prišel domú.“

Nežika čedalje bolj strmi in ko jej na par vprašanj dá le osorne kratke odgovore, gre s sobe in opravlja druga hišna dela, pa jej je videti, da jej je pri srcu tesno. Janez v tem pokusi vino in kruh, pa mu vse nič ne diši, le svojo smodko kadi in bere knjigo, katero je bil s torbe vzal. Nemška je bila.

Zvečer pridejo vsi domú. Petelin — tako je ime županovo — je premožen mož, ima veliko družine, njegova žena Polona je še trdna, stareji sin Jože pri vojakih, mlajša hči Rezika pa ravno za pastarico dobra, ker je

pri gosp. kaplanu v šoli že naučila se brati, računati in nekoliko pisati. Stara je 12 let.

Nežika je že očetu zunaj povedala, da je Janez domú prišel, pa da je tako nekako ježast, nji ni dal lepe besede.

Oče Petelin, čvrst in postojin mož, reče :

„Tako? mu bom že vravnal glavo, če se mu je v napačno stran zasukala.“

V tem pride tudi mati Polona, ki je že od otrok zvedela, da je Janez domá. Ko sliši očetove besede, pristavi :

„Tudi jaz bom eno rekla, če je kaj nápak.“

Vsi trije gredó toraj v sobo, kjer Janez zamišljen sedi za mizo pri zaprti knjigi in kadi smodko.

„Kak veter te je pa pripihal domú?“ — ga ogovori oče; — „pa ne, da bi te bili s šole spokali?“

„Pa res“ — pristavi mati — „saj so šole še cel mesec!“

„Ej, kaj šole! Jaz že dosti znam, tistim neslanim profesorjem ne bom dal več si nagajati.“

„Kaj?“ — se postavi mati — „toraj ne misliš biti gospod — duhoven?“

„Nikoli, imam vse druge namene. Z bogatim baronom grem ven na Dunaj, in zdaj sem prišel le povedat vam to, ker sam lahko pridem prej ko moje pismo po pošti.“

„Kaj pa bo potem s tebe?“ — praša oče ledeno.

„Več ko far!“ — zarohni Janez.

Težko je popisati vtis teh besedi na domače. Vse je tiho. Najprej se britki čut razlije v solzah pri mlajši sestri Reziki, ki se je že veselila, da bo pri novi maši „družica“, in ugibala za to primerno obleko.

Materi Poloni se zatemni obraz, a ljubezen do otroka je močnejša od jeze, toraj stopi k njemu in ga prosi:

„Kak duh te je obsedel, Janez? Saj veš, koliko sva zá-te trpela, koliko si naju že stal! Odločila sva te za duhovnika, če hočeš hvaležen biti nama, izbij si druge muhe z glave. Jutri bova šla k gospodu župniku.“

„Nič, nič! V farovž ne grem več, to sem prisegel“ — zarohni Janez.

„Tako?!“ — pa se oglasi oče Petelin in nevolja mu kali obraz — „v farovž ne boš šel več? Sina, ki tako zaničljivo govori o naših vrlih duhovnih, pa jaz celó pod svojo streho ne maram imeti. Ali si mar postal luteranec?“

„Če ste že tako radovedni, vam pa povém, da jaz ne maram nobene vere. Človek brez vere najlajše živi. Če bi vi brali to-le knjigo, bi tudi tako mislili; pa kaj, ko nemški ne znate!“

„Ali je tvoj baron tudi takih misli?“ — praša oče jeze napet.

„Saj mi jih je on vcepil“ — odgovori Janez.

„Tak pa le pojdi z baronom, kamor hočeš, pa le brž“ — bruhne oče nevolje zelen — „drugače te bom vrgel na cesto, da boš sedem solncev videl.“

„O, ni treba vaših rok, že sam grem“ — se ruga Janez — „le ostanite vi sami v tej nevednosti dalje, moj cilj je viši, više kipi moj duh. Vi ostanite na svoji nizki kmetiški rušni, jaz se bom vzdignil v višavo občega znanstva.“

„Če boš le mogel“ — reče oče — „od mene pa za to ne pričakuj nobenega vinarja.“

„Mi ga ni treba, baron me bo vzdrževal“ — odgovori Janez in zelo moško koraka skozi vrata čez prag ter po vasi dol, da se vsak čudi, ki ga vidi o mraku iti peš z doma, čeravno ima oče njegov konje in voz, da bi ga peljal, kakor je do tje vselej bilo.

Kak je bil ta večer pri Petelinovih, je težko popisati. Sestri ste plakali, mati je molila, oče pa je stopil še k gospodu župniku pravit mu, kaj se je zgodilo. Gospod župnik tega skoro ni verjel, slednjič pa vendar rekel Petelinu, da bodo peljali se vsi trije: on, oče in mati, v mesto k sinu, ker je gotovo, da ga je slaba družba tako zapeljala, pa je morda še mogoče, spraviti ga na pravo pot. Mladost

je kakor slama: se naglo vname, pa tudi naglo zgori.

Drugi dan je dogodbo že vsa vas vedela. Večini se je smilila rodovina županova, ker je bila sploh priljubljena, le nekteri so rekli:

„Prav se godi Petelinu! Zakaj pa je dal Janeza študirat! Naj bi bil kmet kakor mi, pa bi mu ne bil naredil take žalosti.“

K tej dogodbi treba nekoliko pojasnila.

Petelin je bil svojega sina poslal v šolo po nasvetu gosp. župnika, ker je bil prebrisane glave. „Starejši bo prevzel za mano posestvo, mlajši naj pa gre študirat, da bomo imeli duhovna v hiši“ — je rekla mati, oče pa je pristavil: „Kjer je več otrok, gre najlepše posestvo na kant, če mora vsem izplačati se dota.“

Tako je Janez prišel v šolo in tudi dobro študiral. Z dóma so ga zakladali z vsem, morda še preobilno, ker čim više je prišel v šoli, tem slabša so bila njegova spričevala, tem več je pa tudi denarja potreboval. Razen tega je postajal čedalje bolj gosposki, o počitnicah je bil domá najrajši sam in prebiral knjige, katerih je celo skladovnico seboj prinesel. Kake so bile, domá ni mogel nobeden vedeti, ker so bile nemške, pa jih je tudi še skrival. Vendar jih je bila mati enkrat nekoliko dobila in nesla pokazat gospodu župniku. Ta se jih je močno ustrašil in rekel, da

bo že govoril z Janezem zavoljo njih. To se je zgodilo, a nasledek je bil ta, da je Janez mater svojo ozmerjal, zakaj da nosi njegove knjige kazat gospodu župniku, ki jih še ne razumi ne in tudi ni njegov policaj. Oče Petelin tega ni zvedel, ker mu je mati prikri-vala, in odslej je Janez hodil v gozd brat svoje knjige.

„Kje jih je li dobival?“ — bo morda kdo prašal.

Nekaj jih je kupoval, več pa dobival jih na posodo pri baronu. Ta baron je bil čuden mož, nekteri so rekli, da je prismojen — zato, ker je govoril včasih reči, ki niso šle nikomur v glavo. Prišel je bil z nemškega, od kod, ni nihče prašal, ker je bil bogat. Tega barona sin je bil sošolec našega Janeza, a Janez je bil bistrejše glave, zato mu je večkrat pomagal. Tako je prišel v hišo barona, kateremu je bil čvrsti in bistri kmetiški sin všeč. Naš Janez je pa tudi bolj obrajtal se, ko je bil v baronovi hiši domač.

V to hišo pa je zahajalo še več drugih ljudi, ki so mu pravili, da taka glava, kakor je on, ne sme postati duhoven, bi bilo škoda zá-nj. Rajši naj postane kaj družega. Janez je bil po branji nemških romanov in drugih knjig že tako pol na njihovi strani, zato je rekel enkrat:

„Jaz bi že šel kam drugam, za duhovna tako nimam nič veselja. Ali starši mi ne bodo dali krajcarja več, ako ne grem v semenišče.“

„Temu se lahko pomaga“ — je rekel baron — „moj sin gre na Dunaj, vi mu bote pomagali pri učenji, za to vam bom jaz pošiljal po 10 gld. na mesec.“

„Mi bomo pa skladali skup, da bote dobili vsak mesec še po 30 gld.“ — se oglasio drugi.

Tako je bil naš Janez vjet — posebno pa še, ker ga je zadelo okó mlade gospice, ktero je tam že večkrat videl, a le plašno govoril ž njo. Te gospice oče je bil uradnik in ta njegova hči ni bila edina, marveč pred njo in za njo jih je bilo še nekaj, sina pa nobenega.

Znanstvo med Janezem in Pavlino, hčerjo tega uradnika, se je tako pričelo in tudi profesorji so zvedeli o njem. Izmed teh je eden, kteremu je bilo žal za bistrega mladenča, poklical ga k sebi ter ga svaril, naj popusti to znanstvo, ki nikakor ne more biti pridno zá-nj, a Janez, oprt na blagovoljnost in obljubljeno mu podporo baronovo, se razbesedi s profesorjem, po tej zameri odrine domú očetu razložiti reč po svoje. A ta mu je dobro posvetil, peljal ga nazaj v mesto in morda bi se bila spletká še voljno poravnala, če bi ne

bila družba pri baronu Janeza tako podpihnila, da je prihodnje veličastnosti poln podal se hude jeze zopet domú ter tam napravil to, s čemer se začne naša povest.

Po tem pojasnilu idimo naprej.

V pondeljek se peljeta gospod župnik in Petelin v mesto, da bi poskusila pri Janezu zadnje. Med potom je gospod župnik nevoljnega in razjarjenega očeta toliko pomiril, da je ta obljubil hladno govoriti z zapeljanim sinom. Tudi to je obljubil Petelin, da, če že sin noče postati duhoven, naj bo pa kaj drugega, kajti ni slabšega na svetu, ko slab duhoven. Svet potrebuje raznih stanov, v vsakem je človek lahko srečen in osrečuje druge, če spoľnuje dolžnosti svojega stanu. Ako bi toraj Janez nikakor ne maral postati duhoven, naj mu oče ne odreče vse podpore, naj ga ne pahne v nevarnosti spridenega svetá. Janez bi bil po vsem tem slab duhovnik, a utegnil bi postati dober zdravnik, profesor, uradnik. Odtrgati ga je le treba od te baronove družine, ki je, kakor jasno, ves um mladenču zmešala, potem bo morda še vrnil se na pravo pot.

Oče Petelin je skonca kar strmil nad besedami župnikovimi; ko je pa slišal vse razloge, je podal se in prosil gospoda, naj gre on sam ž njim k Janezu, da več opravita pri njem. Župnik to z veseljem obljudi.

Prideta do stanovanja Janezevega. Gospodar jima pa pové, da gospod Janez se je peljal včeraj z baronovimi na grajščino, od koder ga ne bo še brž nazaj. Naročil pa je, če bi oče ali kdo drug njegovih domačih prašal po njem, naj pové, da ga tu ni treba več iskati, ker če se bo pripeljal v mesto nazaj, bo bival pri baronovih, kamor je že tudi vso svojo robo spravil. Tam ga pa ni treba iskati, ker za baronovo hišo niso podkovani kmetiški podplati.

„Idiva, gospod župnik“ — črhne po tem pojasnilu Petelin. „To je zgubljen sin, naj gre kamorkoli, meni ne bo več mar zá-nj.“

Gospod župnik milo prikima, oba gresta in se peljeta domú.

„Kako je z Janezem?“ — prašajo mati in obe sestri, ko se voz pripelje pred hišo.

„Naj bo, kar koli, nam ne bodi več mar zá-nj. Saj vam je vsem znana povest o zgubljenem sinu.“

Vse tri sežejo po predpasnikih, beže v vežo in s treh kotov je slišati tužen jok. Še le gospodu župniku se posreči potolažiti jih toliko, da vtihnejo; saj še ni vse zgubljeno, najbrže bo Janez, zapazivši pogubljive mreže, izvil se z njih in skesan prišel domu; potem utegne še zmiraj kaj prida postati ž njega.

Ženske so se pomirile vsaj nekoliko, ne pa oče Petelin. Tega je posebno grizlo to, da

je večkrat od strani slišal, kako se je njegov sin spridil in bo zdaj postal najbrž luteransk fajmošter, ki se lahko ženi. Najprvi nasledek tega je bil, da se je odpovedal županstvu, drug pa, da v hiši ni bilo pravega veselja več. Mati in sestri so molile za spreobrnjenje brata, oče Petelin pa — ga je z jeze rajši poliček preveč pil.

Nova šola.

Za Petelinovim Janezem ne bomo hodili po vsih njegovih potih, rajši bomo počakali, da pride sam nazaj, ter mudili se v Brežki vasi.

V začetku te povesti smo že rekli, da je bila Brežka vas skoro za izgled vsem drugim. Mir je bil med vaščani, pretepa med fanti skoro nobenega, ker oče Petelin, edini krčmar v vasi, ni trpel, da bi se bil pri njem kdo preopil; čez mero nikomur ni dal kozarca, če mu je še toliko ponujal zá-nj. „Jaz imam krčmo za žejne in lačne ljudi, za presite in pijane pa ne“ — je bil njegov pregovor, kterege se je vedno strogo držal. V njegovi krčmi se toraj ni bilo lahko upijaniti, če je prišel kak pijanec v vas, prišel je od drugje in takega so pametni fantje in ljudje kmalu k miru spravili brez pretepa. Če se je pa že kaj burne-

jega zgodilo, je gospod župnik na prižnici rekel resno besedo, ki je dolgo dolgo veljala.

Po vsem tem so se ljudje brigali bolj za delo ko za vse drugo in zato je bila vas tudi premožna. Vsacega bi bilo sram, če bi se bil v njegovi hiši kdaj prikazal brič, vsak je svoj davek o pravem času odrajal.

Ob nedeljah in praznikih po krščanskem nauku so se shajali možje pod košato lipo ob končišči županove hiše, če je bilo vreme lepo; ob neugodnem vremenu pa so šli tudi k Petelinu. Večidel sta prihajala med nje pozneje tudi gospoda župnik in kaplan, in pogovor je bil živahen in podučen, pa tudi kratkočasen, kakor je nanese. Časnikov še ni bilo slovenskih, le „Novice“ so učile kmeta in te je zbranim ljudem bral gospod župnik ali pa jim tudi z nemških listov pravil kaj, kar jim je bilo na korist. Tako Brežani niso bili zadnja vas, in če so potrebovali kakega dobrega sveta, dobili so ga od gospoda župnika ali kaplana in ni bilo treba letati drugam za drag denar po slab svet.

„Kaj pa s šolo?“ — bo morda kdo vprašal.

Da, tudi ta ni bila pozabljena. Pač ni bilo še velikanskega šolskega poslopja, tudi učitelja ne, ker organist ni bil za podučevanje otrok; vendar je bila v farovžu pri tleh zračna soba, tje so hodili otroci in gospoda sta jih podučevala v branji, pisanji, krščanskem na-

uku, računanji, cepljenji drevja in še v marsičem kar je kmetu potrebno. Zato pač nista dobivala nikakoršne plače, a otroci so se kaj učili in hodili radi v šolo, ker sta gospoda znala ravnati z njimi. Najboljši dokaz lepega vspeha te šole je bil ta, da je skoro vse mlajše v vasi znalo brati, za silo pisati in dobro računati ter še marsikaj družega.

Kar pride ukaz od gospóske, da si morajo zidati šolo in najeti učitelja. To so bili burni dnevi v Brežki vasi!

„Saj imamo boljšo šolo-ko drugod in tako cenó, kakor nikjer. Naši otroci se nauče že toliko, da domá lahko živé, ven pa nobeden ne gre, in če gre, naj se pa drugje uči. Tako dobrega učitelja, kakor sta naša duhovna gospoda, ne moremo dobiti, pa tudi se ne vé, če bo srenja strpela zidanje nove šole in davek za učitelja.“

Tako so se rotili ljudje in prišlo bi bilo morda do velikega upora, ker je bil Petelin enakih misli. A gospod župnik je prišel z oljko mirú med-nje in razburjene duhove tako pomiril, da so se podali in zidali ob cerkvi lepo šolsko poslopje, ker so bili že toliko ponosni ná-se, da kake pokveke ne bi bili trpeli pri tako lepi cerkvi in farovžu.

Ko je šolsko poslopje stalo, dobili so Brežani tudi učitelja. Najprej je prišel ogledat si novo bivališče, takrat se je oglasil le pri go-

spodih, pa je zopet šel, da ga vaščani niso dosti videli. Potem se je pa pripeljal s svojo pičlo robo in takrat ga je šel gledat vsak, kdor je utegnil, posebno otroci, kateri si pa niso upali bliže, ampak izza dreves in voglov zrli po svojem novem mojstru. Kakšen je bil?

„Brado ima, brado, kakor kozel“ — je bil splošni vriš med otroci, še večji pa med ženstvom, ker v vasi ni imel nihče ne najmanjše brade. „K temu že ne bomo hodili v šolo“ — je bil sklep otrok — „ta nas bo vse snedel“. Tudi možje so majali z glavami, ter rekli: „Muštarji so le pri davkariji, kdor je tako kosmat, ne more biti dobrega srca, tudi se ga bodo otroci preveč bali.“

Iz tega je videti, da Brežani novega učitelja niso bili nič kaj veseli, šli so mu s pota in obračali se v stran, če ga je kdo srečal. Čakali so le še nedelje, da bi slišali, kako mu bodo orgle pele. Gospod kaplan je namreč pregovoril pevke, med katerimi je bila tudi Petelinova Nežka, da ostanejo pri njem, ker bo ravno tiste igral ta pot, kakor jih je stari Boštjan, dosedanji orglar, kateremu pa že prsti niso več pokorni bili in se je zato radovoljno umaknil nasledniku, čeravno je rekel, da ta teh orgel ne bo mogel „meštrati“ kakor on.

Do nedelje sta pa še dva dneva, toraj si novega učitelja med tem tudi mi lahko ogledamo. Gospod Uranič — tako mu bodi ime —

je bil precej visoke, a ne predebele postave. Kakor navadno učitelji tistega časa, si tudi on ni svoje volje izbral tega poklica, ampak je bil, kakor Robinson na svoj otok, po raznih drugih nesrečnih vožnjah tje vržen; to je poročstvo, da ni bil zabite glave in plitvih študij, o ne! V vednostih je bil podkovan še boljše ko vaščanskemu učitelju treba, in če bi bilo šlo po njegovi volji, bi bil takrat ravno tako lahko že kaplan ali pa začetni uradnik kakor priprost vaščansk učitelj. Ali nesreča je segla vmes, par neprevidnih burk in vsahnenje podpore, pa je bil vržen na suho in ni si mogel pomagati dalje, ko do učitelja. Gospodoma je bilo to dobro znano, zato sta ga sprejela radovoljno méd-se in bil jima je ugoden tovariš za pogovor, ker je kaj vedel. V drugem je bil vljuden, ogovoril rad vsacega kmeta, a hudo mu je délo, ko je vsak plašno smuknil memo njega.

Nedelja pride, vse vré v cerkev, da je prav prenapolnjena. Orgle zapoje, vse posluša, a na obrazih ni prave zadovoljnosti. Po pridigi óznani gospod župnik, da se bo zdaj pričela šola, naj toraj jutri pripeljejo vsi svoje otroke, da se vpišejo.

Po maši je bil šunder velik, sodba o učitelji različna. Nekteri so se čudili, da „bradač“ zna tudi orgljati in celó peti, kakor še do zdaj niso slišali; drugi so rekli, da so

Boštjanu orgle vendar bolje pele, ker so po maši s cerkve marširali kakor vojaki po „bandi“; če bi bil učitelj (ali marveč orglar) štel glasove, bi bil našel, da ima med prijatelji večino ženskega, med nasprotniki pa večino moškega spola, toraj je lahko mirno spal — svest si, da bo po ženskem kmalu pridobil zá-se tudi moški spol.

Le pri Petelinovih ni bilo vse tako. Tukaj je mati Polona bila strašno huda in rekla, da Nežika ne bo več pela; a oče Petelin se je postavil na noge in rekel, da bo in da se bo zdaj Rezika hodila učiti, ker je že dosti stara, da bo njen glas tudi v cerkvi donél. Mati, da, oče, da ne, dekleti greste s sobe, in — bil je prvi prepir med Petelinovima, ki se je končal s tem, da je oče krepko ob mizo vdaril in rekel, da je gospodar on.

V pondeljek so prignali očetje in matere svoje otroke obojega spola pred šolo, prišla sta gospoda z novim učiteljem, ki je otroke s starši vred v šolski sobi zbrane v domačem slovenskem jeziku ogovoril, da so nekteri kar zijali. Po vpisanji so domú gredé starši rekli drug drugemu:

„Ta je pa učén, govori skoro tako, kakor da bi bil na prižnici. Pa ga tudi lahko razumimo, ker ne govori veliko drugače ko mi. O, tega se bodo otroci že navadili, če-

ravno je kosmat. Če bi ne imel brade, pa bi šel lahko na prižnico.“

Tako je bilo zaupanje do novega učitelja kmalu tako, da je vsak prignal svojega otroka posebno še, ko je bilo od otrok slišati le pohvalo, a bal se ga ni nobeden, pač pa so prav radi hodili v šolo. Pravili so celó, da med njim in gospodom kaplanom ni nič drugega razločka ko kosmata brada, ki pa tudi ni pregrešna.

Tudi v cerkvi je novi orglar si ljudi kmalu pridobil. Ostal je pri starih pesmih odpravil le nekatere poskočne, pa učil novih ki so se tudi kmalu ljudem prilegale, in prišlo je kmalu tako daleč, da je hotela vsaka biti pevka, Brežani pa so se s svojim učiteljem bahali. Še stari Boštjan je pripoznal, da njegovemu nasledniku orgle bolje pojo ko njemu, in to je gotovo največa pohvala.

Po vsem tem je razumno, da je vsa vas rada imela ga in vsaka hiša bila vesela, če je stopil čez prag, in radi so ga ubogali, če je kateremu povedal, kako bi to in ono lahko bolje naredil. Se vé, da je najraje zahajal v Petelinovo hišo, ker je oče Petelin bil najrazumnejši gospodar v vasi in dober prijatelj gospodov, ki sta tudi včasih prišla na kozarec in na pogovor. Vsak dan to ni bilo, a večkrat v mesecu so se vsi trije sešli pri Petelinu, posebno zvečer, ko je on tudi svoje

delo opravil. Mati Polona se učitelja ni mogla prav navaditi zavoljo brade, čeravno je gospod župnik rekel jej, da še celó svetnike malajo in zdolbujejo z bradami. Zato je bilo večkrat veliko smeha, a mati je šla in ni je bilo več blizo.

Tako vse tri zbrane najdemo pri Petelinu, kateri je bil ravno novo vino dobil ter povabil jih na pokušnjo. Vino je bilo dobro, vsi veseli, tudi mati je bila prišla s hčerama, ker so jej obljubili, da o bradi učiteljevi ne bo govorjenja in rekli, naj sede tako, da je ne bo videla. Ko so že vsi dobre volje, prične učitelj:

„Oče Petelin, kdaj pride vaš sin Jože domú? Vam nič ne piše?“

„Pač,“ — odgovori oče — „bi bil že domá, pa zdaj se bojé vojske in ne pusté nikogar domú. Tam na Laškem je nekje.“

„Da, da“ — pritrđi gospod župnik — „vojska bo, ne bo drugače. Ravno sem bral to v časnikih. Lah in Prus nas mislita stisniti.“

Na to nastane tihota, katero pretrga učitelj z vprašanjem:

„Kaj pa vaš drugi sin, Janez? Kje je? Vam li nič ne piše?“

To pa je iskra v smodnik. Oče Petelin skoči pokonci, pogleda neprevidnega vpraševalca in reče:

„Gospod učitelj, o tem mi ne govorite, imena ne maram več slišati. Pač sem dobil od njega že nekaj pisem, pa sem jih v peč vr- gel neprebrana. Naj bo kjer koli, meni ni prav nič mar zá - nj in kdor hoče biti meni ljub, naj ne sproži besede o njem. Tako je!“

S tem je bila dobra volja skaljena, oče Petelin je izpil svoj kozarec, pa šel rekši : „brez zamere in lahko noč!“

Se ve, da so šli tudi gospoda in učitelj, zadnji posebno osupnjen, da je splošno vese- lje tako skalil. Po poti sta mu duhovna po- jasnila, da naj vsaj zdaj pri Petelinovih nikar ne govori o Janezu, „zgubljenem sinu“, ka- kor mu oče pravi, ker stari misli, da ga hoče vsak dražiti s „skaženim študentom“. Treba čakati, da se očetova razburjenost poleže. Učitelj to obljubi in odslej v Petelinovi hiši ni bilo več govora o Janezn, o katerem celo nobeden nič ni vedel, kje je.

Pač, eden je vedel, ali bolje : ena je ve- dela, in ta je bila Nežika. Nji je namreč da- jal oče pisma, da jih vrže v peč, ali čeravno se jej je bil brat zameril, je bila vendar se- stra njegova in radovedna, kakor ženska sploh. Zato so šla pisma Janezeva pač v peč, a prej je vsako pismo prebrala Nežika. Tako je imela vse v spominu, a čast jej, da jih je obdržala zá-se, kar je ženskemu spolu menda zelo težko. Samo to že priča, da je bila Nežika ne le

blago, ampak tudi veliko vredno nenavadno dekletu.

Kdor ima kako skrivnost skrivati, ni srečen. Nežika pa še z drugih ozirov ni bila srečna. Ko je začela hoditi pet k novemu učitelju, je skonca bila ravno tako vesela, kakor pri starem Boštjanu, — še bolj, ker je ta učil svoje pevke ne le cerkvenih, ampak tudi drugih poštenih pesem za družbo in svet. Kmalu se je v Brežki vasi pelo povsod: v logu, na polji, na skednji, zvečer doma — sploh povsod, kjer so bile pevke. Še več! Od deklet so se celó fantje naučili poštenih domačih pesem in tako je postala Brežka vas kmalu — pevska vas.

Vse dobro. Ali čem bolj so se začela odperati drugim dekletom pevska grla, tem težje je pela Nežika, in ko se jej je enkrat primerilo, da je v cerkvi v sredi pesmi zakašljala in bi se bila skoro zadušila, je rekla učitelju organistu, da ne more več peti; mora biti bolna v prsih, ker jej je grlo tako tesno, da komaj diha.

„Zakaj je to?“ — jo praša učitelj zunaj cerkve.

„I no, zavoljo — Janeza, mojega brata, saj veste.“

„Mar ti je znano, kje je zdaj? Povej mi, ker on je bil v šolah moj najboljši prijatelj.“

„Vaš prijatelj — naš Janez?“ — se čudi Nežika.

„Kaj pa, kako sva se rada imela do zadnjega, ko je med tisto prismojeno gospodo zašel, ki mu je možgane zmešala. Povej mi več o njem, mu bom pisal.“

„Drugi pot, je zdaj preveč ljudi, ki naju gledajo“ — končá Nežika in steče za sestro, pa za sabo sliši šepetanje:

„Ta Petelinova mora kaj imeti z učiteljem, ker se toliko menita med seboj. Saj pa tudi učitelj preveč zahaja k Petelinu. To ni brez vsega. Saj otroci pravijo, da še s šole zmiraj gleda za njó, kedar gre ona memo.“

Nežika je hitela domu, pa tisti večer ni bilo spraviti nobene prave besede ž nje. Gostje so mislili, da je to zavoljo tega, ker jej je na koru pri petji spodrknilo. Nežika pa je že vedela, zakaj jej je tako tesno.

Nekega dne že skoro o mraku gre Nežika s polja domú, na glavi jerbas plevela, kterega je bila naplela za živino. Ni jej bilo ravno treba nositi peze, ker je za to bil voz, a vendar pridno in čvrsto kmetiško deklé bi se bilo sramovalo iti prazno domú, toraj je bila Nežika napulila za živino nekaj. Pri kmetiških ljudéh je že taka navada, da vsak dela, kjer koli je, toraj tudi, če je na poti.

Navadno je Nežika na takem potu prepevala ali vsaj so jej lezli na pol glasno napevi

te in one cerkvene ali domače z ogrla. Ta večer pa je bila nenavadno tiha in zamišljena, kakor že zadnje dni večkrat, — tako zamišljena je bila, da ni zapazila učitelja, ki jej je ravno pod klancem naproti prišel. To je bolj skrit prostor, se nikamer ne vidi ko v potok in v nebó, vse drugo gradi hrastovje in bukovje.

„Glej no, Nežika, zmiraj pridna?“ — jo ogovori učitelj in zapré knjigo, v kateri je bil do tje bral.

Kako se Nežika vstraši! Jerbas jej pade z glave in se povezne na krmó za živino nabrano. Ne gre jej beseda z ust, le podviza se spraviti streseno travo zopet v jerbas in učitelj jej pri tem pomaga, pa se zagovarja, da jo je tako ostrašil. Ali kaj je Nežiki? Še nikoli ni bila tako okorna pri takem delu, kar ena roka v jerbas potlači, pa druga zopet ven zbrska, in slednjič je jerbas premajhen za to, za kar je bil prej dosti širok.

„Ej, to sem danes nerodna“ — reče slednjič — „bom pa ostanek tukaj pustila pa prišla pozneje pó-nj, saj ni daleč.“

„Jaz bom pa čuval tu, da ga nihče ne pobere“ — reče učitelj — „potlej greva pa skup domú, da mi boš povedala kaj o Janezu.“

Nežika zadene jerbas na glavo pa jo popiha po bregu ko srna. Učitelj gleda za njó in z grla mu zlezejo na pol glasne besede:

„Krasno dekle to! Kaj ko bi jaz to podhribovsko cvetico presadil v svoj vrt! Če le količkaj ljudi poznam, se ne motim, da bi se ona ne branila dolgo.“ —

Res pride Nežika kmalu nazaj z jerbasem pod pazduho in postoji, ko zagleda učitelja še pri kupcu trave.

„To pa res ni prav, gospod učitelj, da ste tukaj ostali pri tem kupčku“ — govori Nežika vsa zmešana s poobesenimi očmi; — „saj bi ne bilo nič, če bi ga bila prav ktera pograbila, mi imamo dosti krme za živino.“

„Jaz sem le mož - beseda bil“ — reče učitelj — „zdaj le naloži, pa greva skup v vas do dóma.“

Če je kterikrat kak človek bil zmešan, je bila to gotovo najbolj zdaj Nežika. Zopet jej je učitelj moral pomagati, da sta spravila krmo v jerbas, ker ona je tako metala travo v jerbas, da je vsa na onem kraji zopet ven letela. Ko je pa bilo vse v jerbasu, ga zadene vendar sama in zahvalivši se učitelju za pomoč hoče kar iti. Ali učitelj jo opomni, da mu je obljubila povedati kaj o bratu Janezu. Na to začne Nežika počasneje korakati in pové, da so Janezeva pisma bila skoncá strašno ošabna, pozneje krotkejša, zadnji pa je bil že tak, da se je ona skoro jokala. Videti je, da je obupal nad svetom in če se mu zadnja poskušnja ne posreči, se bo sam vstre-

lil. Z baronom se je popolnoma razprl, ker ta ni držal svoje obljube, ravno tako ne drugi, ki so mu podpore obljubili. Vendar je prišel k neki bogati družini, pa Nežika ne ve kje, in tam misli, da bo vjel srečo za vse svoje žive dni.

Učitelj je to pazljivo poslušal, čeravno Nežika ni mogla natančnejega povedati. Ko je končala, jo prosi, naj bi mu kako pismo njegovo, če bo še prišlo, prinesla, da mu bo on pisal.

„Kako, da se vi, gospod, toliko brigate za mojega brata?“ — praša na to Nežika.

„Zato, ker je moj stari prijatelj in — vaš brat“ — reče učitelj navdušeno.

„Oh, idiva hitreje, da bom domá“ — črhne Nežika — „kaj bodo ljudje rekli, če naju sama vidijo zdaj, ko je že skoro noč!“

„Kaj pa bi rekli, Nežika, če bi naju zmiraj tako videli? Ali se me bojiš?“

S tem jo prime za roko, a ona? —

Ko je prišla domu, jo je mati ozmerjala, da je toliko časa ni bilo domú. Nežika ni rekla nič, a šla je v svojo sobo, kjer se je sestra čudila, da Nežika vse narobe stori.

V nedeljo so ljudje rekli, da Nežika na koru še ni nikdar tako lepo pela, kakor ta dan.

V ponedeljek je prišel učitelj praznično oblečen k očetu Petelinu in snubil Nežiko.

„No, jaz nimam nobenega ugovora“ — je rekel Petelin — „če je materi in Nežiki prav, naj pa bo, doto bom že dāl. Samo z gospodom župnikom bom še govoril, pa saj ta ima vas tudi rad. Vi se razgovorite z ženskama, če vas marate.“

Mati Polona je pač rekla, da je dekle še premlado, pa tudi le bolj za kmeta, in Nežika še celó nič rekla ni, le rudeča je postala kakor pirih; vendar je učitelj jel pripravljati vse za svatbo in tudi Petelinovi so vzeli šiviljo v hišo. Oče Petelin se je celó v mesto peljal in privlekel seboj nekaj zabojev, drugi dan pa je še hlapec moral peljati se tje in je pripeljal se domú s težko obloženim vozom.

Brežki fantje so se pripravljali na „prežo“, dekleta pa ugibale, ktera bo družica. Sestra Rezika, ktera pa? Saj si je naročila že obleko.

Gospoda župnik in kaplan sta bila popolnoma zadovoljna z dogodbo, ki je imela stresti Brežko vas, šolski otroci pa so se veselili dneva, ko ne bodo imeli šole, čeravno niso neradi vá-njo hodili, ker je učitelj se bil skoro vsem že prikupil.

Stari Boštjan je celó rekel, da bo pri poroki eno naredil na orglah, ktero si zdaj sklada; taka bo, da ljudje take še niso slišali. Tudi za ženitvansko pojedino si je koval ogovor, godce pa naročil z Doljne vasi, ki so povsod najbolj sloveli.

Po vsem tem je razvideti, da se poroka učitelja s Petelinovo Nežiko ni imela kar na tihem vršiti, hotela jo je obhajati ne le vsa Petelinova žlahta, ampak celo vsa vas; še možnarji morajo pokati, mežnar jih je že zlekel s šrambe in dobro prepihal, da bodo bolje vlekli.

Vse narobe!

Vojska!!

Ta klic je stresel vso deželo, še posebne pa Brežko vas, ktera je imela toliko svojih trdnih sinov pri vojaki, kakor maloktera. Stresel je ta grozni klic tudi Petelinovo hišo in obilne solze so tekle, ko je „čez hribe in doline“ prišlo Jožetovo pismo z navadnim koncem: „da se bomo na zemlji težko še kedaj videli.“ Jože je bil na Laškem in to pri prvih četah, ki so imele stopiti v boj proti Lahom.

Kmalopotem je prišlo tudi pismo od Janeza, ktere ga pa oče ni hotel odpreti, ampak ga je vrgel v smeti. Pobrerala ga je Nežika, ga prebrala in potem rekla očetu:

„Janez bo tudi v vojsko prišel. Pristopil je za prostovoljca k vojakom in tu piše s Prage, da je že na poti proti Prusom.“

„No, zdaj imamo pa vsacega na drugem koncu svetá“ — črhne oče in gre ven,

ker se v njem borite dve nasprotni čutji, pa pred ženskami noče pokazati nobene slabosti. Za Jožeta ima milovanje, kar se tiče Janeza, pa je okoli srca še vedno trda skorja in on neče, da bi se omehčila.

Vse drugačne so ženske. Te jokajo, zdi-hujejo, se tolažijo, molijo, pomiri jih še le gospod župnik, ko memo grede stopi v hišo in ob kratkem zvé, kaj jim je odprlo solz curke.

„Saj še ni tako hudo!“ — reče gospod — „v vojski izmed sto krogel počez še ena ne zadene. Kako bote pa veseli potem, če Jože pride domu junak, ki je pomagal premagati prevzetnega sovražnika! Pa tudi za Janeza bo bolje, morda ga tam, ko ne bo več v ti-sti zapeljivi družbi, pamet sreča, da se vrne na pravo pot nazaj. Saj je tudi vojska sreča za marsikoga. Nikakor pa ne žalujte, dokler tega treba ni.“

Tako je govoril župnik in zeló pomiril Petelinovo hišo. Zvečer je prišel učitelj in bil osupnjen po žalostnih obrazih. Oče Petelin mu vse razloži s pristavkom, da zdaj se bo mo-žitev hčere morala že odložiti, dokler bo voj-ska trpela, ker se ne spodobi, da bi se domá plesalo in godlo, dokler je kdo z rodovine v smrtni nevarnosti. Učitelj se je podal temu, sprevidivši razloge, in tako se je ženitovanje odložilo do konca vojske.

Vojska se je pričela na jugu in severu, Avstrija je bila v hudih silah, prebivalci njeni v velikih skrbéh. Z Brežke vasi so bolj pogosto hodili v mesto po novice z bojišča in moške se zbirali zvečer pred Petelinom, kamor je nosil gospod župnik ali pa učitelj novice s časnikov. S konca so bile te z obeh krajev ugodne, pozneje pa vesele le še z Laškega, s severa pa se ni dalo več tajiti, da so naši popolnoma vojsko zgubili.

„No, da so le naši Lahe pretepli“ — je rekel oče Petelin — „bo vsaj Jože, ko domú pride, vedel kaj praviti, kako so jih ugnali. Uni na severu — hm! Če je še živ ostal, so mu že Prusi v glavo utepli menda pravo pamet; če je pa padel — no, Bog mu odpusti grehe, kakor mu jih bom jaz.“

„Kaj pa, če bi bil Jože padel?“ — praša Rezika.

„Ej, tega je že Bog varoval, vsaj upajmo tako!“ — se oglasi mati.

„Pa že tako dolgo ni nič pisma“ — opomni Nežika.

„V vojski je težko pisati“ — tolaži oče — „in tudi vsako pismo ne pride na svoj kraj. Saj se bo kmalu kaj zvedelo.“

In res zvedelo se je. Čez par dni pridete pismi dveh vojakov z vasi in ker v dotičnik hišah ne zná nobeden brati, ji neso, kakor po navadi, k gospodu župniku. Ta ji prebere,

obraz se mu zatemni, potem pa reče gospod očetoma :

„Nič veselega ni. Vajina dva sta pač zdrava, le eden je prav malo ranjen, ali trije z vasi so padli, med temi tudi Petelinov Jože.“

„Joj, joj, tega je pa najbolj škoda“ — zaupijeta oba kmeta; — „ali je čisto mrtev?“

„Krogla ga je zadela v čelo, da je koj padel in dušo izdihnil. Vaš Tone, ki to poroča, je bil tik njega in mu je še roko stisnil.“

„Oh, to bo joka pri Petelinovih!“

„Nikar jim tega ne pravita vidva“ — reče gospod župnik — „bom šel jaz sam dol, da jih pripravim na to žalostno novico; če jo nenadoma zvedó, bo marsikteremu to preveč hudo, posebno očetu.“

Kmeta, vesela, da se le njunima sinoma ni nič zgodilo, obljubita to in gresta po stranski poti s farovža, da ne prideta memo Petelinove hiše. Gospod vzame klobuk in palico ter gre proti Petelinu, kjer so ravno mlatili, toraj bili vsi pri domu. Težka mu je pot, to se mu vidi, ker gre s pobešeno glavó proti hiši. Oče Petelin stoji na pragu, prizdigne klobuk in ogovori gospoda župnika :

„Dober dan želim! Kam pa v tej vročini?“

„K vam sem se namenil“ — odgovori gospod.

„Prosim, prav ljubo mi. Imate gotovo kaj novic z vojske?“ — praša Petelin in naredi

gospodu župniku prostor na pragu, da gre v hišo. Tukaj sede gospod za mizo in povabi tudi očeta Petelina na stol.

Čemu bi popisoval pogovor med gospodom župnikom in Petelinom? Bila je to morda najtežja ura prvemu, a najhujša drugemu, ker gospod župnik je moral napeti vse žile in svojo izurjenost v tolaženji nesrečnih, in vendar je Petelin v tej uri sklonil se, kakor ajdova bilka, ko jo slana osmodi. Čemu bi popisoval še le tugo matere in sester, pri katerih še župnikove besede niso nič izdale!

To so bili dnevi tuge, joka, zdihovalja v Petelinovi hiši! Kmetje so rekli, da se je Petelin v tednu dni postaral huje ko v vseh 55 letih svoje starosti. Vsem se je smilil in rekli so, da ne bo več dolgo živel. Tudi materi se je hudo poznalo v obrazu in po hoji, dekleti ste zeló vpadli, pa vendar ne tako, ker mladosti se ne prime vsaka britkost tako hudo, in če se, se vendar prej zopet pozabi.

Ko je bila vojska končana in mir sklenjen, je prišlo nekaj fantov domú. Ti so pravili, kako se je Jože hrabro boril in bi bil prinesel domú gotovo zlato medalijo, ker je svojega stotnika rešil, če bi ga ne bila krogla zadela. To je očeta Petelina nekoliko okrepčalo, mati pa je zdihnula: „Kaj pomaga, če je pa mrtev!“

Se vé da je bila možitev Nežike zopet odložena tako dolgo, dokler bodo po Jožetu žalovali.

Nekega večera sta sedela oče in mati sama v sobi, kar prične oče Petelin:

„Veš, Polona, meni se zdi, da ne bom več dolgo živel, toraj je čas, da se razgovoriva o tem, kaj bo z otroci in kdo bo dobil našo kmetijo za nama. Saj bi že zdaj potreboval koga za gospodarja in če bi bil Jože še živ, bi mu brž izročil gospodarstvo. Jaz že ne morem vsemu kaj in tudi nimam več pravega veselja.“

„Ej, beži no, saj si še tako trden“ — reče mati — „ne boš še tako kmalu umrl. Kaj pa z Janezem? Ali misliš, da je tudi ta mrtev?“

„Zá-me že, če prav morda še živi“ — je temen odgovor; — „o tem mi ne govori, on bo gospod, kakor je rekel, in če bi prav domú prišel, za kmeta ne bo, ker ne zná in ne bo hotel delati in je sploh gosposk človek slab kmetiški gospodar, toraj bi naše posestvo prej ali slej spravil na kant. Kar nam je storil, sem mu že odpustil, Bog mu daj srečo, samo da mi domú več ne pride.“

„Komu pa misliš dati posestvo?“

„Sem že veliko premišljeval. Najbolje bi bil kak dober zet za Reziko, ker Nežkin učitelj tudi ne bi mogel biti oboje: učitelj in kmetovalec, nekaj bi moral zanemarjati. Pa

za kmetovalca tudi ni, kajti gospodar mora večkrat sam za to in ono orodje prijeti in sam trdo delati, da more shajati, učitelj pa tega ne bo storil, ker ni vajen.“

„To je že res, ali Rezika je še premlada za možitev in ženina tudi še ne vem zá-njo.“

„No, premlada ravno ni, saj je stara že toliko, kakor si bila ti, ko sva se vzela. Ženina bi jej pa jaz tudi že skoro vedel.“

„Kterega?“ — praša mati radovedna.

„Saj poznaš Korenovega Matevža.“

„Ta“?! — reče mati potegneno; — „ta mi ni nič kaj všeč. Tako čudno hodi, pa tudi — koliko mu bo dal oče?“

„Pet sto in pa nekaj živine, sem že govoril s Korenom.“

„To je premalo za nas!“

„Zakaj premalo? Saj je priden fant, rad dela, v glavi ima tudi kaj, ker ob nedeljih rajši bere, kakor da bi se z drugimi okol vlačil. Kar ima dote premalo, prinesel bo seboj v rokah in glavi.“

„I no, naj bi že bilo. Ali pa veš, da ga Rezika mara?“

„Ali nisi videla še, da s cerkve zmiraj skup hodita in da gleda zá-njo, kjer jo vidi? Ali nič ne zapaziš, da je zadnji čas ona vsa razmišljena in včasih ne vé, kam bi se djala? Saj jej druga dekleta že nagajajo z Matevžem.“

„Glej ga no, otroka, glej!“ — se čudi mati Polona, — „kdo bi mislil, da to že take muhe ima!“

„Nikar se ne jezi, mar bodi vesela, da ni kak drug. Matevž je priden fant, najboljši v vasi, vsaj meni bi bil za zeta najljubši.“

„O, o, ti mali krempelj ti! Tako mlado je še, pa se že s fanti pogleduje“ — se grozi mati namestu družega odgovora.

„Ej, ne jezi se, saj si bila ti ravno taka.“

„Pa je že dolgo tega.“

„No, kedar bo Rezika toliko stara, ko ti, se bo tudi čudila, če bo pri svoji hčeri kaj tacega zapazila.“

„To mi res ne gre v glavo. Si bom čez noč vse še premislila, kako bi bilo in če nama to kaže. Potlej grem pa prašat še gospoda župnika, kaj bodo rekli.“

Nasledek tega pogovora je bil ta, da se je čez teden dni razglasilo po Brežki vasi, da bote pred pustom pri Petelinu ob enem dve možitvi, Nežkina in Rezkina in da bodo šli kmalu v mesto k gospóski pisma delat.

Po vsem tem je bil v Petelinovi hiši mir. O Jožetu niso nič govorili, pač pa molili zá-nj. Oče je bil bolj tih, hodil je v cerkev, zvečer pa pogovarjal se večkrat z gospodom in učiteljem, ki so bolj pogosto zahajali tje, in tako je bilo vse zopet v lepem teku.

Ali kakor se včasih o najlepšem vremenu nagloma pridruvé črne megle in spusté svojo pogubno zalogo na vrte in polje, da vničíjo vse in da je za njimi jok in stok, tako je prišla tudi čez Petelinovo hišo nevihta, na katero že nihče ni več mislil, in ki ni zadela samo te hiše, marveč vso vas.

Janez domá!

„Petelinov Janez je domá, ponoči je prišel, Kramarjev Jože ga je videl!“

Ta novica je šla nekega jutra v Brežki vasi od hiše do hiše.

„Ej, ej, kakšen pa je? Gotovo prav gosposki — ne?“ — so prašali drugi.

„Ravno narobe! Domá so se ga vsi vstrašili, tako razcapan je, zato si podnevi ni upal v vas. Včeraj je vse popoldne gori v hosti ležal, Mačkov pastir ga je videl in kako se ga je vstrašil!“

Tako in enako so ljudje po vasi govorili, a mi ne bomo poslušali jih, mar stopimo k Petelinu in pogledamo, če je res domá.

Da, domá je, če je namreč tista usmiljenja vredna in divja podoba v capah tam v kotu res prej tako ošabni Petelinov Janez, ki je rekel, da ga ne bo več domú. Ima že nekoliko divje brade, oko mu je hudó, otrok bi se ga vstra-

šil, lica vpadla in leva roka nevkretna, kakor lesena. Kaj se je zgodilo ž njim, kar ga nismo videli? Najbolje to lahko zve mó, če nam sam pove. Tiho, ravno je sam in z ust mu kipé burne besede, poslušajmo ga!

„Prokleta je to!“ — prične in podpré glavo z desnico. — „Ko sem šel z dóma, bi bil hudo zameril vsakemu, če bi mi bil rekel, da bom še kdaj stopil v to nevedno hišo. Skonca so baron in njegovi tovarši res bili mož beseda in jaz sem na Dunaji živel plemenito, učil pa se pičlo malo. Kdo li se bo učil, če ima denarja polne pesti! Pa viša gospoda je tudi figa - mož, čedalje manj sem dobival, ko bi bil potreboval čedalje več. Slednjič se me je znebil še baron s prav ničevim izgovorom, da se njegov sin z mano premalo uči itd. Tako na suho postavljen sem se vendar obrnil pismeno domú, pa nisem nikdar dobil nobenega odgovora. Stari mi je zdaj celó rekel, da mojih pisem še bral ni. Poginiti kakor pes me ni bila še volja, kaj mi je ostalo družega ko iti k vojakom! Pa tu sem še le skupil, tu! Kdo ve, če bo ta roka še zdrava kdaj! Prokleta pruska krogla, ki mi je šla ravno skoz člen! Ležal sem več tednov v bolnišnici, zdaj so me pa domu poslali, češ, da nisem več za vojaka. Toda ne boš! Res nisem za vojaka z železom in svincem, a vendar se bom vojskoval z drugim orožjem proti

neumnosti naše vasi. Ta farška vsegamogočnost mora pasti, naša vas mora postati vse kaj družega, kakor je, kmet ne bo samo delal in molil, ampak — — no, že vem, kaj hočem. Brat moj — dober fant, le škoda, da za moja načela ni imel nobenega uma — je zdaj mrtev, toraj se v naši hiši na prvo mesto pomaknem jaz. Oče je pač še ravno tako pust, kakor je bil, a ženske so mehkejše videti. Kakor sem že zvedel, bomo imeli dve možitvi v hiši. No, Nežika naj se omoži, nič ne dé, vsaj mi bo potém pridobiti lajše zaveznika v učitelju. Da se pa k hiši nobeden ne bo priženil, to bo že moja skrb, če prav je Režika moja sestra. Se bo že naredilo, saj nisem zastonj že skusil po svetu več, kakor vsa ta lepa, a neumna vas. Da pa ne bo dolgo tako, bodi moja skrb.“

Morda bi še več zvedeli z ust Janezevih, a odpro se vrata in v izbo stopi učitelj.

„Sprejmi te Bog!“ — spregovori in pomoli Janezu roko; — „kako se ti je godilo v vojski?“

„Nič kaj dobro, kakor vidiš“ — je Janezev odgovor — „radovedna pruska krogla mi je šla skoz člen in tega obiskovanja moja levica še zdaj ne more pozabiti.“

„Milujem te, a upam, da boš doma zdaj do dobrega ozdravil se.“

„To tudi jaz upam in mislim, da bom na tvojem ženitovanji prav živahno plesal.“

„Tega se tudi jaz nadjam. Toraj nimaš nič ugovora zoper mojo ženitev z Nežiko?“

„Ej, ravno narobe! Prav vesel sem takega svaka. Mislim, da se bova prav dobro razumela.“

„Se ve da, če bi se bivša součenca ne razumela, kdo bi pa se!“

Ta kratek pogovor moti oče, ki stopi v izbo in kazaje Janeza reče učitelju:

„Tak-le je zdaj Janez, ga li še spoznate?“

„Je pač prišel z vojske“ — odgovori učitelj — „kjer se je boril za cesarja in dom. Saj je še dobro, da je živ nazaj prišel, ker jih je gori toliko poginilo.“

„No, to že“ — odgovori oče — „ali Bog vé, če se je kaj poboljšal! Zdaj naj bo domá, da se nekoliko popravi, ker tak kakor je, res ni za nikamor, najmanj za tako visokega gospoda, kakor je obetal postati. Ko se popravi, mu pa ne bom branil s hiše, ker pri nas ne more postati viši od naših gospodov.“

Kdor je videl Janeza, kako so mu vse žile napele se pri teh očetovih besedah, bi bil svetoval očetu, da naj enako nikar več ne govori. Res je Janez vstal in šel — kam? na slamo, kjer je do dobrega spekel to, kar je prej vmesil.

Naš namen ni, nadrobno popisovati dogodbe, ki so se zavoljo Janeza vršile v Petelinovi hiši in Brežki vasi. Dosti bo, če povemo, da se je s svojimi kmalu spravil. Največ je bilo to delo gospoda župnika, ki je rekel, da je Janez zdaj skusil britkosti svetá, toraj bo mogoče obrniti ga na pravo pot, kar se pa bolje godi z lepo, kakor z grdo. Tako je bil Janez domá, k delu ga niso silili, ker mu levica ni služila, in so tudi vedeli, da ne zna in je še preslab.

Vse drugo je bilo povoljno, le to domačim ne, da Janez ni maral duhovnih gospodov in ob nedeljah in praznikih vselej šel v mesto ali kam drugam, da le domá ni bil pri maši. Še le zvečer je prihajal domú in pravil kmetom novice, ktere je zvedel. Ker je znal gládno pripovedovati, je bilo pri Petelinu zvečer čedalje več poslušalcev. Očetu Petelinu je bilo skonca to prav všeč, ali kmalu je zapazil, da novice, ki jih sin prinaša, so nekako čudne, namenjene spodkopavati vero, zato mu je prepovedal to v svoji hiši. Janez se je potuhnil in sklenil to, kar naravnost ne gre, počasi in po ovinkih doseči skušati.

Idimo nekoliko za njim. Tam, že prav proti koncu vasi je hišica, ne ravno najlepših ena. Lastnik jej je „brljavi“ Juri. „Brljavi“ mu pravijo zato, ker „navskriž“ gleda. Samec je, star okoli 50 let. Njegova zgodovina je

kratka, najkrajše se dá napisati, če povemo, da so mu ljudje dolgo časa rekli „špitalar“, ker je bil tako zvan „najdenec“. Stara Urša, lastnica te hiše, ga je bila za svojega vzela in ko je umrla, je ostalo njemu to majhno posestvo. Potém je šel nekoliko let z dóma, delal po železnicah in drugje, pa prišel zopet nazaj in napravil krčmo ali marveč žganjarijo. Pa ta mu dozdej ni ravno splačevala se, ker Brežani niso zahajali v gostilnico, in če je že kateri kam šel, je šel na pošteno vino k Petelinu, žganja ni še nobeden maral.

Brljavi Juri je imel malo pivcev in še s temi bi se pošten krčmar v najslabši vasi ne bil bahal. So bili že zadnje vrste ljudje, večidel s tujih vasi, domačih pičlo malo. Ob delavnikih je Juri lahko šel z dóma dobro vedoč, da ne bo nihče trkal na njegova vrata, še le ob nedeljah in praznikih zvečer se je v ozki in nizki prostor njegove kočice vsaj nekoliko pivcev nabralo, največ takih, ki so se s svetom prepirali ali pa imeli le za frakelj žganja, ne pa za polič vina, pa bi bili vendar radi videli, da bi se jim pri odhodu poznalo, od kod gredó.

Juri je bil pa tudi res postrežljiv in zaupljiv, v tem je daleč prekosil Petelina, kateri je le tako dolgo dajal, dokler je bil pivec pijače potreben, pa tudi ni imel krede, da bi bil ž njo na vrata zapisoval, če je bila gostu

mošnja prazna. V tem je bil Juri že veliko naprej, on je točil, dokler je cvenk na mizo letel, in če je kdo ravno premalo denarja seboj prinesel, no, saj ne bo ušel, bo pa drugič plačal, da le domá kaj imá. Tak pivec je še boljši, kajti če ga dobi pod kapo toliko, da več ne more frakeljnov šteti, jih šteje krčmar in drugi pot mora pivec tak račun potrditi, pritožbe zoper preveliko število naračunjenih kozarcev ni. Kdo se bo pa tudi prepiral za enega ali dva več! Ne pomaga mu nič, le škodovati mu utegne, ker razžaljeni krčmar bi mu morda več ne dal na upanje ali bi mu vsaj s tem grozil, in kdor pogosto zahaja v krčmo, nima vselej drobiža, kedar je žejen. To kaže, da je brljavi Juri bil dober krčmar zá-se in za druge, zato je pa tudi število gostov njegovih rastlo od nedelje do nedelje in zdaj, ko mi pridemo do njega, ima v zaduhli in temni ter zakajeni sobi že dve mizi zasedeni z domačimi in tujimi z drugih vasi.

In čuda! To niso ljudje najnižje vrste, hlapci, dninarji, gostači in kajžarji, ki imajo za pijačo le groš, to so tudi že fantje, in celó nekaj posestnikov je med njimi, kateri so prej le k Petelinu zahajali. Teh eden je tudi Miha, ktereга do zdaj nisi videl nikjer drugje v gostilnici, ko pri Petelinu in ki je bil žganje v svojem življenji komaj dvakrat ali trikrat pokusil. Zdaj sloni ob komolcu za

mizo in spušča jezen dim s svoje praznične pipe, pa molči ob splošnem živahnem razgovarjanji družih med seboj.

„I, kaj je pa tebi danes, Miha“ — ga ogovori krčmar — „prvikrat pri meni, pa s takim obrazom, kakor da bi bil po krivem prisegel. Ali ga ne boš potegnil?“

„Ej, kaj veš ti, Juri“ — zarohni Miha — „ti nimaš babe in — — Petelinov Janez ima prav.“

Zaduje besede, z nekoliko burnejim glasom izrečene, store, da vsi pivci vtihnijo in vpro obraze v Miho. Krčmar sede k njemu, mu napije in poprašuje:

„Kaj ima Petelinov Janez prav?“

„Da ni far postal in da je po svetu imel dosti skušenj, po katerih se je spametoval. Ta bo še več, kakor vi mislite, verjemite mi to.“

„Kaj? kako?“ — leti prašanje od vseh strani; — „tveja baba, gospod in Petelinov Janez — kako se pa to vjema?“

„Ni treba, da bi vsak vedel“ — renči Miha in potegne s frakeljna, da je prazen, ter ga pomoli krčmarju, naj mu ga vnovič natoči.

Ta odgovor še le prav zdraži radovednost pivcev in vsi silijo v Miho, da ta ne more družega, ko vstreči jim s pojasnenjem:

„Moja Barba je, kakor veste, dobra in pridna gospodinja, nič jej ne morem reči, do zdaj sva živela zmiraj v miru, prepira ni bilo v hiši. In veste, zakaj ni bilo prepira?“

„Najbrž zato ne, ker sta bila oba pametna, ti in ona“ — reče nekdo izmed družbe.

„Ni res“ — zagromi Miha — „zato, ker sem bil jaz osel, bik, butelj in še več družega. O, ta moja Barba je hinavka, hinavka že več let in bi me bila še dalje za nos vodila, če bi ne bilo Petelinovega Janeza, ki mi je oči odprl.“

Poslušalcem se ti razlogi Mihovi tako čudni zdé, da ga vsi debelo gledajo, kar pa njega spravi le še v hujšo jezo, da že kar skoro kriči:

„Se vam čudno zdi to, kaj ne? Tudi meni se je čudno zdelo, zakaj moja Barba tako pogosto hodi k spovedi, saj vendar ne more toliko sproti grešiti, da bi ne mogla nositi svojih grehov.“

„Kaj pa tebe to briga, Miha?“ — se oglasi eden izmed pivcev — „če tvoja žena hodi pogosto k spovedi, saj se izpoveduje le svojih, ne tvojih grehov!“

„O, ni res“ — zaupije Miha — „s svojimi ne more imeti toliko opraviti, ona hodi mene opravljat, če ni še kaj hujšega.“

„Kdo ti je pa to natvezel?“ — vpraša nekdo izmed družbe.

„Natvezel mi ni nihče“ — odgovori Miha razjarjen, — „Petelinov Janez mi je oči odprl in naj me vrag vzame, če to ni res.“

Vsi omolknejo na to, ker kaj takega še niso nikdar slišali, posebno pa še ne z ust mirnega Mihe. Tudi se jim to neverjetno zdi in gotovo bi se bil vnel kak prepir, ker je Miha vnovič spraznil svoj frakelj in začel jako hudó gledati sosede, kakor da bi si izbiral koga izmed družbe, kterega bi se lotil, — kar se odpro vrata in v sobo stopi — Petelinov Janez. Splošno zavzetje je prvi vtis, vsi zijajo, a Miha pomoli svoj frakelj novemu nenavadnemu gostu, kateri se komaj skoz zakajeno soparico prerine in res k Mihi sede ter pokusi nekoliko ostudno pijačo, ki mu pa vidno ne diši.

„Tako je prav, Janez“ — ga ogovori Miha — „da tudi enkrat prideš med nas. Smo tiči, da jih v vasi ni takih. Saj ne boš hud, da te ne vičem, ker še nisi gospod?“

„Kaj še“ — odgovori Janez — „saj smo vsi z ene vasi ali vsaj blizo skup. Ljubše mi je, da me vsak tika, kakor da bi me s „farjem“ zmirjal, he he.“

Na te besede ni pravega odgovora, vsi nekaj radovedni, nekaj pa zavzeti zró nenavadnega gosta, dokler krčmar Juri ne pretrga tihote z vprašanjem:

„I, gospod Janez, kaj pa je vas prignalo k meni? Menda vendar ni vašemu očetu vina zmanjkalo?“

„Tega ne“ — se nasmeje Janez — „a pregnala me je črna družba, ki sedi pri nas okoli mize. Učitelja bi še trpel, farjev pa nikakor ne, imata tako nekak čuden duh.“

Zopet splošna tihota, pivci, čeravno najnižje vrste prebivalstva, se postrani pogledujejo, ker se jim Janezeve besede vendar preveč predrzne zde. Izmed njih bi nobeden, če prav večini gospoda duhovna nista bila po volji, ker sta grajala pijančevanje, ne bil upal očitno reči jima „far“, ta beseda se jim je presurova in predrzna, celó grešna zdela. Zdaj jo pa slišijo z ust človeka, ki je toliko šol študiral, da je bil že sam pol gospoda. Ni čnda, da si nihče ne upa spregovoriti in je Miha prvi, ki pretrga molk z debelim krohotom in reče:

„No, vidite, Janez se je kaj učil in je bil tudi po svetu, da kaj vé gotovo pa več, ko mi vsi skup, kolikor nas je tu, in še vsa vas zraven. Le poslušajte ga, vam bo povedal, da bote vsi zijali.“

Janez si je bil v tem prižgal smodko, pa ukazal prinesti žganja — ne zá-se, pač pa za druge, katerim so se brž obrazi razjasnili in ušesa odprla za Janezev poduk.

Čemu bi mi poslušali to, kar se je ta večer tu govorilo? V kratkih besedah se vse lahko pové, če bi že bralec po zadnjih besedah si sam ne mogel razložiti. Janez je priprostim in nevednim kmetom, ki so ta večer bili še najnižje vrste, pripovedoval, kako neumni so ljudje, da duhovnom vse verjamejo, da jih ti le za nos vodijo, da bo kmet tako dolgo revež, dokler se bo dal „farjem“ za nos voditi, da vera ni nič, ko vojnice, v ktere je človek vprežen, da gospóda zato bolje in lajše živi, ker ne mara ne duhovnov, ne cerkve, da je človek le zato na svetu, da kolikor moč dobro živi, po smrti je tako vsega konec, da je tepec vsak, kdor si v življenji kaj pritrga in drugim tlako dela itd. Najsrečnejši ljudje so tam, kjer vse to, kar si sami pridelajo, tudi sami vžijejo', ne pa, da bi imeli pijavke, ktere se masté ob njihovih žuljih brez dela, brez skrbi.

To je bil sok govora, kterega je družba v Jurjevi gostilnici slišala z Janezevih ust. Akoravno je Juri pridno natakal in so nekteri radi praznili male kozarčke na Janezev račun, vendar ni ta pot prijelo se še vsako zrno tega govora, le nekaj jih je padlo na rodovitna tla. Najživahneje je prikimoval Juri, ker se mu je zdelo, da bo drugo nedeljo dobil več gostov in potem vsako nedeljo še več. Tudi Miha je prikimoval in s pestjo ob mizo

vdarjal in ko so pozno v noči odšli, je prisegel, da bo njegova Barba še nocoj tepena, kakor gotovo je on živ, in morda bi se bilo to res zgodilo, če bi Miha ne bil zgrešil vrat v hišo; ali ker ni bil še dosti vtrjen za Jurjevo pijačo, je zgrešil vežo ter prihromel v hlev, kjer je svojo jezo spuščal nad nedolžno živino tako dolgo, da ga je brcnil vol in ga je drugi dan našel pastir pod njegovim repom — kakšnega, si lahko vsak misli. Če bi bila njegova Barba on, bi bil Miha drugo jutro dobil to, kar je nji namenil, ali Barba je bila čudna ženska — zjokala se je nad njim in zdihnila k angelu varhu, da bi njenega moža obvaroval slabe družine.

Morda se bo komu čudno zdelo, da se je Janez tako prevrgel, nerazumljivo mu bo morda tudi njegovo sovraštvo do duhovščine. Da se je teh načel nalezal po slabih knjigah, to pač vemo, ali kaj je bil njegov namen pri vsem tem? Poglejmo nekoliko v njega notranjost.

Vere v nji ni več, pobegnile so z njega tudi vse druge čednosti, ki jih človeku vcepi mati in učitelj; srce ni blago, čutje ne nježno. Mesto vsega tega je zasedla zavidnost, divjost, sovraštvo do vsega blazega, nezadovoljnost z vsemi božjimi in človeškimi naredbami; zadnja je naredila ž njega nekaj, kar svet imenuje prekucuha, on sam pa demokrata ali

prijatelja ljudstva, a preganjalca njegovih zatiralcev, ki so: gospôska, duhovščina, bogatini, vladarji. Po njegovi veri je vsak človek nič ko človek, drug drugemu enak, vere ni treba nobene, ker je vera veriga, s katero je človek priklenjen suženj duhovščini in vladarjem. Dolžnost demokrata je odrešiti ljudstvo te sužnosti, da bo popolnoma samo svoje, in to se dá doseči po dveh potih: s podučevanjem ljudstva (kar svet imenuje ščuvanje) in s spodkopavanjem veljave viših. Ker ima pa svet postave, ki tako početje prepovedujejo in celó kaznujejo za upor ali hujskanje zoper državne naredbe in gospôske, mora tak „demokrat“ delati le na tihem in na skrivnem, drugače ga „trinogi“, ki imajo moč v rokah, pripró, da kolikor toliko časa solnca ne vidi. To je tudi Janez dobro vedel, zato si je za svojo „šolo“ izbral Jurjevo temno krčmo, za učence pa ljudi, ki so bili najbolj pognojeni za njegovo seme.

Ali če prav je bila Jurjeva krčma skrita in temna, akoravno poslušalci Janezevih govorov ljudje najnižje vrste, je bila Brežka vas vendar premajhna, da bi se ne bilo že med tednom zvedelo, kaj je Petelinov Janez pravil v nedeljo ljudem tam, in kmalu je šlo po vasi od ušes do ušes:

„Petelinov Janez je krivoverec, on je antikrist.“

Drugo nedeljo je bila Jurjeva krčma že do zadnjega prostora polna in Janez, spoznavši, da se njegovo seme prijema, zgovoren kakor Cicero in še bolj drzen ko prejšnjo nedeljo. Miha ga je z očmi, ušesi in odprtimi ustmi poslušal in ko je zvečer nekoliko srečnejši domu prišel, kakor zadnjič, je začel svoji ženi pripovedovati tako brozgo, da reva ni mislila nič družega, ko da je strašno pijan ali pa se mu v glavi meša. Rekla ni nič in tako je šel tudi Miha spat, ker se ni mogel prepirati. Barba je nadjala se, da, ko se bo prespal, bo že vse to pozabil; hudo jej je le delo to, da je začel zahajati k Jurju, ker je že slišala, da tam Janez novo vero oznanuje.

✕ Ali Barba se je motila. Drugi dan jej je Miha na vse zgodaj, ko je začela po navadi angeljsko češččenje na glas moliti, zagrozil se: „Veš, Barba, pri nas mora zdaj vse drugače biti. Molilo se ne bo več, tudi v cerkev ne bomo hodili in pri spovedi me ne boš več opravljala, če hočeš, da bo mir v hiši. Tako bo, če ne, vas spodim vse z dóma.“

„I, za božjo voljo, kaj ti pa je?“ — ga vpraša Barba prestrašena — „ali si še pri pravi pameti?“

„Zdaj še le sem, do zdaj sem bil tepec, da sem vse verjel farjem.“

„Joj, joj, kakšen je“ — zaupije Barba in teče s sobe zjokat se pred ognjišče. Miha pa

dere ven in zgodilo se je nekaj, česar ne maramo popisati. Na to je šel Miha k Jurju in tam ves dan popijal, v njegovi hiši pa je bil jok in stok žene in otrok.

Izmed teh sta prišla dva vsa objokana v šolo. Učitelj ju praša, kaj se jima je žalega zgodilo, in po nekolikem upiranji rečeta:

„Oče so mamó pretepli.“

Otroci so to doma povedali, kmalu je zvedela vsa vas in tudi gospod župnik. Ta si šteje v dolžnost posvariti Miho, in ga pokliče za drugi dan k sebi. A Miha se krohota potu in mu reče:

„Povej farju, da, če ima kaj govoriti z mano, naj pride k meni, jaz ne bom stopil nikdar več čez njegov prag.“

Po tem potovem poročilu se gospod župnik nevoljen in žalosten podá res k Mihi z nado, da bo premoteno ovco vendar še nazaj spravil na pravo pot. Ali našel je človeka, ki mu je kar hrbet obrnil in žugal, da ga bo čez prag postavil, ako brž sam ne gre. Gospod župnik toraj vidi, da za zdaj še nič ne opravi, priporoči njegovi tužni družini, naj bi molila zá-nj, sam pa sklene te reči lotiti se od druge strani, pri korenini, to je, pri Petelinovem Janezu samem, ker je že zvedel, kaj počenja v Jurjevi krčmi. Toraj se podá naravnost k Petelinovim.

„Ali je domá Janez?“ — praša očeta, kterega na pragu dobi.

„Bil je, ali ko je vas zagledal, je zagodrnjal, in šel na oni strani s hiše“ — reče Petelin.

„Hm, hm! Toraj mi je šel s poti! Škoda, jaz bi bil tako rad govoril ž njim.“

„Bo šla pa ena pó-nj“ — reče Petelin.

„Ne, ni treba. Še bolje, da se mi-dva nekoliko pogovoriva o njem“ — reče gospod župnik — „veste li, kaj počenja vaš sin?“

„Sem že nekoliko slišal, pa ne verjamem vsega“ — reče Petelin — „ljudje radi preveč govore.“

„Stopiva v sobo, da vam povem to, kar je meni znano.“

Oba stopita v sobo in kako strmi Petelin, ko mu župnik začne razkladati nevarnost Janezevega početja in kak sad je že imelo pri Mihi.

„O, če je tak, še danes mi gre s hiše, kamor koli. Dozdaj sem še jaz gospodar in testament bom že tak naredil, da on ne dobi nič, prav nič. Naj se po svetu cigani, kakor hoče. Da bi nam ta fant tukaj ljudi begal — no, premalo ga je.“

Tako se grozi oče, a gospod župnik mu seže vmes:

„Ne se prenaglitil! Ne smete pozabiti, da je vaš sin in se je toliko naučil, da utegne z

njega vendar še kaj večega postati. Za dom menda ne bo, kaj ko bi ga v mesto spravili kam k delu? Pri delu ne bo imel časa misliti na take neslane in nevarne burke, kakor jih je zdaj začel vganjati. Morda se dá z lepo več opraviti ko z grdo, in nikar pozabiti, da je vendar - le vaš sin, za ktereга bote imeli odgovor dajati. Toraj je vaša dolžnost storiti vse, da ga varujete pogubljenja časnega in večnega.“

Na dalje sta se pogovorila tako, da bo Petelin Janeza za zdaj pri miru pustil, a da gre z gospodom župnikom v mesto, kjer ima zadnji prijatelja odvetnika, kateri ga bo morda v službo vzel; če ga pa ta ne vzame, bo morebiti v kaki uradnji se kaj dobilo zá - nj in to tem lajše, ker je Janez bil v vojski ranjen, toraj v službi za domovino.

Ko je Janez zvedel župnikovo in očetovo namero, je pridrvil domú in zdaj je bila huda ura za vso družino.

„Tako toraj mislite početi z mano!“ — je zarohnil, ko je ravno vse štiri domače dobil okoli mize pri večerji. — „Se ve dá, lepo bi bilo, če bi se jaz dal kar tako od hiše odgnati. Vi bi bili potlej kakor vrabci v prosu; ena bi šla k učitelju in vzela seboj pol hiše, druga bi si naredila gnjezdo domá in jaz bi potlej pod kapom ležal. Pa ne bo nič s tega,

gospodar v hiši bom jaz, jaz sem prvi, naj vaša farja rečeta, kar hočeta.“

„Molči, Janez!“ — zagromi oče Petelin ves razjarjen in stopi na noge; — „zdaj sem še jaz gospodar hiše in posestva, in kdo bo to dobil za mano, to bom odločil jaz, ne pa ti. O naših gospodih duhovnikih pa ne žaljive besede več, če hočeš še kedaj pod mojo streho spati.“

„Ne bodi no tak, Janez“ — se vtaknejo tudi ženske vmes in zlasti mati ga prosi: „Poboljšaj se, Janez. Saj veš, da to ni nič, kar zdaj počenjaš. Pojdi rajši v kako službo, ker mlatiti, orati, kositi in družih tacih del tako ne znaš in tudi ne maraš. Delati mora vsak človek to ali to, gospod župnik ti bodo dobili službo v mestu, kjer boš lahko živel. — Od doma ne boš daleč, toraj boš lahko prihajal domú sem ter tje, in kar je doma tvojega, ti ne bo nobeden snedel, boš že dobil o svojem času. Saj imamo toliko še, hvala Bogu, da vsi trije otroci živite, če bote znali gospodariti vsak s svojim.“

Vsak človek bi mislil, da so te besede materne potolažile Janeza. Res je nekoliko vtihnil, pa temni obraz se mu vendar ni razjasnil. Sedel je v kot in čakal, da so drugi povečerjali; ko so pa začeli moliti rožni venec, jo je popihal ven in šel na posteljo, kjer je ob luči bral svoje knjige. Oče Petelin ga

je hotel za to prijeti še tisti večer, pa mati Polona je rekla:

„Pusti ga nocoj! Sta oba prehuda in danes že preveč sprla se. Jutri govori ž njim, morda bo tudi on mirnejši in pametnejši.“

Zmota maternega srca. Zjutraj je Janez napravil se praznično, stopil pred očeta in rekel:

„Zdaj že vidim, da me domá težko vidite. Saj pa tudi to življenje ni zá-me. Poiskal si bom boljšega — sam, kajti toliko, kolikor vaših — ne bom rekel farjev, ker tega ne slišite radi — beseda, velja moja beseda tudi še. Spodobi se pa, da mi zdaj daste vsaj pošteno popotnico, kakoršna se spodobi sinu najpremožnejšega vaščana, in to tem bolj, ker me potem ne bote tako brž zopet videli pod svojo streho, to vam obljubim.“

Oče Petelin tega ni bil nič kaj vesel, vendar je po posvetovanji z materjo Polono dal mu sto goldinarjev, da le z dóma gre. Janez je spravil svojo robo skup, posebno pa knjige, in hlapec ga je peljal v mesto. Ko je odšel, si je Petelinova hiša oddahnila, tudi Brežka vas je bila po večem njegovega odhoda vesela. Tako zgubljenega sina utegne k večemu še svet spraviti na pravo pot, domačine. Le brljavi Juri je grdo gledal, ker se mu je zdelo, da bo odslej manj žganja stočil in se bo morda še njegova nedeljska družba po-

polnem zgubila, ko ne bo nikogar, da bi ljudem pravil take, kakor jih zna Janez. Tudi Miha je žaloval po njem in dolžil svojo Barbo, da je vsega tega ona kriva, ker je letela brž gospodoma na nos obesit, kar je slišala.

Do p. 12
Ab. **Na polski poti.**

Brežko vas zdaj lahko nekoliko časa pri miru pustimo, da gremo za Janezem.

V mestu je bil že kolikor toliko znan, čeravno je on poznal več ljudi, nego jih je poznalo njega. Prva dva dni se je lepo živelo, ker je bila mošnja težka; vendar bi Janezu delali krivico, če bi trdili, da ni mislil prav nič na to, po kar je prišel v mesto, namreč, da bi si dobil kako službo. Nekteri ljudje imajo srečo, tako je tudi naš Janez dobil službo pri nekem advokatu, kteremu bodi ime dr. Zvitovič. In kako lahko jo je dobil! Zvečer pozne ure že je bilo, ko je Janez s par prijatelji s šolskih let sedel v kavarni in jim razkladal svoje nazore, kateri so nam že znani. Ti prijatelji ga niso poslušali toliko zato, češ, da bi bili v vsem njegovih misel, kolikor zato, ker je skrbel za pijačo in smodke, da jim ni bilo dolg čas. Ker pa špirit vname glavé, je sčasoma postal pogovor tako živahen, da se je slišal pri družih mizah.

Pri teh eni je sedel dr. Zvitovič. Ta je bil po mestu in še celó po deželi znan — ne toliko po svoji posebni spretnosti v delu in visokih vednostih v pravnih zadevah, kolikor po svoji živahnosti v družbinskem, meščanskem in političnem gibanji. Brez njega ni bilo nikakega zбора, nobene javne zabave, njegovo ime je bilo pogosto brati v domačih in tujih časnikih. Tudi je večkrat sam prijel za pero in ljudje so rekli, da je njegovo pero ostro, zlasti v političnih rečeh. Sovražnikov je imel ravno toliko ko prijateljev; prvi so bili ljudje, ki niso marali nikakoršnih preukcij in so jih zato imenovali „nazadnjake“ ali „polže“; drugi, njegovi prijatelji in častitelji, so se imenovali „naprednjake“, „liberalce“. Pri teh je bil dr. Zvitovič celó prvih glav ena in občudovali so njegov pogum ravno tako, kakor so prvi strmeli nad njegovo predrznostjo. Sam se je imenoval demokrata, ki ne mara ne za vero ne za stare „babje čenče“; pri vsem tem je bil še zagrizen sovražnik svojega naroda in to največ zavoljo tega, ker je hrepenel po časti, ktere pa pri domačinih ni upal doseči toliko, ko pri nasprotnikih, ki so bili na konji. Da je bil največi nasprotnik duhovskega stanú, to se že po vsem tem lahko misli.

Ta dr. Zvitovič je toraj slišal Janeza, ko je svojim tovaršem razkladal svoja načela.

Poznal ga ni, vendar mu je ta Janezeva pesem tako prijetno donela na uho, da je sprva le gledal k mizi, pozneje pa prisedel k nji. Ko je šla družba, po ključih kavarnarja pregnana, vsaksebi, je Janez dr. Zvitoviča spremljal ob živahnem pogovoru do doma. Pred vratmi mu je razodel še svojo željo po kaki službi, dr. Zvitovič je rekel, naj ga dopoldne obišče, da bo poskusil ga v pisavi, in ko je Janez res prišel, ga je doktor sprejel — pač ne še za veliko plačo, a z obljubo, da bo kmalu več služil, če bo za rabo ne le v pisarni, ampak tudi zunaj nje.

Tako je Janez prišel v službo prej ko se je nadjal, in ker mu je bil gospod po mišljenji všeč, je sklenil poprijeti se ga, kolikor mogoče. Ob ljudeh, ki sami kvišku silijo, se tudi lajše kvišku spleza, in če se o gospodu veliko govori, pridejo tudi njegovi podložni med zobe ljudem, in to je veliko vredno.

Dr. Zvitovič je kmalu spoznal, da je Janez zelo porabljev ne le v pisarni, ampak tudi pri drugih opravilih, ker je imel dober jezik in prijeten glas. Kmalu je bil zaupni mož njegov pred vsemi drugimi v pisarnici, akeravno še v odvetniških in pisarskih delih ni bil toliko izurjen, ko starejši tovarši njegovi. Saj je pa tudi veliko manj sedel v pisarnici, nego je hodil po raznih drugih potih

svojega gospoda, kateri mu je res vidno veliko zaupal.

Posebno se je odlikoval o volitvah za mestno starešinstvo, ko je bil tudi dr. Zvitovič kandidat narodni nasprotne nemško-liberalne stranke. Hej, kako je ves teden Janez letal po mestu od hiše do hiše! V pisarnici ni menda spisal ne črke, marveč le prinašal gospodu svojemu poročila in jih tudi odnašal. In ko je dr. Zvitovič s svojimi res voljen bil, a narodna stranka propadla, je dobil Janez ne le od svojega doktorja, ampak tudi od drugih odličnejih mož njegove stranke pripoznanje, da je s svojim trudom izdatno pripomogel k zmagi; dr. Zvitovič mu je drage volje povišal plačo.

Na vse to je bil Janez zelo ponosen tem bolj, ker je bil nasledek ta, da ga je nemška gospoda med-se v družbo jemala. Znano je namreč, da je Janez prej že veliko gibal se med gospodo, toraj je bil bolj olikan in gibčen, kakor navadni sin kmeta, če prav se je veliko učil. Janez je znal čenčati, vklanjati in laskati se, kakor najslavnejši gizdalin — posebno, ker še ni vsega pozabil, česar se je bil naučil. Sploh je bil dr. Zvitovičev „konicipijent“, kakor se je imenoval, kmalu oseba, o kateri se je po mestu govorilo in to tem bolj, ker je dr. Zvitovič raztrosil, da je Janez mo-

ral z dóma, ker se je preveč s „farško“ rodovino svojo sprl zavoljo liberalnega mišljenja.

Tudi pri narodnjakih je Petelinov Janez obrnil nekako pozornost ná - se, a v nasprotnem pomenu. Skonca se ni brigal nihče prav zá - nj, ker se je „priprosti advokatni pisáč“ vsaj prvakom še prenizek, premalo vreden zdel; ko pa so zapazili njegovo živahnost in zdatno zgovornost pri delovanji za nasprotnike o volitvah, se je tudi med njimi začelo govoriti o njem, in čudili so se, kako da je poštenega Petelina z Brežke vasi sin tako spridil se. „Slabe šole in slaba družba“ — to je bila splošna sodba o njem.

In družba njegova res ni bila najboljša. So bili večidel lahkoživci, ljudje brez vseh pravih trdnih načel, menili so se večidel o ženskah, pili in igrali za visok denar, ker je bilo med njimi več sinov „boljših“ hiš — pičle vednosti, pa težke mošnje.

Takim ljudem kmalu inponiraš, če jim le parkrat pokažeš, da jih v duševni izobraženosti presegaš; ako si jim tudi še glede mošnje kos, jih lahko vse okoli pavca ovijaš. Janez jim v zadnjem pač ni bil popolnoma kos, pa si je znal pomagati; sploh so se namreč čudili njegovi strašanski sreči pri igri, ker ni ga bilo skoro dneva, da ne bi bil dobil; včasih je bil dobiček celó precéj velik, in tako Janezu denarja ni manjkalo.

Dr. S. K. K.

Kdor ima denarja, ima lahko tudi kaj družega veselja. Naš Janez se je po svoji družbi seznanil z rodovino Kleparjevo. Gospod Klepar je bil uradnik, a tiste vrste eden, ki so postali uradniki po stari šegi. Prišel je bil namreč k davkarji za pisarja in potem je postal po dolgih letih davkarski nadzornik, čeravno je bilo najvišje spričevalo njegovih šolskih let eno s tretjega razreda normalke, pa še tega ni nikomur kazal. Zadobivši stalno službo je oženil se in zdaj je bil že oče dveh sinov in treh hčeric, ki so že vse po ženinih gledale. Sinov eden je še v šolo hodil, a drugi je bil knjigovodja v štacuni bogatega trgovca in ker je zahajal s sinom te hiše v Janezevo družbo, se je ta po njem seznanil z vso rodovino. Nič lajšega namreč ni mladenču, če je premožen ali svet vidi pri njem le kolikaj lepo prihodnost, dobiti pristop v kako rodovino, kjer je več za možitev zrelih hčerk z vsem drugim obdarjenih, le ne s kako doto. Gospoda Kleparja plača ni bila tako velika, da bi si bil mogel ob nji in petero otrocih nakupičiti posvetnih zakladov in to tem manj, ker je bila gospá Kleparjeva od mladosti tako odgojena, da je mislila, da mož je tisti, ki mora za vso družino skup nositi, a žena više bitje, kateremu je vsako delo nečastno, le pohajkovanje in opravljanje drugih ljudi ne. Sad ne pade daleč od drevesa, zato so tudi

vse tri hčerke bile v tem popolnem podobne materi, vsaka je imela že ves načrt, kako bo brzdala svojega moža, da bo imel v hiši še manj besede, ko njih oče. In gosp. Klepar je imel v hiši vendar že tako malo veljave, da skoro nobene ziniti ni smel!

Tako je pa pri Kleparjevih bilo le, kedar so bili doma in sami med seboj. O, pred svetom je bilo to vse drugače. Na sprehodu si videl najprej dve mlajši, za njima starejšo z materjo in za vsem tem gospoda Kleparja s sinom dijakom. Ej, kako je bilo to vse sramožljivo, nedolžno in ljubeznjivo! Golobjak nima lepše podobe zakonske in rodovinske sreče, kar za fotografirati je bila. In hčerke so bile lepe rasti, okroglih obrazov in ljubeznjivega vedenja, sploh prav zale in ljubeznjive, kakor svet sodi. V moški družbi so se znale celó deviško plašne in otročje neizkušene delati, in „mama“ je potem priskočila še z zagotovilom, da so pač trojnega telesa, pa le enega duhá — sploh sestre in hčere, kakor jih je le redko kje najti enakih.

V to Kleparjevo hišo je zašel Petelinov Janez. Predno je stopil čez prag, je bila mati že skrbno izprašala, kaj je in kaj bo z njega. Kar je zvedela, jej je bilo po volji, kajti če bi tudi na tej poti, na kateri je zdaj, ne dosegel za katero njenih hčer spodobnega stanu, saj je edini sin zeló premožnoga kmeta, in

to je včasih bolje ko najboljša negotova služba. To je kmalu dopovedala tudi blagim in nježnim svojim hčerkam in jim vrh tega še to vcepila, da, če se bo Janez poprijel ktere koli, mu oni dve ne smete biti na poti, ker bi se nazadnje utegnulo pripetiti, da bi Janezu nobena ne bila všeč, ako bi se mu vse tri silile. Materni pametni razlogi so tu obveljali, ker so bile hčerke predobro odgojene, da ne bi bile vedele, da je bolje, če dobrega ženina dobi vsaj ena, kakor pa, če ga ne dobi nobena. Dale so si celó med seboj besedo, da si bode skonca vsaka prizadevala, pridobiti si ga, da pa, ko se k eni nagne, bote drugi dve odnehali. Ta sklep družine se je dal na znanje tudi gospodu in očetu Kleparju, da se bo tudi on vedel ravnati po njem. Kaj bi gospod Klepar ne bil obljudil! Saj je bil po 25letnem boji s svojo soprogo in njenim rodом že tako omehčan, da ugovora kar več zmožen ni bil.

Janez o vseh teh notranjih diplomatičnih dogovorih v tej rodovini pač ni imel najmanjšega duha, a vendar je imel tudi svoj načrt, ker toliko bister je že bil, da z zavezanimi očmi ga ni bilo lahko kam peljati, še manj bi bil pa skočil v kaj, kar mu ni bilo popolnem svitlo. V hišo Kleparjevo se ni spustil kar slepo brez premislika, marveč je imel pri tem, kakor Kleparjevi, tudi svoje namene. Z gospodičnami se je bil že seznanil nekđaj zu-

naj mesta, ko je z bratom naletel ná - nje. Zdele so se mu vse tri prav zale, okrogle živalice in ker so pokazale, da znajo tudi živahno žvrgoleti, si je mislil, da bi bila njih družba sem ter tje prijetna, vzlasti takrat, kadar je njegova tovaršija na drugih potih. Saj se je bil že mnogo pečal z ženstvom, takim in takim, in če so Kleparjevi mislili, da se bo kmalu vjel, pač niso vedeli, kak lisjak da je.

Se ve, da mi ne bomo hodili za njim k tej družini ter na uho vlekli njegove pogovore z gospodom, gospo in gospodičnami. Dosti, če povemo, da je bilo Janeza pogosto videti v hiši in tudi zunaj nje na sprehodih in drugih krajih, pa zmiraj le pod očmi bistre matere, ktera je vse dogodbe opazovala in po tem nauke dajala hčerkam. Skonca je šlo še nekoliko po njeni volji, zapazila je namreč, da mu najstarejša leze do srca, in ob njenem godu jej je prinesel lepo vezilo. A že drugi dan ste dobili obe drugi enaka darila in tako mati in Amalija — najstarejša — niste zopet nič vedeli, pri čem da ste; sestri Roza in Milka ste se pa v pest smijali. Z eno besedo: čez tri mesece je bilo še vse pri starem in mati je svoje hčere silno ozmerjala, č.š., da so tako nevkretne in nevedne, kakor njih oče; ako bi bila ona — mati — mlada, bi bila že davno imela ga v zanjkah, morda bi

bila zdaj že poroka. Hčere so se temu vprle in tako je bila tisti večer v hiši taka domača veselica, da si je gospod Klepar, ki je že v postelji bil, odejo čez ušesa potegnil, česar je bil pa že navajen, ker to ni bilo prvokrat. Saj le prehudo streljanje tudi starega vojaka straši.

Vendar ni bilo vse tako, kakor je gospa mama Kleparjeva mislila, da je. Če se dva lovita, se ne more staviti na to, kdo bo vjet, in tako se je bila tudi najmlajša hči vjela na Janeza, ker njeno srce še ni bilo tako prepečeno, kakor srce njenih sester. Kmalu je zapazil Janez, da je gospica bolj zmešana v pogovoru ž njim, in ko je šel nekega dne z rodovino z mesta na sprehod in so se pozno domú vrnili ob dežji, jo je sprejel pod svoj dežnik in takrat je zvedel njeno skrivnost; gospica se je prestrašila, ko mu jo je izdala, in prosila ga, naj se proti nji pred drugimi le mrzlo obnaša, kakor prej, ker drugače jej ne bo domá več prestatí pred sestrama, če prav bi bilo to materi morda všeč. No, Janez je to obljubil tem rajše, ker je sam zapazil, da mu pri tem gorkeje prihaja, kakor se je nadjal.

Lahko bi zdaj zasledovali Janeza in Milko, če bi bil naš namen nadrobneje popisovati, kako se je ta ljubezen razvijala in kako je Janez nazadnje vendar tako vnel se za Milko, da svojega plamena ni mogel več skrivati.

Če bi že tega ne bili zapazili domači, zapazili so drugi, ki so videli Janeza večkrat z najmlajšo Kleparjevo tu in tam, kjer se navadno ljudje ne zbirajo, da bi drug drugemu po petah hodili.

Kar vé eden, zvé kmalu jih več, in ko je znano po mestu, gre dalje in tako je prišla govorica o Janezevem znanstvu z gospoško „frajlo“ tudi v Brežko vas; prinesla jo je tje potovka, pa tudi brljavi Juri, ki je rad hodil po novice v mesto, da je z njimi pital svoje pivce, kateri so še zmiraj prežvekali to, kar jim je Janez tam pustil. Drobne novice z mesta je pa Juri po poti znal tako spitati, da so bile prav debele, včasih še predebele, ko je domú prinesel jih. Če mu je kateri izmed gostov krohotal se, je rekel: „pa pojdite prašat Petelinovega Janeza, če ni res.“ To je obveljalo, ker prašat ni šel nobeden.

Juri je toraj v nedeljo popoldne vstopil se pred svoje goste in jih ogovoril:

„Veste kaj novega z mesta? Petelinov Janez je zdaj velik gospod in se bo oženil.“

„Ktera ga bo pa vzela?“ — prašajo vsi.

„Mlada gospóška, oblečena kakor grofnja“ — odgovori Juri.

„Bo pa gotovo veliko priženil?“ — poprašujejo nekteri.

„Toliko že, kolikor je posestvo njegovega očeta vredno“ — pravi Juri in nadaljuje:

„Njen oče je eden največih v mestu in taka gospoda ima denarja kakor čepinj, tisučaki so jim kakor nam groši. Bote videli, da bo z Janeza še velik gospod in naša vas se bo lahko ponašala ž njim.“

Ta večer ni bilo družega govorjenja pri Jurji, ko o Janezevi ženitvi, in Miha je celó stavil dva bokala medenega žganja, da se bo Janez pripeljal v vas še v kočiji bolj svetli, kakor so gospoda župnika čevlji.

Nekoliko drugače se je glasilo poročilo potovke Mete. Ta je že več let hodila v mesto in poznala marsikaj ljudi tam. Med temi je bila tudi stara Jera, ki se je pečala s tem, da je ženskim poslom iskala služeb, zbirljivim gospém pa dekel, hišnih, kuharic itd. Pri tej Jeri je Meta navadno puščala svoj koš in druge reči, ktere je prinesla ali imela odnesti. Nekega dne je bila ravno pri nji, kar pride v ozko sobico gospá in jej naroči, da bi jej preskrbela kako krščenco, če za katero dobro ve. Jera jej to obljubi, ko pa gospa odide, zagodrnja Jera:

„Ta bo pa že kmalu vse prebrala, kolikor jih je v mestu. Skoro nobena ne ostane pri nji mesec dni.“

„Mora pač sitna biti?“

„Kaj pa! Saj ona in njene tri hčere ne vedo družega početi, ko posla zmerjati. Če bi bil gospod za kaj, bi bilo v hiši že drugače.“

„Kaj je pa gospod?“

„Ej, tako nekaj cesarskega je, Klepar se p'še. Pa glej no, Meta, ravno prav, sem ti že zadnjič mislila povedati. Saj poznaš Petelinovega Janeza z vaše vasi?“

„I, kaj bi ga ne! Saj še pomnim, ko je v sami srajci pred hišo letal.“

„Ali vedó domá, da v Kleparjevo hišo zahaja in da ima z najmlajšo hčerjo te sitne gospé, ki je bila ravno tú, že precéj veliko znanstvo?“

„Nič ne vedó, saj še ne prašajo ne po njem. Najbolj veseli bi bili, če bi ga več domú ne bilo. Je že ves narobe, nima nobene vere več.“

„No, potlej je pa prav. Saj se je tudi meni zdélo, da ne more veliko prida biti, če v to hišo hodi. Naj bo karkoli, kaj je nama to mar!“

To je zvedela Meta in premišljevala po poti, bi li Petelinovi materi povedala kaj ali nič. Sklenila je zadnje in sklepa držala se do družega dne. Ko je pa zvedela, kaj je brljavi Juri raznesel po vasi, jo prime jeza, da gre k Petelinu in pové materi, kar je v mestu zvedela, namreč, da ima Janez znanstvo s „frajlo“ malo vredne rodovine, pri kateri krščenice druga drugi kljuko podajajo in ki ima vse svoje premoženje menda v gosposkih cunjah. Mater Polono je ta novica hudo osup-

nila, kajti čeravno tudi njej Janez ni bil več k srcu priraščen, je bil vendar še kri njene krvi; zato je prosila Meto, naj tega nikar po vasi ne raztrosi, sama pa sklenila podati se v mesto, da bi z Janezem govorila. Tudi očetu tega ni treba vedeti, da ne bo še bolj hud na Janeza, kakor je po vsem, kar o njem sliši.

Meta je imela morda dobro voljo, da tega, kar je o Janezu zvedela od Jere, ne bo drugim pravila, ali njen jezik je bil premočan, premagal je voljo in Petelinov oče je že drugi dan vse vedel. Se reče, ne vsega, ampak še več, kajti Meta njegovi sosedinji ni pravila, da je Janezeva neka gosposka vlačuga in da jo bo Janez vzal kar „na cvilih“, kakor se reče o ženitvi brez poroke v cerkvi. Vse to je bila hudobna sosedinja sama pristavila.

Oče Petelin ni rad govoril o Janezu, „zgubljenem sinu“, kakor mu je rekel, vendar je ta novica zbegala ga toliko, da je zvečer s Polono sprožil govor o njem. Mati je močno vstrašila se tega in zdaj povedala, kaj jej je Meta pravila.

„Meta pač tebi ni hotela vsega povedati“ — reče Petelin — „ker bi se bila ti preveč prestrašila, drugim je pa povedala že vse natančneje. Jaz se ne menim več zá-nj, vendar bo treba, da, če je to resnica, vse vkrenemo, da Janez ne bo ničesar več dobil od naše hiše. V soboto gremo delat pisma;

polovico premoženja pripiševa Nežki, polovico pa Reziki, mi dva pa ostaneva v hiši do smrti. Brž potem bo ženitovanje.“

Mati Polona ni vedela kaj odgovoriti, le toliko bi bila še rada čakala s pismi, da bi bila gotovo zvedela, kaj je z Janezem; morda bi se dal še pogovoriti in spreobrniti.

„Če to misliš“ — opomni Petelin — „pa pojdi k njemu ti! Pa bo zastonj tvoja pot. Jaz do njega ne storim ne ene stopinje več.“

Res se podá mati drugi dan v mesto in poišče Janeza. Ni ga domá, zve pa, da je pri Kleparjevih. Tje se napoti mati in praša po svojem Janezi.

„A, to so gospod, ki so notri pri naših gospodičnah“ — reče dekla — „kaj bi jim pa radi?“

„Njegova mati sem, bi rada ž njim govorila“ — odgovori Petelinovka.

„Tako? Grem brž gospej povedat, če smete noter“ — reče dekla in hoče smukniti v sobo.

„Čemu?“ — pa se oglasi Polona — „kamor sme sin, bo smela tudi mati, saj ni kak frančiškanski kloster tu!“

S tem gre ponosna Polona za deklo in ko ta vrata odpre, jo je že videti za njó. Janez sedi ravno med gospodičnami, žvrgoljenje je glasno, a ko se vrata odpro, vtihnejo vsi, Janezu se pa zategne obraz v nevoljo, brž

vstane in gre proti vratam, pa mati je bila že stopila v sobo.

„Kdo je ta ženska in kaj hoče?“ — se oglasi gospa Kleparjeva — „kako si jo mogla noter spustiti, Mina?“ — se grozi dekli.

„Ej, ne zamerite, gospôda“ — pojasnuje Janez — po nemški — „ta žena mene išče. Kmetica ne zna gospôskih šeg. Oprostite, da grem ven ž njo, jo bom brž odpravil. — Pojva ven!“ — pa pristavi slovenski, prime mater za roko ter jo skuša ven potisniti.

Ali Petelinova mati, še čvrsta in ponojna žena, se ga otrese in stopi še naprej v sobo, se postavi in prične:

„Tako? tukaj je tedaj tvoja „cvilih“ nevesta? Ktera pa je? Pokaži jo no, da vem, kako nevesto dobimo v hišo!“

Vse je zavzeto, vse tiho, vse strmi. Gospodične smuknejo s krikom v drugo sobo, le gospa se približa in praša nekako zmedenno:

„Vi ste toraj mati gospoda Janeza? Ko bi bili vedeli, da pridete“ —

„Bi jaz ne bila videla tega, kar sem“ — jej seže mati Polona vmes in nadaljuje: „Vi ste menda mati teh frajlic, zdaj že verjamem, kar je Meta pravila. Le dajte Janezu, katero hočete, če vam je on sam zadosti. Od doma ne dobi nobenega krajcarja, za to bova že z očetom skrbela. — Ti, Janez, pa pojdi z

mano, in ne pridi več v tako hišo, sem že dosti zvedela o takih frajlah, kakor so té.“

Zdaj je bilo treba slišati, kako se je vsulo z ust gospe nad ubogo materjo! Kar s policijo so jej žugale ona in hčere, ki so zopet v sobo pridrle, in zdaj je Janez videl in slišal vse, kar so mu do zdaj vse tako skrbno prikrivale, še celó Milka sebi ni bila več podobna, tako jo je spačila jeza. Morda bi jej bile vse štiri v obraz skočile in jo razpraskale in raztrgale, ali Polona jim je bila prepostavna, tudi je Janez spravil jo z lepo ven rekoč, da se bota že spodej pogovorila. Za obema leté še hude besede, da se razlegajo po vsi hiši.

Ko sta zunaj, začné Janez ves razjarjen:

„Kaj vas je pa prineslo sem, da ste mi tako naredili? Kako težko mi bo zdaj potolažiti to rodovino!“

„Saj je ni treba! Jaz sem jim povedala, kar jim gre, ti pa pusti to hišo pri miru, naj bodo hudé, če hočejo.“

„Kdo vas je pa sem poslal? Farja, kaj ne?“

„Ali si še zmiraj tak kakor si bil?“ — tarna mati. — „Jaz sem prišla sem, ker sem zvedela po potovki, v kako nevarno družbo si zagazil. Pusti jo, to te prosim, saj to vse skup nič ni. Ti se še ne moreš ženiti, in če bi se, take tudi niso zá-te. To ni za nič drugega, ko da se lepo oblači in dobro je, ti

boš moral pa skup nositi. Ne rečem, če bi imela pošteno doto, pa jaz sem zvedela, da pri tej hiši ni nič cvenka.“

„Veste kaj, mati“ — jo vstavi Janez — „več mi ni treba praviti, saj sem že sam toliko pameten, da vem, kaj delam, dosti star sem že tudi, da mi ne more nihče braniti. Zato vas prosim vse skup: pustite me pri miru, kakor vas jaz puščam. Le na pot mi ne hodite, kakor danes, in povejte tistemu, ki vas je poslal, da se mu bom za to delo krščanske ljubezni že spodobno zahvalil. Zdravi bodite!“

Izgovorivši smukne v postranske ulice in pusti mater strmečo na mestu. Marsiktera druga mati bi se bila pri tem zjokala ali hitela za sinom. Ali Petelinova mati je bila drugih kostí, spela se je kvišku in z ust so jej privrele precéj glasne besede:

„Prava je očetova! Pisma gremo delat, dekletí se omožite, Janez naj pa bo, kar hoče. Od nas ne dobi nič in pod streho nam tudi ne bo več spal. Naj ga pokori Bog!“

In mati je šla, se peljala domú in očetu Petelinu povedala vse, kar je skusila v mestu.

„No vidiš“ — reče na to oče mrzlo — „kar sem ti pravil. Z Janezem ni nič, kar pozabimo ga. Le vrata do hiše mu moramo še tako zakleniti, da ne bo mogel več vá-njo.“

Res so šli Petelinovi z ženinoma in nevestama v mesto k „doktorju pisma delat“, potem so šli na oklic in ženitovanje je imelo biti čez tri tedne. —

Do tje pa lahko pogledamo še nekoliko za Janezem. Dogodba z materjo pri Kleparjevih mu je delala veliko preglavic, ves dan je premišljeval, kako bi jo popravil in poravnal. Najbolje, če popraša mladega Kleparja, knjigovodjo, ki mu bo gotovo kaj povedal, kaka govorica je bila domá, ker sam si ta dan še tje ni prav upal. Mladi Robert pride v gostilnico in ko zagleda Janeza, sede k njemu in se začne na ves glas krohotati:

„No, veš Janez, tvoja mati je pa res pravi dragonar! Naše ženske je tako razjarila, da so se ves dan prepirale. To je kakor kaka koščena in postavna branjevka, kolikor sem slišal od žensk, ne zameri.“

„Tvoja rodovina je pač huda ná-me zavoljo te neljube dogodbe?“ — poprašuje Janez; namestu da bi se potegnil za svojo mater — tako lepo opisano.

„Oglasi se jutri, boš že zvedel“ — odgovori Robert.

„Prav rad bi popravil to, kar je moja robata in po farjih nahujskana mati pri vas skazila“ — beseduje Janez; — „mislim, da tvoja cenjena rodovina tega ne bo meni v greh štela?“

„Bodi brez skrbi. Saj vedó, kaj je kmet“
— odgovori Robert.

Potem se prične drug pogovor in slednjič igra, pri kateri je imel Janez zopet navadno srečo — tako, da mu je Robert ostal dolžan precéj denarja.

Ko sta zgodaj zjutraj podala si roko, je Robert, ki je bil že nekoliko preveč pil tistih mešarij, kakoršne se dobivajo po kavarnah in ki zavoljo preobilnega špirta človeku lezejo v glavo, rekel Janezu:

„Dobro spi, svak!“

„Svak? zakaj?“ — prša Janez, ki ga ni imel toliko v glavi.

„I, ne delaj se tako nedolžnega. Na ženitovanji bova zapila moj dolg, prej ti ne plačam ne krajcarja. Ti si pravi lump, ti, ne zameri“ — nadaljuje Robert pijane glave — „če ne bo ženitovanja, boš ti dobil namestu tega, kar sem ti dolžan, nekaj družega med rebra. Milka je moja sestra in kedar se jaz spravim na noge, sem vrag, me še ne poznaš.“

„Molči, muha pijana“ — zagromi Janez in dregne Roberta v prsi, da se ta kar znak zvrne v cestno blato in nekoliko zarežavši tam obleži. Janez ga pusti in gre domú. Policijska straža najde pozneje Roberta ter ga godrnjajočega nad tem, da je bil s sladkega spanja prebujen, spravi na suho v stražnico,

kjer se zjutraj zdrami in se po kratkem protokolu s komisarjem nekoliko očeden znamenj umazane postelje na ulicah podá domu škripaje z zobmi:

„Le čakaj, Janez, to ti bo stotero povrnjeno.“

Zakaj je Janez tako stogotil se nad bratom svoje Milke, in še celó po obilnem špiritu omamljenem?

To zvemo najljajše, ako gremo z Janezem domú. Čujmo, kaj govori po poti!

„Lepa reč“ — prične ves razjarjen — „zdaj že ta božji volek nekaj vé, kakor je čutiti. Na ta način je v tej hiši vsak večer „raport“ o tem, kar se med dnevom zgodi. Rad bi vedel, če je Milka ravno taka kakor sestri. Če je, mi je skoro žal za vse, kar se je danes zgodilo z mojo materjo. Prokleta, da sem zašel v to družino.“

Tako in enako modrovaje pride Janez do doma in predno zaspi, je njegova večerna molitev ta-le:

„Vrag vzemi farje! Far je našuntal mojo mater, da je prišla za mano, on je kriv dogodbe pri Kleparjevih in druge z Robertom. Ta bo jutri demá povedal vse, kar ve ali ne ve, in — no, saj sem se že z mnogih zadreg izkavsals, se bom že še tudi s te. H Kleparjevim pa zdaj ne grem prej, da od strani

zvem, kako vreme je tam. Saj Milka menda v tem ne bo skoprnela.“

Svojega sklepa se je Janez tem lažje držal, ker je že drugi dan šel z mesta za več dni, kam?

Dr. Zvitoviču, njegovemu gospodu, se je mestno odborništvo tako prileglo, da so se mu jele sline cediti po kaki viši častni službi, n. pr. po deželnem poslanstvu. V mestu pridobiti si ga ni imel upanja, ker je bilo oglasilo se že več veljavnejših mož. Mogoče pa je bilo to kje na kmetih, zato je bil že pisмено prašal pri svojih znancih, če bi bilo tu ali tam kaj upanja zá-nj, in dobil odgovor, da drugje težko, le v volilnem okraji, kjer je bil Janez domá, bi se dalo kaj napraviti, pa bi bilo treba dobrega jezika in tudi težke mošnje. Dr. Zvitovič je bil po ženitvi zeló premožen in ker je tudi njegovo soprogo mikalo postati „deželni poslanki“, sta odločila nekaj stotakov za ta namen. *De 4-11*

Kdo bo pa šel novemu poslancu pot pripravljat? Kdo drugi ko Janez! Pripraven za to je, prvič je v tem okraji domá in pozna ljudi, drugič ima dober jezik in če se mu dá na pot težka mošnja, bo opravil gotovo več ko vsak drugi, ker je razen tega še popolnoma dr. Zvitovičevih načél.

Druzega dne pokliče dr. Zvitovič svojega pisarja k sebi v sobo in ko je Janez prišel

ž nje nazaj v pisarno, je vzel klobuk in odšel s poslovom od svojih tovaršev:

„Zdravi! Par dni se ne bomo videli.“

Izdajica!

Ne bomo spremljali Janeza na vseh potih za dr. Zvitoviča, ker je dosti, če povemo, da je s svojo zgovornostjo in polno mošnjo veliko opravil, ker je povsod ljudi, ki se posebno zadnji ne vstavlja. Povsod, kjer se je pokazal, je pel cvenk in teklo vino od mize in ljudje so rekli, da tak, ki ima toliko denarja, mora že tudi velik gospod biti. Sploh: Janezeva pot ni bila brez vspeha, čeravno se je farovžev ogibal.

Tako ga vidimo, ko pridrdra v Brežko vas in skoči z voza — ne pred Petelinovo hišo, ampak pred Jurjevo krčmo.

„Jej, jej, komaj sem vas še spoznal, tako gosposki ste postali“ — ga ogovori Juri, ki je prišel po drdranji vozá privabljen s hiše. — „Bote malo k meni stopili, je li? Zdaj imam že tudi vino, pa prav dobro, boljše ko pri Petelinovih. Pa tam danes tudi ni nobenega domá.“

„Kam so pa šli?“

„Pisma delat, kaj ne veste? V čenedeljo bote že obe klicani, ena z učiteljem, druga s tistim Matevžem, ki potlej na dom pride.“

Janezu pri tem sporočilu šine kri v glavo, vendar ne reče nič, ampak stopi za Jurjem v krčmo, zdaj že nekoliko čednejšo. Tam sede za mizo, natoči vina, ki ga je Juri brž prinesel, potisne kozarec temu in reče:

„Pijte, Juri meni je še prevroče.“

„Ali ste prišli zavoljo domače reči sem?“ praša Juri, ko je pil.

„Ej, kaj še! Saj veš, kako je med mano in onimi. Misliš, da se bom prepiral ž njimi? Naj le delajo pisma, jaz bom pa pozneje čez vse prišel in hiša bo moja, če bom maral zá-njo; za to bo že moj doktor skrbel, ki je tič, da malo takih.“

Po tem uvodu je Janez preskočil na pravo polje in začel Jurju pripovedovati, kaj se po svetu godi, da zdaj povsod ljudje pametni postajajo in odmetujejo farje in tiste, ki ž njimi drže. Juri pač vsega ni razumil, vendar je kimal in ko je Janez rekel, naj zvečer skliče skup móž, kolikor more, da bo on dal za vino, kolikor ga bodo mogli piti, in še za smodke, kruh in meso, je bil Juri popolnoma prepričan, da je Janezeva prava, in tekel po vasi od hiše do hiše. Zvečer je bila njegova krčma do zadnjega prostora polna raznih ljudi; ker so nekteri prišli zavoljo pijače, drugi zavoljo Janeza, tretji pa z gole radovednosti, češ: „saj ni greh, če poslušamo, kaj bo Janez kvasil; če bo predebelo, pa gremo.“

Ko je dosti zbranih, prične Janez svoje delo. Hej, kako mu teče jezik gladko! Najprej bolj s tihim glasom razklada, koliko so drugje že naprej tudi kmetje. Šaj je kmet tudi gospod in mora biti sam svoj, ne pa hlapec gospodi in duhovstvu, ki ga imata za to, da ob njegovih žuljih mastno in brez dela živita. Treba se izviti iz teh spon, pa tega kmet vselej sam ne more, zato se mora okleniti mož, ki se potegnejo krepko zá-nj in skujejo postave, po katerih bo kmet postal tudi duševno sam svoj. Telesna robot je pač že odpravljena, a kaj pomaga to, če je duševna robot še, in ta se plačuje posebno duhovnikom — farjem.

Tukaj se oglasi nekaj mož, ki ugovarjajo temu, in nekako mrmranje nevolje nastane.

„Če so drugje duhovni taki, pri nas pa niso“ — se oglasi eden.

„Vsi so si podobni“ — pritrди Miha in nekaj njegovih pajdašev.

Ste že dve stranki in morda bi se bilo pričelo brž živahno pričkanje, a Janez prične zopet in jim govori, da je v mestu veliko vrlih možakov, katerim se kmet smili in ki so toliko učeni in veljavni, da bodo zamogli kmetu davek zmanjšati, vsakako pa bodo ustavili povišanje davka, katero nameravajo

nasprotniki ljudstva. Po tem začne govoriti o nekih novih ljudeh, ki se „Slovence“ imenujejo in hočejo vzeti kmetu še njegov jezik ter vrniti mu svojega pol hrvaškega, nemščino, ki je tako koristna in celó potrebna vsakemu, kdor neče zmiraj domá za pečjo sedeti, pa spodrivajo. Sploh jim je razložil ves program nemškutarjev, a tako, kakor da bi bili najboljši ljudje.

„In glejte“ — končá navdušeno — „takih mož eden, ki se hoče z vso močjo potezati za blagor ljudstva, je tudi dr. Zvitovič, kterega v mestu vsi tako spoštujejo, da so ga v mestno starešinstvo volili. Tam je že veliko storil za svoje volilce, kaj bi storil še le v deželnem zboru!“

„Naj ga pa volijo meščani!“ — se oglasi nekdo.

„Saj bi ga tudi, gotovo“ — zatrdi Janez — „ali prišlo je več mož iz tega vašega volilnega okraja prašat ga, če bi sprejel volitev tukaj. Skonca se je branil, a ker so ga le in le prosili, rekoč, da dosedanji njih poslanec še ni nič storil zá-nje, se je vdal in zdaj je pripravljen sprejeti od vas poslanstvo, če ga volite.“

„Saj ne volimo samo mi“ — opomni eden — „nas je več občin skup.“

„O, drugje je vse že gotovo, to vem jaz, mislim, da bote tudi vi tako pametni, kakor

so vaši sosedje“ — reče Janez in se ozre po družbi; — „vaša skrb bodi toraj ta, da izberete može, ki bodo volili dr. Zvitoviča.“

„Od tod toraj piha veter?“ — se oglasi stari Potokar in pravi nekterim svojih sosedov: „Mislim, da smo dosti slišali, možje! Kdor je mojih misli, plača svoje vino in gre, kakor jaz.“

Zdaj nastane velik šunder, nekaj se jih odpravlja. Miha pa zakriči:

„Le pojte, le, vi farški hlapci, saj tako niste za našo družbo!“

„Hvaljen bodi!“ — zadoni v ta hrup miren, prijetno doneč glas izmed vrat, ki so se bila odprla, da ni tega nobeden zapazil.

Vse vtihne in kape in klobuki leté z glav, le Janez, Miha in nekteri drugi okoli njega obdržé pokrivala zabavljivo na glavi. Gospod župnik — ker ta je bil novi gost — stopi naprej in ogovori nazoče:

„Imate kako posvetovanje, je li, možjé?“

„Nekaj tacega je“ — se oglasi šetinasto Miha.

„Vam smem ponuditi kozarec, gospod?“ — pravi Potokar in ponudi gospodu župniku svoj do vrha napolnjeni kozarec. Ta ga prime in napije:

„Bog vas živi, oče Potokar! Ste tudi vi tu?“

„Sem le nekoliko pogledat prišel in ravno mislil iti“ — odgovori Potokar.

„In glejte no, me veseli“ — prične gospod župnik, ko zagleda Janeza — „tudi gospod Petelinov Janez je tu. Pozdravljeni! Ste prišli gotovo z avto domačih zadev?“

Janez, tako ogovorjen, ni prav vedel, kaj bi odgovoril. Zato izprazni svoj kozarec in med tem mu šinejo v glavo besede:

„Čemu to vprašanje? Saj veste vi najbolje, kako je pri nas. Skoro bi jaz prašal, kako da ste vi prišli med našo družbo v to nizko sobo, v kateri vas gotovo še nikdar ni bilo.“

Te besede naredo splošen molk, ker vse pričakuje, kaj bo gospod župnik odgovoril. Posebno hudo gleda Miha, ki ga pridno srka in se mu pozná, da ga ima že nekaj pod kapo. Gospod župnik se nasmeje, vzame z žepa smodko, jo prižge in veli krčmarju:

„Dajte mi ga poliček. Sem slišal, da imate dobrega, in bi ga rad pokusil. Pri dobri kapljici se da bolje pogovarjati in tudi poslušati. Jaz mislim, da nimate pogovora, ki bi ne bil za vsacega poštenega človeka.“

Zopet tihota. Janez grdo gleda, a za besedo ne odpre ust, zato prične vnovič gospod župnik, obrnivši se proti Janezu:

„Gospod Janez, vi ste prišli najbrž z mesta, toraj nam bote lahko povedali od tam kakih novic?“

„O, dá“ — reče Janez, kterega je bil Miha že pod mizo z nogo, na mizi pa s komolcem dregal — „novic dosti, pa ne vem, če bodo vam všeč.“

„Zakaj ne?“ — odgovori župnik mirno, — „saj smo tukaj navajeni že novic dobrih in slabih.“

„Moje novice vam gotovo ne bodo po volji“ — nadaljuje Janez — „morda ste kaj brali o volitvah, ki se imajo vršiti?“

„Kaj pa da, saj moramo brati vse to, da moremo ljudem, ki ne bero, povedati pravo.“

„To se reče“ — pritakne Miha — „da se ljudje sleparijo.“

„Boš tiho!“ — se zagrozi Potokar in vstane, a gospod župnik ga potisne na stol nazaj in reče:

„Kakor je videti, ste vi Janez prišli sem zapeljevat ljudi, da bi volili liberalca nemškutarja. Bili ste že po več krajih v enakem poslu in opravili s svojim jezikom in svojega gospoda denarjem kolikor toliko.“

„Da“ — reče Janez temnega pogleda — „niso več tisti časi, ko so črnuhi gospodarili in ukazovali.“

„Niso ne“ — se grozi Miha in nekteri drugi trkajo s kozarci ob mizo.

V tem se odpro vrata in v sobo stopi — oče Petelin. Zvedel je bil že, ko je domú prišel, da je Janez tu, in to ga je zapeljalo

v Jurjevo gostilnico, ktere prej še ni nikdar znotraj videl. Težko je popisati prizor ta. Janez, zagledavši očeta, je omolknil, drugi so vprli oči v oba in če bi ne bil gospod župnik vstal in ponudil sedeža Petelinu tik sebe, bi bila tihota morda spremenila se hipoma v hude besede, ktere so Petelinu že z ust gledale in bile Janezu namenjene.

„Juri, še vina na mizo!“ — ukaže Janez, kteremu je ta prizor neprijeten.

Nekaj časa ni nobene glasne besede, pač pa zbadljivo šepetanje pri Janezevi mizi. To je pa Mihi neprijetno, zato vzdigne kupico s klicem:

„Živijo naš poslanec dr. Zvitovič!“

Pri oni mizi zazvone kupice, da jih par z rok pade, Miha pa pristopi k tej in pomoli svojo kupico Potokarju in Petelinu. A Petelin mahne po roki Miho, da mu kupica na tla pade, in reče:

„Pojdi se solit ti in tisti, ki ti je natvezil tega doktorja; če je prav moj sin, sta oba ene vrednosti. Ste dosti neumni vsi, ki poslušate mojega spridenega sina.“

„Mirno, tiho, oče“ — svari gospod župnik — „govorimo z ljudmi prav mirno, da ne bo kakega hujega prepira. Jim bom jaz po domače razložil to reč.“

Po teh besedah vstane gospod župnik in nagovori može ter jim razklada, kako se je

zdaj jelo širiti brezverstvo, kako drugod hočejo gospodariti judje, pri nas pa nemškutarji in njim podvrženi ljudje, in da je vzlasti Slovincem treba držati se svojih skušenih pošteni mož, ne pa segati po drugih še nepoznanih ali pa celó slabo znanih, kakor je posebno dr. Zvitovič, o katerem je slišati, da se za ta okraj z vso silo ponuja.

Kar je gospod župnik govoril, bi bilo padlo gotovo na boljša tla, če bi ne bilo Janezevega vina vmes. Stari Potokar je vstal in rekel:

„Tako bodi, kakor so gospod župnik povedali. Kaj maramo mi za tiste novotarije! Naj počno drugje, kakor se jim zdi, mi se bomo pa starega držali: svoje vere, svojega jezika, svojih navad in svojih duhovnov. Kar nam bodo ti svetovali, po tem se bomo ravnali, ker skušnje nas uče, da je bilo to vselej še najbolj prav. Jaz sem ob takih skušnjah star postal in slabo se mi še tudi ni nikdar godilo. Bodimo pametni!“

Ali v tem je že Janez vstal in z besedami: „kaj se bomo onih bali“, začel razkladati na dalje svoje misli. To pa že ni bil več navaden govor za kmete, je že predaleč segal v više kraje in ko ga je končal z besedami: „proč s farji“, je skočil oče Petelin kviško in zaupil na ves glas:

„Kaj si rekel?“

„S farji proč, če niste dobro slišali“ — odgovori Janez ves vroč.

Oče Petelin, kakor je bil že star, se zazene proti sinu, da bi ga čez mizo zgrabil. Pri tem se podere miza proti Janezu in pade ná-nj in morda bi bilo zdaj zgodilo se še kaj drugega, če bi se ne bilo posrečilo gospodu župniku Petelina spraviti s krčme. Za njima so šli vsi poštenejši, drugi pa so še ostali pri Jurji. Domú grede je Petelin grozil se jeze ves zelen:

„Da je to moj sin! Saj ni. No, danes smo mu že zasolili, da od doma ne dobi ne krajcarja več.“

Gospod župnik pa je zdihoval: „Tako lepa edinost je bila do zdaj v naši fari! Zdaj pa je ta nesrečni Janez zasejal ljuliko razpora in Bog daj, da bi ne imela sadu!“

Po odhodu neljubih gostov se je pri Jurji pričelo še le pravo življenje. Janez je kar petake metal na mizo za vino in ko je to razgrela glave, je vsaka Janezeva beseda bila iskra v smodnik. Pa je tudi znal metati Janez iskre, skoro za vsakega je imel posebno in tako so mu vsi prisegli, da bodo že tako delali, da bodo izbrani za volilne možé samo taki, ki bodo gotovo volili Janezevega doktorja. Ta sklep je podprl Janez, ki je pri vsem tem le malo pil, še s par petaki, a obljubil še več, če bo treba denarja za pridobitev glasov.

Pozno v noči se je bil Janez odpeljal v mesto nazaj, kamor bomo mi kmalo prišli za njim.

Jurjevi gosti so ostali še toliko časa skup, dokler Juri ni rekel, da je to zadnji še plačani bokal. Resnica to ni bila, plačanib je bilo še več, a čemu bi Juri ne smel imeti tudi petaka za spomin na ta večer! Zato jih je počasi odpravil, šli so, pa ne domú, ker stari Brežani so drugi dan rekli, da ne pomnijo noči, ko bi se bilo toliko razgrajalo kakor to noč; le enkrat, ko je bil ogenj, je bilo tudi veliko ropota, pa ne toliko.

Najhuje je razsajal Miha. Ta je nasvetoval, da naj se farovž zažgé, pa mu ni hotel nihče prikimati, so rekli, da nimajo žveplenk.

„Pa vsaj okna pobijmo farju!“ — zagromi na to — „kamenja bo dosti po tleh.“

„Kje li? Poberi ktereга!“ — reče eden treznejih.

Miha se pripogne, a namestu z roko pobere kamen z nosom in vse prizadevanje spraviti ga na noge, ne pomaga nič, zemlja ga preveč ná-se vleče in najbrže bi bil spal na cesti, če bi ga drugi ne bili spravili kviško in domú. Tam se mu je predalec zdelo v posteljo, ostal je na dvorišči v gnoji še mehkejšem ko trda postelja, in ko ga je Barba zjutraj tam dobila, je zastokala: „Moj Bog, je bil že zopet ta nesrečni Petelinov Janez tukaj!“

A Miha ni bil sam, ki je to noč spal na taki postelji, ker skoro vsak njegovih tovaršev je imel za posteljo zemljó, za odejo nebo, ki je zvečer bilo nekako kislo in poslalo zaspancem nekoliko mokrote. Rokec je bil celó padel v lužo v sredi vasi, pa tako srečno, da je le noge imel v gosti vodi in to zapazil še le zjutraj, ko so žabe zbudile se in prišle gledat novega naseljenca ter z glasnim ragljanjem in kvakanjem na znanje dajale svoje začudenje nad tako velikansko pošastjo. Prav predramil se je pa še le, ko je starešina žab, radoveden, kaj je v tisti špranji v sredi obraza, skočil mu na nos. Ta radovednost se je pa žabi slabo splačala, zdrknila je s skreki med zobé, ki so se brž zaprli kakor nastavljena past, in starešina žab je bil za skreke vjet ter to naznanil vsi žabji občini z groznim javkanjem, da je ta zagnala še večí krik. In to je pomagalo, kajti Rokec seže z umazano roko k ustam, zagrabi vjetega in ga vrže v sredo luže; ta se brž zarije v blato zdravit polomljene kosti na stroške žabje države, Rokec pa zleče svoje noge z mokrega na suho, se spravi kvišku in tava proti domu godrnjaje, da ljudje človeku še v postelji miru ne dajo.

Se ve, da je bilo drugi dan veliko govorjenja po Brežki vasi o sinočnem večeru. Ker so nekteri kazali petake, je tudi Janez prišel skoro vsaki dan v boljše ime — ne

pri vseh, a vendar pri nekterih. Denar dela. Pri Jurji je bil zdaj vsak večer somenj, saj je bilo še nekaj petakov. Krčmar sam ni dal nobenega bokala in frakeljna za tisti petak, ki mu je bil ostal, a saj je bilo še več petakov v vasi, in ti so počasi prihajali drug za drugim k njemu.

Kaj se je pri Jurji govorilo? Nič drugzega ko prebavalo se je to, kar je Janez tam pustil. Pozneje je bil poslal še nekaj iztisov drobne knjižice, pisane kmetom v poduk o volitvah. Bila je prav kmetiški slovenski pisana in hujskala posebno proti duhovnom in „novim“ Slovencem, ki hočejo kmetu vzeti jezik in dati mu hrvaškega. To knjižuro je gostom prebral Juri, ker izmed njih nobeden ni znal brati po novem, le po starem. Miha je pa eno vzel domú, jo vrgel na mizo in rekel Barbi:

„Vidiš, to je kaj, to beri, ne pa tvojih svetih bukev, ki so tako neumne.“

Barba je res pogledala knjižico, brala je nekoliko, potem pa jo nesla gospodu župniku. Ta jo je obdržal in prebral in ker je videl, da je že tega liberalnega duhá veliko med vaščani, je sklenil, v nedeljo z lece (prižnice) svariti ljudi pred takimi nauki in sleparji, ki jim jih prinašajo, ker so pogubljivi za dušo in telo.

Res je v nedeljo med slovesno mašo z vso gorečnostjo razkladal svojim poslušalcem, kako spriden je zdaj svet, kako se klatijo okoli krivi preroki, kateri zapeljujejo ljudstvo z besedo, z denarjem in še s knjigami. Takim nikar ne verjeti, ker kmetu ne žele dobrega, ampak ga hočejo rabiti le za svoje namene. Zoper duhovščino hujskajo najsilneje zato, ker jim je pri njihovih samopridnih namenih najhuje na poti. Govor njegov je segel poslušalcem globoko v srce in ko je rekel, da vsaj do sedaj tako srečna Brežka vas naj nikar ne zaide na napačno pot, na pot telesnega, duševnega in blagostajnega pogubljenja, je bilo vse ginjeno. Sklenil je z besedami:

„Zato tudi zdaj, ko bomo imeli izbrati si novega poslanca za deželni zbor, nikar ne poslušajte onih, ki vam priporočajo brezverca, še celó narodu in jeziku našemu sovražnega, marveč poslušajte ljudi, ki vam svetujejo moža vernega, vnetega za vaš duševni in telesni blagor, za vero, dom, cesarja.“ *reakt. slovenok.*

Po maši so vsi možje postali še nekoliko pri cerkvi, posebno ker je brič oznanil, da se imajo ta teden zbrati in voliti možé, ki bodo potem poslanca volili. Stopili so kar skup in oče Petelin jih ogovori:

„Kaj bomo dolgo ugibali! Saj smo vsi slišali danes s prižnice, kaj imamo storiti, da

bo za nas vse dobro. Jaz mislim, da se kar danes zmenimo zavoljo mož. Tri imamo, dva sta: gospod župnik in gospod učitelj —“

„Tretji pa vi, oče Petelin, pa je dobro,“ — se oglasi eden in vsi pritrdijo ter se razidejo.

Ne vsi! Tam v kotu za obzidjem ostane jih kopica, med njimi Miha, Juri in Rokec; ti se posmehujejo odhajajočim in Miha pravi:

„Dobro, da sem bil danes v cerkvi in slišal, kaj je far govoril. Ne vem, kaj bo Janez in njegov doktor rekel. Bom šel brž jutri v mesto, da mu vse to povem, ker sem mu tako obljubil.“

„Ali ne boš šel na ženitovanje k Petelinovim?“ — ga praša eden — „saj bo Janez gotovo tudi prišel.“

„Ne bo ga ne, stavim“ — odgovori Miha — „saj ga tudi vabili niso.“

„Le pojdi v mesto, le“ — ga spodbuja Juri — „da bomo vsaj zvedeli, kako in kaj.“

S tem so se razšli tudi ti (zarotniki).

Predno pa Miha gre v mesto, pogledamo mi lahko, kako je z Janezem.

Svojemu doktorju je prinesel polno torbo najboljših novic. Denar je bil pač skoro do zadnjega petaka posejal — in to se mora reči: pošteno posejal, ne tako, kakor Juri, ki je bil zadnji za pijačo namenjeni petak sebi privoščil, ali dr. Zvitovič je bil vesel njego-

vih poročil, ker je že tudi od strani zvedel, kako vspešno je Janez poganjal se in delal zá-nj. Za porabljeni denar mu je — se ve da — dal brez druge besede popolno odvezo.

Ko po tem pogovoru hoče Janez iti, ga vstavi dr. Zvitovič: 0

„Skoraj bi bil pázabil nekaj. Včeraj je bila pri meni neka gospa — ej, kako se jej že reče —“

„Morda gospa Kleparjeva?“

„Da, tako je rekla. Ste jej morda kaj dolžni?“

„Kaj še! Le zahajam tjakaj sem ter tje!“

„A tako! Ima morda lepo mlado hčerko?“

„Tri ima.“

„Se jim je nemara tožilo, ker vas toliko časa ni bilo tje?“

„Ne vem, zakaj je mati po meni prašala. Bom šel brž tje.“

„Je gotovo ktera vaša — ne? Ej, nič se ne sramujte, koliko je bilo že deklet mojih, ko sem bil v vaših letih! Samo kakih obljub se varujte, take so sitne in jaz pri vsi prijaznosti do vas ne bi rad videl, če bi matere takih deklet iskale vas pri meni. To škoduje imenu moje pisarne, razumite?“

Nekoliko poparjen po teh besedah gre Janez na svoj dóm, kjer najde na mizi dve pismi. Zakaj prebere le napis, a pisem ne, ampak obe vtakne v žep? Zakaj hiti tako

naglo memo gospodinje, ki se, zapazivši, da je domú prišel, podviza praviti mu, da je neka gospá že parkrat popraševala, kam je šel in kdaj da pride domú? Zakaj zvečer ne gre v navadno družbo, kjer bi gotovo dobil Roberta, brata Milkinega? Kam gre? V gostilnico, v kateri še nikdar bil ni, kamor ne zahajajo ljudje njegove vrste. Tu sede v kot, družba mu ni ljuba, ker so navadni predmeščani, zato plača in gre v kavarno, kjer prebira po časnikih, pa vse le površno. Slednjič vrže vse časnike v stran, zleče pismo z žepa, bere še napis in ga odpečati. Kaj tako strašnega je v njem, da obledi in hlastno potegne z žepa še drugo pismice? Čemu si naroči najmočnejšega čaja in še enega? Zakaj potem pismi zmečka, plača in ji zunaj raztrga na sto koščekov?

Več dni preteče, Janez v pisarni dr. Zvitočevi piše, a ne kancelijskih reči, ampak pisma tistim ljudem, ktere je bil izbral si za agitatorje. V marsiktero pismice gre petak, tudi desetak ali še več iz doktorjeve mošnje. Pri takem delu ga zmoti znan glas:

„Ali ni tukaj tisti Janez, ki se za Petelina piše?“

Janez se brž ozré in zagleda Miho; tudi drugi se obrnejo nazaj in gledajo kmeta, ki je kar nekako s stropa padel v pisarnico, a Janez ga pelje k svoji mizi in ga praša:

„No, kako je Miha? Ste prinesli dobrih novic?“

„Šentano slabe“ — reče Miha in se praska za ušesi, — „ne bo nič, vsaj pri nas ne.“

„Malo počakajte, Miha“ — reče na to Janez — „grem k doktorju povedat mu, da ste tukaj. Vas bo gotovo rad videl.“

Janez gre in pride brž nazaj ter pokliče Miho za seboj. Ta gre skoz vso vrsto pisarjev s klobukom ob glavi prislonjenim in stopi za Janezem v svetišče doktorjevo, kjer je ta sprejemal le odličnejše ljudi. Doktor mu podá roko in pokaže stol, in ko Miha sede, se kar vstraši, ker mu kolena pridete do nosa, tako globoko se vdere v žimo. Miha je ves zmešan, tako čudno se mu vse to zdi; v zavednost nazaj ga pokličejo še le doktorjeve besede:

„Morda kadite? Tu so smodke in evo ognja!“

S tem mu podá smodko in mu drži žveplenko, da jo prižge. Miha je bil pač kadivec, a tako hudega tobaka, kakor te smodke, ne navajen, zato je začel tudi že po prvih puhih pljuvati okoli sebe po tleh — lepše poglajenih, kakor pri njem doma miza; a dr. Zvitovič tega nalašč ni zapazil, marveč ogovoril ga:

„Gospod Petelin tu mi je ob kratkem že povedal, kako važen mož ste vi v Brežki občini. Morda ste prinesli dobrih poročil?“

Po tako domačem obnašanji visokega gospoda je vrnil se tudi Mihi pogum nazaj, zato je povedal, kako je, in da bi bilo že vse dobro, če bi le farja ne bilo.

„Ta far je včeraj pridigoval v cerkvi zoper vas“ — je sklep njegovega pripovedovanja.

„Kaj pravite?“ — poprime dr. Zvitovič — „na pridgi je vaš župnik govoril o volitvah?“

„Se ve da, v nedeljo! Saj so vsi slišali. In kako zabavljal je čez vse, kar je zdaj!“

„Morda tudi čez postave, vladó in ministerstvo?“

„Čez vse skup“ — pritrđi Miha, čeravno mu ni bilo vse jasno.

„Ali so priče za to?“ — poprašuje dr. Zvitovič hlastno.

„Kaj pa da, vsa cerkev!“

„To je preveč, imenujte mi le ene može, ki bodo to pričali!“

„No, jaz, Juri, Rokec, pa še kateri drugi.“

„Je že dosti“ — reče dr. Zvitovič — „tri priče popolnoma zadostujejo. Gosp. Petelin, zapišite jih, saj jih poznate.“

Janez zapiše imena, dr. Zvitovič pa poprašuje dalje:

„Kako je z vašim učiteljem?“

„Včeraj je oženil se in vzel sestro tega le Janeza.“

„Tako? Kake vere pa je?“

„Ves farški“ — odgovori Janez mesto Mihe.

„Res je“ — pritrди Miha — „on, župnik in tega-le oče bodo izbrani za volilne može, bo težko drugače. In kakšni so, že Janez ve.“

„Tako? Ali ni mogoče, da bi se izbrali drugi?“

„Nas je še premalo in far je v nedeljo s svojo pridgo vse pokvaril. Če bi tega in šomaštra ne bilo, bi se dalo že kaj opraviti, tako si pa jaz nič ne upam. Tema dvema bi bilo treba posvetiti.“

„Jima bomo tudi“ — zagotovi dr. Zvitovič — „nič se ne bojte. Kar ste povedali o župniku, je resnica in bote pričali, če treba?“

„Kaj pa, vsi trije in vsako uro“ — odgovori Miha ponosno.

„Dobro! Zdaj idite domú in molčite o vsem, kar ste mi pravili. Bote že videli, kako se bo reč zasukala. Tu imate nekaj za pot, da ne bote prišli žejni domú. Kedar bo kaj novega, utegneta priti zopet povedat.“

S tem je Miha odpuščen in ko zunaj odpré rokó, vidi petak, kterega mu je dr. Zvitovič v njo stisnil. Za njim prileti Janez in ga praša:

„Ženitovanje je pri nas domá že bilo?“

„Kaj pa! V pondeljek ves dan in vso noč!“ — odgovori Miha, — „zdaj je že Matevž gospodar v hiši.“

Je že prav!“ — črhne Janez zaduhlo — „v kratkem se bom pripeljal tje in takrat bo Brežka vas že debelo gledala.“

Po teh besedah pusti Miho, ki se napoti proti dómu, a ne pride tisti večer domú. Petak je bil pretežak, v vsaki krčmi ga je moral nekaj odložiti in ko je drugi dan ves pavaljan prišel v vas, ga je strašno glava bolela, v žepu pa je bilo komaj še za glažek pri Jurji. Vsakemu pa je pravil, pri kako visokem gospodu da je bil in kako je ž njim govoril in da bo Brežka vas v kratkem nekaj doživela, česar pa on za zdaj še noče nikomur povedati. —

Janez se je razšel z Miho tako naglo le zato, ker je zagledal na koncu ulic neko pošast — Milkino mater, gospo Kleparjevo. Ta ga gre gotovo v pisarnico iskat, toraj bolje, da ne gre nazaj, saj se bo pri doktorji lahko izgovoril s tem, češ, da je z Miho šel in pomenkoval se ž njim še nadrobneje. Zato vkrene brž v stranske ulice, a bistro oko gospe Kleparjeve ga je bilo že zagledalo in tako oko svojega plena ne izpusti tako naglo. Ko se Janez nazaj ozre, vidi jo hitrejših korakov za sabo, zato hiti tudi on, in zavija v te in one ulice, a gospa Kleparjeva mu je vedno za petami. Ta lov traja tako dolgo, da Janez pride do kavarne, v katero smukne nadejajoč se, č tu sèm vendar ne bo prišla za njim. In re

šla jo memo, zato se je Janez le malo mudil v kavarni in potem stopil ž nje na dan. Toda evo žensko zvijačnost! Gospa Kleparjeva je dobro uganila, zakaj je Janez smuknil o tako nenavadnem času v kavarno in da bo kmalu prišel ven, kakor žaba z vode. Ni še zaprl vrat za sabo, že mu trešči na uho ogovor:

„O, dober dan, gospod Petelin! Ste vendar še živi? Milka se je že bala, da so vas na kmetih kje ubili. Pa zdaj ste že nekaj dni tu, mi se še nismo preselili, toraj že veste za našo hišo.“

„Ne zamerite, gospa“ — jecljá Janez v zadregi — „se še nisem odpočl od dolgega potovanja in tudi s pismenim delom imam opraviti —“

„Kakor kažejo vaše noge“ — mu seže gospa Kleparjeva v besedo — „saj ste bežali pred mano tako, kakor da bi vas gonil kak brič. Le izgovorov ne! Jaz sem mati in vi me bote še spoznali, če me prisilite na grdo pot z vami.“

„Ne kričite tukaj tako, gospa“ — vkrene Janez — „saj bom prišel jutri in potem — mislim — bote sami spoznali, da me po krimem sodite.“

„Je že prav, na to se zanašam, če ne, bom oglasila se pri vašem doktorji“ — renči gospa Kleparjeva odhajaje, Janez pa gre po-

tepeno v pisarno, ^{ter} kjer mu pa delo ne gre nič kaj izpod rok, se vidi, da ga nekaka môra tlači.

Dan volitve se čedalje bliže pomika, agitatorji, narodni in nasprotni, švigajo po kmetih od volilca do volilca, tudi Janez gre še dvakrat na kmete. Prvikrat dobro opravi, vsaj je poročilo njegovo tako, da je dr. Zvitovič židane volje. Vendar pridejo za njim pisma od agitatorjev, da je ta in oni, ki je bil že pridobaljen in je dal besedo, po prigovoru duhovni ali učitelja zopét odpadel. Zato je moral Janez vnovič na kmete in tam se mu je zgodilo nekaj, kar se lahko pripeti marsikomu.

„Na Potoku“ so rekli ljudje posestvu župana Kalške vasi. Ta je imel tu precéj slavno gostilnico, kjer so radi ostajali vozovi. Tudi Janez se je vstavil tu tem raje, ker je župan Potokar bil volilen mož. Zadnji pot ga ni bilo domá, toraj Janez ni mogel nič opraviti pri njem; zvedel pa je, da bolj na ono stran cika. Zdaj je bil Potokar domá, a ne pri domu, in Janez ga je moral počakati.

V tem, ko je čakal, se je bilo nabralo več pivcev, ki so pili „likof“ za prodano ž vino. In pili so ga dobro, ko je Poto domú prišel, je bilo že vse židane volje. pijo mu, on odpije, potem pa sede k Janez, kateri ga je poklical, in spustita se v pogov, kateri je skonca le bolj tih, sčasoma živahn.

in nazadnje, ko župan le ugovarja, prav bur-
ren, Janez se obrne v stran in zakriči:

„Ej, pojte se solit s svojimi farji!“

Na to Potokar vstane in gre s sobe. Do
tje živahno žvrgolenje pri mizi pivcev mahoma
vtihne, vsi se ozro po Janezu in eden praša,
precéj glasno:

„Ali ni govoril nekaj o farjih?“

„Da, da, „far“ je rekel“ — pritrди drug.

„Jaz sem tudi slišal“ — se oglasi tretji.

„Ej, kaj samo ti! Vsi smo slišali“ —
reče četrti.

„Slišite gospod ali kar ste, kdo pa je
tisti far?“ — vpraša eden in vsi zró v Ja-
neza čakajoč odgovora.

„Z vami se ne menim“ — odgovori Ja-
nez nevoljen — „saj sami veste, koga sem
mislil!“

„Ali tudi našega gospoda?“ — poprašuje
drug.

„Vsi so ene vrste, vran je vran.“

„In lump je lump, pa ne gospod“ — za-
gromi Močnikov Jernej in skoči kviško z uka-
zom: „Zdaj pa le brž poberi kopita, Petelinov
cigan, meniš, da te ne poznam! Alo, na noge!
E brž, mene srbi dlan.“

„Ali res ne bo šel?“ — gromé drugi,
ko Janez mirno obsedi, in obstopijo mizo.

„Naj se me le kdo dotakne, bote že vi-
deli, kaj bo“ — se šopiri Janez in pristavi

Močnikovemu: „Tebe bom tako tožil zavoľjo razžaljenja časti. Čegav si?“

„Ali me ne poznaš?“ — praša Jernej hudournih oči.

„Ne, pa bom že zvedel, čegav si.“

„Ni treba, tu imaš moj pečat!“

Joj, kaka zaušnica prileti zdaj Janezu!

To ni več navadna, to je že gorjanska, kakoršno je mogoče dati le z lopato, ne z roko. Če jo fotografiraš in v razstavo pošlješ, dobiš prvo premijo zá-njo. Taka bi skoro smreko podrla, ni čuda, če je tudi Janeza spravila pod klop. Ker je pa prišedši do zavednosti zopet prav divji kvišku skočil in grozil vsem skup, so se spravili tudi še drugi ná-nj in ga nekoliko „povaljali“ in „pomečkali“, kakor po nekterih krajih pravijo, če koga tako razdelajo, da je poln bunk in ima morda še kako rebro zlomljeno. Komaj se je spravil na svoj voz in ker tako obdelan ni bil več za daljno potovanje, se pelje v mesto nazaj, ter tam, ker je noč že pozna, svoje omlatene ude položi v posteljo. Spanja ni bilo in ko se naredi dan, ne more nobenega uda gibati. Najhuje je z levim licem, na ktero je bila Jernejeva roka pritisnila pečat. In kak je bil ta pečat! Ko je dekla gospodinje njegove prišla zjutraj v sobo po čevlje, se je kar vstrašila in mislila, da ležita v postelji dva, tako debela je bila glava. Janez zagleda postrežnico

le z enim očesom, drugo se je bilo popolnoma skrilo vsaj za nekaj dni.

„Pojdi po doktorja!“ — stoka Janez izpod odeje.

„Joj, joj, kakšni ste!“ — plaka Jera — „kaj se vam je pa zgodilo? Ali imate šenj?“

„Nič mar tebi“ — se jezi Janez — „po doktorja pojdi!“

„Po kterelega pa? Po dr. Muho, ta je posebno dober za šenj.“

„Kaj blodiš! Maram jaz za take doktorje. Po mojega, po dr. Zvitoviča pojdi in reci, da ga prosim, naj k meni pride, ker jaz ne morem še s postelje“ — renči Janez.

Jera gre in pové svoji gospodinji, da ima gospod šenj in se gotovo meša, ker hoče za šenj imeti jezičnega doktorja, pa ta jej reče le iti in opraviti naročilo, se bo že videlo, kaj bo. Z glavo majaje gre Jera in sporoči dr. Zvitovičevi hišni željo Janezevo in res pride čez dobro uro že dr. Zvitovič k bolniku. Zeló se začudi, takega videti, a ko mu Janez pové, kaj se mu je pripetilo, se zagrozi in reče:

„No, te bomo pa že splačali! Bom brž poslal vam zdravnika, da vas pregleda, potlej pa vso reč nemudoma izročimo sodnji. Tako hudo vam menda ne bo, pa se vendar delajte hudó bolnega in otepenega, da bo za one huje. Bomo že ugnali jih, nič se ne bojte!“

Dr. Zvitovič res pošlje sodnijskega zdravnika k Janezu in ta po pregledovanji izreče, da je bolnik hudó poškodovan. Vsa reč se izroči toraj sodniji.

Volitev, pred njo in po nji.

„Po tej dogodbi Janez ni bil več za rabo, vsaj pri volitvah ne, ki so bile tako blizo“ — bo morda kdo mislil. Ali kaj še! Lisjak se čuda kmalu izliže, že četrsti dan je bil Janez na nogah, pač še nekako polomljen, a vendar tako trden že, da je mogel priti na volišče opazovat, čeravno je bila njegovega lica stran leva debeleja še od desne, ker Jernejev pečat se ni dal tako naglo izbrisati.

Volitev je bila živahna. Dr. Zvitovič je prišel sam k nji, ravno tako njegov nasprotnik narodnjak. Čeravno so bili volilci že na dva skoro enaka kampa razdeljeni, sta vendar pred začetkom volitve še oba kandidata govorila volilcem. In tu se mora reči, da je dr. Zvitovič, ki se je bil za to priliko več dni pripravljaj, s svojo zgovornostjo in lepimi besedami več opravil, ko njegov nasprotnik narodnjak, ker ta je bil priprost mož in bolj vaje pravice ko zvijačnosti. Veliko volilcev, ki so bili prej stanovitni za narodnjaka, je začelo omahovati.

To pa zapazi Brežki gospod župnik, tudi volilec, obraz mu zarudi in zatemni nevolje, da s krepkim jasnim glasom zaupije:

„Možje! Dozdaj smo zmiraj volili narodnjaka in o tem vemó, kaj je storil za nas, kako nas je zastopal. Ali je kdo nezadovoljen ž njim?“

Nekoliko mrmranja, a veliko klicev je: „Nobeden ne!“

„Toraj gremo volit našega moža, ne pa doktorja z mesta, ktereга ne poznamo. Kdor je mož, gre za mano!“

In res! Veliko jih je šlo, toliko, da je dr. Zvitovič z zobmi škripal in Janezu dal še cel zvezek petakov z naročilom, naj jih pred volitvijo volilcem skrivaj v roke stiska; sam si tega ni prav upal. Janez se je pa vrnil v volilno sebo, a gospod župnik ga zapazi in ga zapodi z besedami:

„Tu smo le volilci, vi nimate nič opraviti, toraj le brž ven!“

Janez gre, ker vé, da bi mu to ukazal tudi volilni komisar, in pové dr. Zvitoviču, kaj se mu je zgodilo.

„No, ta far bo že piskal, premalo ga je, pa učitelj tudi.“

„Kaj pa z mojim očetom?“ — praša Janez.

„Tega bomo dali v pravdo, ker je vas prikrajšal pri deležu, ki vam gre. Jutri mi bote podpisali pooblastnico.“

Po tem pogovoru gresta oba v bližnjo gostilnico čakati izida volitve.

„Padel je dr. Zvitovič“ — privihra eden narodnjakov v gostilno — „deset glasov ima premalo. Bokal na mizo!“

Dr. Zvitovič ne reče nič, le migne Janezu in oba jo popihata ter se peljeta nemudoma domú, kjer sedeta skup in kujeta naklepe. Pisala sta tri dni takó, da Janez s pisarne ni šel ko spat na svoje stanovanje, zajutrkoval, kosil in večerjal pa pri doktorji. V tem je pač gospá Kleparjeva prišla prašat zopét po njem, če je že zdrav, ali gospa dr. Zvitovičeva, sama silno razkačena po tem, da ni postala „deželna poslanka“, jej je posvetila s kratko besedo:

„Gospod Petelin ima važneje opravke, kakor kratkočasiti vas in vaše hčere.“

Kaj je gospa Kleparjeva na to rekla, se ni moglo slišati, ker je bil le zaduhel krohot in žuganje s pestjo. Domu pa je letela strašno razjarjenih korakov.

Kaj je pa dr. Zvitovič koval z Janezem, da ni smel nihče motiti ju?

Čez tri dni je Janez nesel k sodnji več pisem, doktor sam pa se je podal k šolskemu nadzorniku, svojemu prijatelju, osebnemu in političnemu, s katerim je govoril o Brežkem učitelji. Pri odhodu sta si roke stisnila in nadzornik je rekel:

„Zanesite se ná-me!“

Kar se je zdaj godilo, lahko povemo v prav kratkih stavkih.

Kmalu po tem je prinesel brič v Brežko vas Mihi, Jurju in Rokcu povabila k sodnji, da bodo nekaj pričali. Ko so prišli nazaj, so jih ljudje izpraševali, a zvedeli niso nič ko: „bote že slišali, kaj bo.“

Učitelj je dobil pismo, ktero prebravši se je popraskal za ušesi in rekel svoji mladi Nežiki:

„Jutri bom moral iti v mesto, pripravi mi praznično obleko!“

„Čemu pa?“ — prasha mlada ženica — „ali so te poklicali?“

„Ej, ne bo nič hudega; k šolskemu nadzorniku moram iti, ne vem, kaj hoče.“

Drugi dan gre učitelj v mesto k šolskemu nadzorniku, nič hudega nadjaje se, ker mu vest nič slabega ne očita. Kako pa strmi, ko ga nadzornik sprejme temnega obraza in z ostro besedo!

„Lepa poročila mi dohajajo o vas“ — zareži nad njim — „mesto s šolo, se pečate rajši s politiko, mesto otroke v šolskih rečeh, podučujete odraščene v politiki in jih hujskate k uporju zoper sedanji splošni napredek!“

„To ni res“ — reče učitelj odločno.

„Tiho! Jaz imam govoriti, ne vi“ — ga vstavi nadzornik in nadaljuje: „Tudi ste preveč v družbi duhovnikov, ki sta oba huda nasprotnika napredka; župnik je še celó javno v cerkvi s prižnice hujskal k uporú zoper sedanjo sistemo ali, kar je isto, zoper vlado.“

„Kdo to pravi?“ — zaropoče učitelj.

„Jaz nimam odgovora dajati v a m, razumite“ — zareži nadzornik še huje in govori dalje: „Poročilo se mi je še, da zane-marjate šolo o marsikaki priliki, posebno ke-dar je kak pogreb ali kaka maša za mrtve.“

„Sem pač organist in pevec, a zamuda ni velika, ker to vse popravim.“

„Izgovor je prazen“ — zarohni mogoč-njak — „vi ste učitelj, nič družega. Pa še nekaj. Zakaj pa pri zadnji volitvi niste volili dr. Zvitoviča, čeravno ste vedeli, da je kan-didat naše liberalne napredne stranke?“

„Volitev je prosta reč, mislim.“

„Tako? Vi ste na svojem sedanjem me-stu v slabi družbi, kateri vas bo treba odteg-niti. Pripravite se na to.“

S tem pokaže mogočni strmečemu uči-telju hrbet in ko ta vendar še stoji na mestu kakor okamnen, se oni obrne in reče strogo:

„Ali niste razumeli? Nimam več govoriti z vami.“

Učitelj ves pobit gre in pové domá, kaj se mu je zgodilo. Gospóda, oče Petelin, Nežika —

vsi strme nad tem, Petelin celó reče: „Stavim glavo, če tukaj kje zopet ne tiči kaj Janeza.“

Ta dan niso še sklenili nič družega ko to, da je treba čakati, kaj pride; se bodo že še potem posvetovali. Noč ni bila nobenemu izmed njih zeló mirna, posebno gospod župnik je videl črne megle zbirati se nad Brežko vasjo, pred kratkim še tako mirno in srečno.

Res so bili ti oblaki črni, že so jele kapati debele kaplje ž njih. Prav debela je kanila najprej na gospoda župnika v podobi pisma, ki ga je klicalo k okrajnemu glavarstvu na odgovor v političnih zadevah. Svest si ni bil nič slabega, zato se je mirno odpeljal k gospóski, s katero je imel tako večkrat kaj opraviti. Okrajni glavar ga nekako temno pogleda, mu pokaže sedež in pokliče pisarja. Gospod župnik se temu zeló čudi, še bolj pa strmi, ko ga okrajni glavar ogovori:

„Gospod župnik! Prišla je zoper vas tožba, da ste neko nedeljo v cerkvi s prižnice hujskali ljudstvo zoper vladó in sedanje postave in meni je naročeno, to reč nadrobneje preiskavati, predno jo dobi deželna sodnija v roke. Zato prosim, da mi odgovarjate na vprašanja, ktera vam bodem stavil.“

Po tem je bilo obširno in nadrobno izpraševanje in pri tem je gospod župnik zve-

del, kako so bile besede njegove presukane, zavite v vse drugo, veliko hujšo stran.

„Kdo je pa tisti lažnjivec in nesramnež, ki je moje besede tako hudobno presukal?“ — praša župnik nevoljen in zavzet.

„To bode te že zvedeli“ — je okrajnega glavarja odgovor — „za zdaj je dovolj, da ne tajite, da ste tako ali enako govorili.“

„Ne tako in ne enako“ — se upré odločno gospod župnik — „moje besede — in prav dobro se jih še spominjam — so bile te-le.“

In pové besede svojega govora, kakor so bile spredaj že navedene.

„Bo pač treba prič za to“ — omeni okrajni glavar — „daljna razprava bo tako pri deželni sodniji, kateri moram po vsem tem oddati vse spise v preiskavo. Žal mi je, ker do zdaj od vas ni bilo nič slabega slišati in ste bili znani za mirnega duhovnika.“

Gospod župnik gre in ugiba, kdo bi bil tako hudoben, da bi s krivo tožbo njega hotel pogubiti. Bal se preiskave ni, ker mu je bila vest lahka, in gotovo bi ne bil nikomur nič povedal, ako bi se ne bil spomnil, da imá iskati prič za svoje besede v cerkvi. Kje jih bo iskal? Kje drugje ko pri Petelinu! Zvečer se podá tje in najde tam tudi učitelja. Ta ravno bere in poslovenuje očetu obširen nem-

ški spis in je ž njim že skoro pri koncu. Petelin je ves razjarjen in podpira glavo s pestjo, druga pest pa je na mizi, ob katero sem ter tje buta.

„No, kaj imate tako važnega?“ — praša župnik, ko je sedel za mizo.

„Ej, zavoljo Janeza je, Bog mu prizanesi“ — odgovori oče — „zdaj mi je natvezil pravdo, pa naj vam učitelj pové, jaz grem po vina.“

Učitelj v kratkem razloži gospodu župniku, da dr. Zvitovič toži v imenu Janeza očeta Petelina, češ, da je s pogodbo z zetoma hotel svojega sina spraviti ob pristojni mu delež od premoženja, in da ta tožba zametuje pogodbo kot neveljavno in protipostavno, če se oče Petelin ne izkaže s pismi, ktera bi potrdila, da je Janezu že izplačal vse, kar mu gre.

V tem pride oče Petelin, ki je odličnejim gostom še zmiraj vina donášal, čeravno ni bil več gospodar.

„Ali ni to res strašno?“ — se obrne proti gospodu župniku — „kaj mi bo storiti, svetujte mi!“

„Ne bo drugače, da si najamete odvetnika ali advokata, da bo delal za vas, ker vi sami niste zmožni boriti se s tistimi paragrafi“ — reče župnik.

„Jej, jej, še v starih letih pride kaj tacega nád-me“ — tarna oče — „in to vse zavoljo mojega spridenega študenta.“

„Saj se meni skoro ravno tako godi“ — reče župnik — in pové, zakaj je bil v mesto k gospóski poklican in kaj je tam zvedel. Oba poslušalca strmita nad tako hudobijo, a oče Petelin reče:

„To je storil Miha, Juri, ali pa Rokec, če ne vsi trije, nobeden drug.“

„In za vsem tem tiči Janez, verjemite mi!“ — pristavi učitelj.

„Mogoče, ker je ta ljudi spridil in nahujskal“ — pravi župnik — „pa jaz se nič ne bojim. Samo sitnosti bodo in treba mi bo prič. Ali bota vidva pričala, kako sem jaz govoril?“

„O, kaj pa da, pred vsakim in na vsako prisego“ — obljubita Petelin in učitelj, prvi pa še pristavi: „Najbolj pa vé to stari Potokar in tudi Matiček, bota šla pa še ta dva, saj bota šla rada. Dobi se jih pa tudi še več.“

„Če bo treba! Pa sta menda že dva zadržani“ — sklene gospod župnik.

„Glejte no, kam pa te-le ženó?“ — zaupije Petelinova mati v sobo.

Vsi šinejo kvišku k oknom in vidijo tam žandarje, ki ženo več zvezanih fantov skoz vas. „Bodo menda tisti, ki so na Potoku pretepli našega Janeza, pa le premalo“ — reče Pe-

telin, mati pa se spusti v jok in tarna na ves glas:

„Kaj sem se jaz reva pregrešila, da mi je Bog dal takega sina!“

Gospod župnik tolaži, da tega ni kriva ne ona ne oče, toraj ni treba jej tarnati. Bolje bo, če moli zá-nj, da bi ga Bog spravil zopet na pravo pot.

O takih okoliščinah ni čuda, da so se razšli vsi precěj zamišljeni in potrti. Stari Petelin se je drugi dan podal s svojim zetom učiteljem v mesto k doktorju, ki je bil prej pisma delal, ter mu pokazal tožbo. A ta je rekel, da je on odgovoren le za pravilnost, ne pa za resničnost pisem, ktera je naredil po tem, kar so mu povedali, in po njih žejah. Če kdo ugovarja zdaj, naj si oče Petelin poišče advokata, ki bo branil ga.

To ni bilo nič veselega, podasta se toraj oba k znanemu narodnemu advokatu, kterega jima je bil gospod župnik priporočil. Ta ju prijazno sprejme, si dá k tožbi dati še ustmena pojasnila in spusti oba, ko je oče dal „aro“, s trdnim zagotvilom:

„Nič se bati. Tako ga bomo ugnali, da bo veselje. Vas bom že poklical, kedar bo treba, v tem pa bodite brez vse skrbi.“

Veliko boljše volje prideta domú, kjer ju Nežika čaka pri Petelinu z velikim pismom.

Učitelj ga odpré, bere, obledi in ga vrže na mizo.

„Kaj pa je?“ — praša Nežika skrbna.

„Premeščen sem 30 ur od tod v hribe in moram koj odriniti“ — črhne učitelj.

Nežika v jok, tudi drugi prideró skup in tarnajo, a oče Petelin vstane in reče:

„Idiva k gospodu župniku, če je on moje misli, bomo tistemu prevzetnemu šolskemu nadzorniku že eno zasolili, da se bo v jezik vgriznil.“

Gospod župnik, prebravši pismo šolskega mogočnjaka, majé z glavo in praša:

„Kaj mislite storiti na to, gospod učitelj?“

„Iti bom moral, ne bo drugače“ — odgovori ta klaverno.

„Kaj še!“ — se oglasi oče Petelin — „nikakor ne, zdaj nalašč ne. Da bi ravno vsaka suknja nam ukazovala! Veste kaj! Mi bomo kupili ono hišico blizo cerkve, Jaka mi jo je že večkrat ponujal, jo nekoliko popravimo, naredimo v nji štacuno, ker tako še nobene ni v vasi, vi bote organist in imeli tudi mežnarijo, in tako bote bolje shajali, kakor oni, ki bo prišel za vami za učitelja. Denar vam bom jaz brž preskrbel, ker dote še niste dobili. Obesite to učiteljstvo na klin, bote vsaj sami svoji.“

Gospod župnik pritrdi Petelinovemu nasvetu in tako se tudi učitelj udá; saj se mu

nove šolske postave že skonca niso nič kaj privilegale, ker v šoli ni mogel doseči toliko, kakor prej, ko je bilo učiti manj reči, a kmetu bolj potrebnih. Nežika je bila tudi zadovoljna in tako je že drugi dan romalo nadzorništva pismo nazaj v mesto s pridjano odpovedjo tako-le pisano: ~~✂~~

„Ker se ne maram dati preganjati zavolj svojega političnega prepričanja in ravnanja po njem, prosim, da me izbrišete iz vrste učiteljev. Naj bo vaš sluga kdo drugi.“

Oče Petelin je prav uganil. Ko je mogočni nadzornik dobil to pismo, se je res vgriznil, a ne v jezik, ampak v žnablje, ker je videl, da je s svojo palico mahnil po vodi, ali bolje rečeno, po mlaki. Ta dogodba je namreč prišla v časnike in omadeževan je bil mogočni nadzornik, nikakor pa ne učitelj Brežke vasi, ki je raje popustil službo, kakor pa bi se bil dal onemu v vajeti.

Kaj je k vsemu temu rekla večina Brežke vasi, ko se je novica ta raznesla, si skoro vsak lahko misli. Miha in njegovi tovarši, katerih pa še ni bilo veliko, so se pri Jurji v pest smejali, drugi pa se jezili in fantje so sklenili, da bodo Janeza, če se še kedaj prikaže v vas, že tako naklestili, da ne bo mogel več tožiti jih, kakor one s Kalške vasi. Enako so obljubili Mihi, Jurju in Rokcu, če se bodo

podstopili pred sodnijo zoper gospoda župnika po krivem pričati.

Pustimo zdaj nekoliko Brežko vas tako napeto, kakor puška, ki se ima vsak hip sprožiti, in poglejmo za Janezem.

Znano je že, da vseh svojih dosedanjih vspehov ni bil nič kaj vesel. Vzroka temu sta bila dva. Zapazil je namreč, da dr. Zvitoviča naklonjenost se vidno hladi in da vzlasti „gospa doktorica“, ki je prej imela veliko besed zá-nj, ga zdaj čedalje bolj prezira, ker ni postala „poslanka“. Preveč hudó mu to ni delo, kajti svest si je bil, da ga dr. Zvitovič ne bo kar kratke poti zapodil, ker je vedel o njem preveč, in če bi vse to razglasil pred svetom, v kak svit bi prišel do zdaj tako spoštovani doktor!

Veliko sitneja mu je bila druga muha, gospá Kleparjeva. Sprijaznil se je bil pač z vso rodovino, tudi z Robertom, in zahajal tje, čeravno ne tako pogosto kakor prej; ali vendar prejšnja ljubezen do Milke se je bila izkadila kolikor toliko in njeno ljubkovanje je le še trpel, nikakor pa mu ni bilo prijetno kakor prej.

Najraje bi bil popolnoma odtrgal se, zato je sklenil izgovarjati se s preobilnim poslom, če bi preredko hodil v hišo, in ta sklep je začel izvrševati tako, da ga slednjič že ves teden ni bilo v hišo. Milka je postajala če-

dalje bolj zamišljena in večkrat solzila se zavoljo sester, ki ste jo zbadali z raznimi britkimi besedami, češ, kako ste veseli, da se nobena njih ni prijela tega „škripača“.

Ko Janez nekega večera poslovi se od gospodičin, ga pokliče mati v kuhinjo, kjer je bila sama, ter ga obraza silno temnega ogovori:

„Gospod Petelin, jaz sem mati, zato vas prašam prav odločno: Kdaj bo pa kaj z vami in Milko? Zdaj že vse mesto govori, jaz nočem, da bi kaj padlo na našo hišo, ker smo pošteni, kakor malo ktera rodovina v mestu.“

„I, bo že“ — se izgovarja Janez — „saj veste, da sem zdaj pričel tožbo zoper očeta. Kedar jo dobim, bo pa ženitev.“

„To ni nič“ — pa reče gospá Kleparjeva — „kdaj bo te pravde konec! Saj imate dobro službo pri doktorji, on vas ima rad, zakaj bi že zdaj ne bilo ženitovanje? Kedar pravdo dobite, bo to tem bolje. Mislite, da jaz lahko prenašam, če je Milka vedno zamišljena in nas ljudje postrani gledajo? Če se vi nočete odločiti, se bom pa jaz, to vam povem, in vi tega ne bote veseli.“

„Nič se ne hudujte, gospa“ — reče Janez na to — „v tednu dni bomo že vse popolnoma dogovorili. Saj jaz Milke ne pustim!“

„Da bo le, pa prav gotovo“ — sklene gospa Kleparjeva.

Janez gre, potoma pa se zakolne:

„Zdaj pa nalašč ne! Naj počne stara kavka kar hoče. Saj me ne more siliti. Milka je prav prijetno dekle, le škoda, da ima tako mater.“

In Janez je bil mož beseda. Ves teden ga ni bilo h Kleparjevim, svojemu doktorju pa, ki ga je prašal, kako se je tam s kljuka snel, je rekel:

„Jaz mislim, da mi nič ne morejo. Zapeljali so oni mene tje, ne pa jaz njih. Obljubil tudi nisem ničesar, posebno ne zakona, zato mislim, da me ne morejo k ničemur siliti.“

„No, že sami veste, kako je“ — odgovori dr. Zvitovič — „samo to skrbite, kakor sem vam že rekel, da mene ne pridejo ljudje nadlegovat zavoljo vas. Saj veste, da jaz držim v prvi vrsti na poštenost svoje pisarne. Če bi zavoljo vas v tej reči bile kake sitnosti, bi vas raje prosil, da si poiščete kako drugo službo. Jaz vas bom gotovo dobro priporočil.“

To je bil škafl mrzle vode na Janeza. Skoro je hotel vzkipeti, ali učil se je bil tudi že potuhniti se, zato je rajši še prašal:

„Kako pa je s pravdo mojo zoper očeta?“

„Berite ugovor njegovega advokata na svoji mizi, kterega sem vam tje položil. Jaz ne verjamem, da bi se dalo kaj opraviiti, ker je oče dokazal, da ste vi od njega dobili več, kot vsi drugi vaši zdaj dobé, ko ste študirali.

Pač se dá še ugovarjati temu, morda se pravda celó dobi, ali za to je treba denarja in vi, saj veste, niste kos plačati stroškov, če propadeva s pravdo! To si premislite in po tem se ravnajte, kajti če bo prva razsodba sodnije zoper naju, bom jaz odstopil in morda prevzame pravdo kateri drugi mojih vrstnikov, saj jih več poznate.“

Ves poparjen gre Janez, ker takega odgovora se ni nadjal po vsem tem, kar je za dr. Zvitoviča storil v svojo veliko škodo in in celó s telesnimi bolečinami. Vse je kuhalo v njem. Da se ga dr. Zvitovič zdaj, ko je svojo dolžnost zá-uj več ko preveč storil, z lepo znebiti hoče, to mu je jasno, še jasneje pa to, da s pravdo z očetom, h kateri ga je le on zapeljal, ne bo nič, ker jo bo vso zanemaril, če bi bilo prav kaj upanja. Konec njegovega premišljevanja je sklep, da hoče še čakati, kaj bo, in če bi dr. Zvitovič res tako ravnal ž njim, kakor zdaj kaže, brez vsega ozira izdati njegove zvijače svetu, posebno pa, kako je za volitev kupoval glasove, kar je strogo proti postavi. Pač mu je on, Janez, pomagal, ali ne dé nič, če bo zato zaprt, da bo šel le tudi dr. Zvitovič v luknjo.

Take črne misli so sprehajale Janeza, ko je prišel med svoje tovarše v gostilnico. Dolgo so ga bili že ti pogrešali, zato je bilo pa zdaj žvrgoljenje tem živahneje in kmalu so spra-

vili Janeza v boljšo voljo. Pa vendar prav po njihovi volji ni bil, branil se je celó nazadnje kart, češ, da ima doma še pisati. Drugi so ga potem pustili pri miru in odšel bi bil, če bi ga ne bil Robert dregnil z besedami:

„Pustite ga, jaz že vem, kam gre.“

„Kam?“ — praša Janez zopet zeló razdražen.

„No, k nam; saj je že skoro mah zrastel na našem pragu za tabo.“

Splošen smeh, ali kako Janez pogleda neprevidnega dražilca!

„Pred vašim pragom bo še dolgo mah rastel, predno ga bo moj čevelj pohodil“ — reče in gre razjarjen ven.

Ko bi Janez teh besedi ne bil izgovoril, bi se morda osoda nad njim ne bila začela tako naglo spolnovati, kakor se je. Robert je to povedal domá, Milka je zopet jokala, a mati, gospa Kleparjeva, je drugi dan napravila se ter šla k dr. Zvitoviču. Ta jo je že poznal, toraj ne ravno prijazno sprejel. Vendar jo je peljal v svojo posebno sobo, ter jej odločno rekel, naj pové, kaj hoče, da ga pozneje ne bo več nadlegovala.

„Kaj je z gospodom Petelinom, prosim?“ prične gospa Kleparjeva.

„Ob kratkem povedano: jaz ga kmalu ne bom več potreboval, sem že dobil boljšega“ — odgovori dr. Zvitovič.

„A tako! Pa pravdo z očetom bo dobil, ne?“

„Med nama: je ne more dobiti, vsaj jaz ne bom ugovarjal prvi razsodbi, ki bo gotovo zoper njega.“

„Aha, na ta način nima nič in bo iskati moral druge službe, če jo dobi?“

„Dobil jo bo že, ker ga bom jaz priporočil.“

„In plača?“

„Drugi doktorji plačujejo slabše ko jaz, pa živel že bo.“

„Sam, ne?“

„Za dva ali še celó za več bo pač težko zaslužil. Dandanes je takih in še boljših pisarjev vse polno po svetu.“

„Pa vam je vendar dobro služil, gospod doktor. Kako, da ga zdaj tako naglo mislite odpustiti? To ni lepo, ne zamerite!“

„Če sem vas prav razumil, gospá, vam gre tu več za vašo hčer ko za gospoda Petelina. Vedite toraj: Jaz oženjenih ljudi v svoji pisarnici nimam rad in če bi se Petelin oženil, bi moral tako prej ko prej z moje službe. Da pa še natančneje veste: Če bi pa kateri mojih pisarjev imel tako taščo, kakor ste vi, ne uro časa bi ga ne trpel okoli sebe. Kaj meni mar za vas in za vašo hči! Ako ni vse po vaši volji in morda kaj narobe, si mislite, da se vam je lov na ženine pokazil in ste

se vjeli vi. Ne zamerite moji odločnosti! Prosim tudi, da Petelina ne iščete več v moji pisarnici, ker ga ne bote dobili, jaz pa nimam rad takih strank, kakor ste vi, sicer častita gospa. Se priporočam.“

Kaj tacega se gospej Kleparjevi pa vendar še ni zgodilo, kar pomni. Ni čuda, če ne ve, kako pride z veže na ulice.

Vsa zbegana pridere domú, kjer zmeče zgornjo obleko od sebe, potem pa začne zmerjati svoje hčere drugo za drugo; največ jih sliši Milka — tako britkih, da se spusti v ihtenje, potem pa v glasen jok. Ko gospod Klepar domú pride, se tako vstraši, da kar praša:

„Kdo je pa umrl?“

„Noben, ti krokodil, ti, ki si!“ — se zadere gospa nad njim — „pa bi bilo morda bolje, če bi bila ktera. So že tvoje hčere, le poglej jih! Po meni niso ratale.“

Gospod Klepar se pomiri, ko vidi, da ni nič hujega ko to, da je mama razkačena, si nabaše pipo in sede za svojo mizo, da bi prebiral pisma, ktera je seboj s pisarne prinesel. Komaj pa spusti z lule par duškov, že napne gospa nosnici, kakor konj, ko volka zaduha, se zakadi vá-nj, mu strga z ust pipo in jo vrže v kot, da se razleti na kosce, ter zarujove bolj kakor zaupije:

„Ne boš kadil ne, ti pošast, ampak poslušal boš, kar ti bom povedala.“

To je pa še za gospoda Kleparja, čeravno navajenega vsake vrste neviht, preveč, spne se kvišku in stopi pred svojo blago soprogo ter jej veli:

„Spravi se mi izpred oči, ti — ne vem, kaj bi rekel, če ne, se ti bo zgodilo nekaj, kar se ti še ni nikdar zgodilo.“

„No, kaj?“ — se vpre gospa Kleparjeva penečih ust in rudeče-višnjevega obraza.

In — kaj? Ali je res to? O, ni mogoče! To ni več gospod Klepar, pohleven kakor ovca, to je kaka zver. Le čujte in strmite: gospá Kleparjeva čuti v obrazu — zaušnico! Ne, ne, ni mogoče, sanja se jej. In vendar, zakaj se opoteče, zakaj potiplje otekajoče, hudo rudeče lice, zakaj skoči gospodu soprogu z glasnim krikom v lase, zakaj mu praska obraz, zakaj pridero vse tri hčere trgat oba vsak sebi in zakaj je krik tak, da ljudje na ulicah postajajo?

„Pri Kleparjevih imajo domačo zabavo“ — opomni eden izmed množice na ulicah — „idimo!“

In ljudje se s smehom razidejo. Tudi mi gremo za njimi in pogledamo nekoliko po Janezu.

Ravno pride s pisarne s precéj debelim in širokim pismom, ki ga je dobil od gospoda

svojega, da ga oddá na pošti. Ali kako da ne gre naravnost na pošto, marveč na svoje stanovanje? Morda ima tudi on oddati kako pismo? Mora že tako biti, ker prišedši domú se zaklene v svojo sobo, vzame s predala pismen zavitek, natančno prepíše napis in začné rezati prazen papir v podolgaste štiri vogle. Čemu toliko papirja? In zakaj ga utakne v zavitek nepopisanega? Zakaj potem to pismo tako skrbno zapečati s pečatnikom, kterega je seboj prinesel?

Ko je novo pismo gotovo in podobno staremu doktorjevemu, pretehta oba, spravi drugo v predalo mize svoje, katero zaklene, a prvo vzame seboj ter gre na pošto. Tam oddá pismo ni dobi zá-nj prejemnico, na kateri stoji zapisano, da je pošta prejela pismo, v kterem je „boje“ 2000 gold., v precej daljin kraj. S to prejemnico se podá v pisarnico nazaj in jo oddá dr. Zvitoviču, ki jo pogleda in spravi ter reče:

„Danes ni več dela, lahko greste.“

Janez pa prične nekako plašnega glasú:

„Gospod doktor, prosil bi vas, če bi mi dovolili par dni odpusta. Ravnokar sem zvedel, da so oče hudo zboleli, morda se spravim ž njimi.“

„A, zato ste nekako preplašeni? No, le idite, saj bova potem, ko pridete nazaj, ne-

kaj govorila. Če si pa kje drugje dobite kako službo“ —

„Hvala lepa“ — odgovori Janez zamolklo in gre. Zunaj se še nazaj ozré, se precéj glasno zakrohota in prekolne hišo, potem hiti domú, odpre predalo, razpečati pismo in vtakne v njem zavite bankovce v žep, zavitek pa sožge. Na to nabere nekaj reči skup v torbo, se preobleče, vse drugo pusti kakor je, in gre naročivši gospodinji, da ga par dni ne bo nazaj, ker mora iti na potovanje, si najame voz ter se pelje dobro uro daleč v vas, kjer je že druga železniška postaja, tu sede na železnico in vlak ga odpelje — kam? Domú ne, ker oče Petelin je bil, čeravno hudo razkačen, vendar še zdrav na telesu, ravno tako drugi v hiši.

Ker ga dalj časa ne bomo videli, lahko tu ob kratkem povemo to, kar se je čez nekoliko dni po njegovem tako naglem odhodu zgodilo.

Nekega dne se pripelje v Brežko vas mlad gospod z dvema žandarjema, ki se vstavi pred hišo Petelinovo. Vsi trije stopijo v hišo, kjer že očeta Petelina v veži dobé. Tega prašajo po Janezu, a nevoljen jim obrne hrbet in gre rekši, da v tej hiši po njem ni treba prašati nikdar več. Tudi drugi govoré tako, le mati praša:

„I, saj je v mestu, čemu ga iščete pri nas?“

Na to ne dobi nebenega odgovora, trojica se posvetuje po nemški, potem pravi gospod:

„Bomo morali pač hišo preiskati po njem!“

In prebrskali so po hiši vse od kleti do podstrehe, potem še pri učitelji, čeravno so tudi drugi vaščani zatrjevali, da Janeza že več tednov ni nihče videl v vasi. Da ga niso našli, se samo po sebi razume, in odpeljali so se brez njega.

Kako je ta preiskava hiše vsem Petelinovim hudo déla, si vsak lahko misli. Oče je bil najhuje razdražen in ropotal:

„Kdaj bodo li tega lumpa tako zaprli ali ubili, da bomo vsaj mi imeli mir pred njim!“

Vaščani pa so rekli: „Zdaj je moral pa Janez že nekaj posebno hudega narediti, da kar trije pónj pridejo.“

K gospej Kleparjevi je prišla pa policija popraševati, kdaj je Janez bil zadnjikrat v hiši.

„Čemu hodite k nam prašat po njem“ — je zarenčala gospá — „pri dr. Zvitoviču bote prej zvedeli zá-nj.“

Policaj je mignil z ramó pa šel molcé. Drugi dan je bilo pa že brati po časnikih to-le novico:

„Pisač gosp. dr. Zvitoviča, Janez Petelin, je svojega gospoda oškodoval za 2000 glđ.,

ker je izročeno mu pismo z denarjem pridržal zá - se, a odposlal po pošti drugo pismo napolnjeno s praznim papirjem. To je zdaj gotovo, ker je hudodelnik zginil — kam, se do zdaj še ni moglo zvedeti.“

Ko je Milka to zvedela, je padla v omedlevice.

doda 16/3. 93.

Sad zori.

Po odpovedi dosedanjega učitelja je Brežka vas dobila novega, mladega, ki se je ravno kar iz učiteljske pripravnice izlušil. Ta — imenujmo ga Dolenca — je bil ves drugačen, odlikoval se je posebno s treh strani: prvič po pičli vednosti, drugič po neizmerni ošabnosti in mogočnem jeziku, in tretjič po strašno liberalni veri, katero je pokazal že s tem, da se mu o prihodu ni vredno zdelo oglasiti se pri gospodu župniku. Pač pa se je silno bahal s tem, kako ga gospod nadzornik rad ima. S svojim obnašanjem se vaščanom ni prav nič prikupil, tudi otroci so si želeli prejšnjega nazaj, ker ta je bil „tako pust“, da so se ga preveč bali, in je vse drugače učil. Ob nedeljah in praznikih se je vselej odtegnil v mesto in ko je bil čez mesec dni v vasi, bi bil vsak stavil, da cerkve še ni videl znotraj. Naravnost zasmehoval je pa ljudi s tem, da

je o poldanskem in Marijnem zvonenji prav nalašč hodil po vasi pokrit.

Zavoljo takega obnašanja in tudi govorenja njegovega otrokom v šoli je večina vaščanov sklenila, pritožiti se in če bi to nič ne pomagalo, svojih otrok rajši ne v šolo pošiljati. Podalo se je toraj pet mož k deželni vladi, a tu so le slabo opravili, ker se jim je reklo, da se učitelj drži šolskih postav, in se jim je celó zažugalo s kaznijo, če bi ne hoteli pošiljati svojih otrok v šolo. Vsi potrpi so prišli možje domú, a vendar trdne volje, da se bodo uprli, ker bolje, da se otroci nič ne uče, kakor takih reči, kakoršne zdaj s šole domú prinašajo.

Tega sklepa so se tudi poprijeli. Nekega dne je prišlo v šolo komaj četrtri del učencev in učenk. Med temi so bili Mihovi in Rokcevi, ktera novega učitelja kar prehvaliti nista mogla. Ko učitelj zagleda tako majhno število učencev, praša, kje so drugi ostali.

„Jih ne bo več v šolo“ — se oglasi Rokcev Boštjan, najporednejši deček vse šole.

„Kaj? da jih več ne bo? Kje si to zvedel, Boštjan?“ — praša učitelj naglo.

„Oče so sinoči pravili, da so tako sklenili vsi drugi, dokler bote vi tu“ — pojasnuje Boštjan.

„Tako? Je že prav! Danes idite še vi domú, bodo že videli, kaj bo.“

Otroci gredo z glasnim žvrgolenjem in pravijo po vasi, da zanaprej tisti, ki so bili danes v šoli, ne bodo imeli več šole, ampak samo oni, katerih danes ni bilo. Dolenec pa gre in sede za mizo ter spiše okrajnemu glavarstvu naznanilo, da se je Brežka vas uprla zoper šolo, in prosi pomoči, oziroma kazni upornikom, kateri naj se prisilijo, da bodo svoje otroke v šolo pošiljali. To pismo odide brž do okrajnega glavarstva.

Drugi dan je bila Brežka vas polna gosposke, žandarjev in bričev, ki so švigali od hiše do hiše in daljne občane klicali pred-se. Učitelj je stal med njimi kakor kak bog in se rugal vsakemu. Konec je bil ta, da je bila vsem upornikom naložena kazen ali pa zapor in strogo naročeno, da mora vsak pošiljati svoje otroke v šolo, če se hoče ogniti še hujše kazni.

To je bila nevolja in razdraženost v Breški vasi! Gospod župnik je ljudi pač miril in tolažil, da ne bo dolgo tako in naj se zdaj le podajo in ne upirajo postavi, saj bodo poslanci morda kmalu naredili boljšo od te. Upor ne pomaga nič, marveč bi jih pahnil le v veliko nesrečo. Morda bo tudi mogoče znebiti se sedanjega učitelja, ali pa se bo ta tudi poboljšal, ko k boljši pameti pride.

Tako ni bilo daljega upora, otroci so hodili v šolo, a zoper učitelja je bila razburje-

nost in nevolja huda, čeravno tiha. Življenj ni imel prijetnega, ker se ga je vse ogibalo, le pri Jurji je imel zvečer svojo družčino nam že dobro znanih ljudi, kterim je vtrjeval pogubna načela prej po Janezu jim vcepljena. To pa je imelo nasledek, da se je pri Petelinovih jelo shajati čedalje več vaščanov boljše vrste in se je po prizadevanji prejšnjega učitelja napravilo nekako „bralno društvo“. In to je bilo koristno. Čeravno je v vasi odraščeni ljudi še malokteri brati znal, so vendar tu veliko zvedeli, ker jim je stari učitelj bral in razlagal kratkočasne in podučne novice s knjig in časnikov, pa tudi gospoda sta mu pri tem pomagala. Kak razloček je bil med družbo pri Petelinu in ono pri Jurji! Kakor dan in noč.

V tem je dobil oče Petelin od svojega zastopnika v pravdi zoper Janeza, ali boljše: dr. Zvitoviča naznanilo, da je sodnija odbila tožbo Janezevo, toraj bi bilo vsega konec, ko bi ne bil dr. Zvitovič zdaj, ko je Janez zginil, da še ni nikakega duha ne sluha o njem, prav trdno poprijel se te reči že zato, da bi po pravdi dobil vsaj onih 2000 gld., ktere mu je Janez odnesel; ako bi šlo le za Janezevo korist, bi dr. Zvitovič vse pri miru pustil, ali zdaj se doktor vleče za svojo kožo, toraj bo strune napel, da bi pravdo dobil, čeravno je za to mu strašno malo upanja.

„Bog me odreši od mojega sina!“ —
 zdihne oče Petelin, ko mu učitelj zet to pre-
 bere; — „kdaj li bom imel mir pred njim!“

Pravda je toraj pletla se naprej, ker je
 dr. Zvitovič zdaj pravdal se zá-se, ne več za
 Janeza, od kterega je imel pooblastilo.

Memo grede lahko opomnimo tudi še, da
 so tisti s Kalške vasi, ki so bili Janeza pre-
 tepli, prišli pač pred sodnijo, pa ker je Janez
 v tem tako čudno zginil, niso bili kaznovani
 huje, sodniji se je zdela že kazen dveh dni
 zadosti, ktera so v preiskavi presedeli v luk-
 nji. Vsaj tu toraj ni bilo hujih nasledkov,
 vendar so bili ljudje hudi na Janeza — lumpa.

Vse drugače je bilo z župnikovo pravdo.
 Akoravno so njegove priče v preiskavi trdile,
 da takih besedi, kakor so v tožbi zapisane,
 gospod s prižnice ni govoril, je vendar prišel
 pred sodnijo. Tu še le je zvedel, kateri so
 priče zoper njega, namreč Juri, Miha in Ro-
 kec; ti so bili namreč na one besede že pri-
 segli. Nevolja in žalost ste se ga hudó prijeli,
 a sklenil je molčati v vasi o svojih nasprot-
 nih, ker se je bal, da bi razdražena vas ne
 planila po njih in ne bilo še večje nesreče.
 Hotel je toraj mirno čakati konca, ker ven-
 dar tega ni mogel verjeti, da bi ga po priča-
 nji teh slabo znanih in očitno sovražnih ljudi
 mogli obsoditi. Zato si še zagovornika ni na-

jél, češ, da pravica je pravica in mora obve-
ljati sama po sebi.

Dan javne obravnave pride, v mesto se
podá župnik s svojimi pričami. Juri, Miha in
Rokec pa so bili že odšli pred njim. Pred sod-
nijskim posloppjem se snidejo vsi, tam naj-
dejo tudi dr. Zvitoviča, ki potegne zadnje tri
na stran in jim hudo na srce govori, da le
ne odnehati. „Far mora biti zaprt“ — jim
pravi — „le tako govorite kakor do zdaj, pa
bo.“ Ti so to obljubili in šli v sobo za priče,
kjer jim je Petelin še rekel:

„Le pazite, kaj bote danes storili! Krive
prisege se bojte, Bog se ne dá klicati na krivo
pričanje.“

Ogovorjeni pa so se zarugali, odgovo-
rili nič.

Razprava se prične in prebere tožba, ki
dolži gospoda župnika ščuvanja zoper postave
in vlado na očitnem in celó svetem kraji.
Gospod župnik pravi, da kar je govoril, je moral
govoriti po svoji pastirski dolžnosti. Njegovim
besedam pritrdijo priče Petelin, stari učitelj
in Matiček. Te pa spravi državni pravdnik z
vprašanji sem ter tje tako v zadrego, da se
njih odgovori ne vjemajo popolnoma med se-
boj, zato jih tudi ne pusté do prisege. Se vé,
ti ljudje niso bili navajeni še takega izpra-
ševanja, kjer se lové in cenijo besede.

Vse drugače odločno pa so govorili Miha, Rokec in Juri, posebno prvi. Ti so potrdili vse, kar je bilo zoper „farja“ v zatožbi, in prisegli so na to. Če bi bil imel gospod župnik izurjenega in bistroumelega zagovornika, bi jih bil ta tudi spravil z vprašanji v zadrege in morda bi se bili potem tički sami vjeli; gospod župnik pa je na vse to sklenil roke in zdihnil: „Ne poslušaj jih Bog in ne povračaj jim tega!“

Konec obravnave je bil ta, da je bil gospod župnik obsojen na dva meseca v zapor. Juri, Miha, Rokec in dr. Zvitovič, ki je bil med poslušalci, so se zakrohotali skoro preglasno. Petelin, učitelj in Matiček pa so šli molčé ven in peljali se domú.

Čeravno je bil gospod župnik ukazal svojim spremljevalcem, naj nič ne povedó o izidu sodbe, je bil vendar Matiček preveč jezen in vedela je že vsa vas, predno so Miha, Rokec in Juri domú prišli, da je gospod župnik obsojen zovoljo njih. Zdaj se pa spravi vsa vas kvišku; žene in otroci plakajo, Mihovka kar obupuje, možje in fantje pa leté po vile, sekire in kole in gredo čakati one tri, ki so v tem še na dr. Zvitoviča račun v mestu pili.

„Prej ne gre nobeden spat, da bodo ti trije tolovaji mrhovina“ — se grozi mladi Požár in vsi mu prikimajo ter zastavijo cesto, po kateri so imeli priti oni trije z mesta domú.

To zvé gospod župnik in se urno podá k zbrani množici. Ravno zapoje večerni zvon, ko stopi med-nje, vsi se odkrijejo, on jim moli „očenaš“ in „češčena“, vsi molijo za njim, potem pa jih ogovori:

„Možje in fantje! Molili smo zdaj: „kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.“ Jaz sem onim trem že odpustil, odpustite jim tudi vi, saj niso hudega storili vam, in pojte mirni domú. Prepustite jih božji roki, ktera, ker je pravična, jih bo že zadela, če so res grešili.“

Nevoljno mrmranje nastane. Le dva, trije gredo, drugi pa se ne ganejo z mesta, mladi Požár se celó oglasi:

„Gospod župnik, takih ljudi mi ne trpimo več med seboj. O vsaki drugi reči bi vas ubogali, tukaj pa ne moremo, to je sramota za vso vas.“

„Da, da, tako je“ — jih pritrdi več — „naj se zgodi kar koli z nami! Potolkli jih bomo, če smo prav potem vsi zaprti in obešeni.“

„Dobro!“ — odgovori gospod župnik; — „ali so pa ti trije vredni, da vi spravite za- voljo njih vso vas, svoje žene in otroke v nesrečo? Le to pomislite! Menite pa mar tudi, da bo s tem meni kaj pomagano? Ravno nasprotno! Reklo se bo, da sem vas jaz nahujskal, in jaz bom prvi med hudobniki. Če vam je toraj kaj mar za svoje rodovine in zá-me,

idite mirni domú, drugače se peljem jaz ta hip v mesto in bom naznanil onim trem, kaj jih čaka, da jih nocój ne bo domú.“

Po teh besedah se mo¿je nevoljni razidejo in za zadnjim gre tudi gospod župnik.

„No, če pa to ni prava vera v Boga“ — je rekel Petelin — „je pa sploh vere ni. In takega gospoda preganjajo ljudje in ga celó hočejo zapreti! Pa saj Bog ne bo trpel tega.“

Drugi dan še le so prišli Rokec, Miha in Juri domú. Kako se je Barba jokala! Vaščanov jih ni nobeden pogledal, le pljuvali so pred njimi, dotaknil se jih pa nihče ni; ogibali so se jih kakor garjevih. Edini novi učitelj se je shajal ž njimi pri Jurji, kjer so se lotili vsi štirje kart in jih metali skóro vsak večer. Čas in prostor so imeli, ker so drugi jeli popuščati Jurjevo krčmo, le kak popotnik je še včasih tje zašél. Karte so bile do zdaj v Brežki vasi čisto nezna pregrešna reč, nobeden bi jih ne bil še v roko vzel. Mladi učitelj in Juri pa sta jih poznala in naučila tudi Miho in Rokca, se ve da le „marijaž“ in „cvik“, ki sta bila zdaj vsak pot na vrsti. Do umnejše igre se duh zadnjih dveh še ni mogel speti, akoravno sta bila dobra učenca.

Zdaj lahko preskočimo par mesecev s prav kratkimi črtami.

Gospod župnik je bil zoper obsodbo svojo pritožil se pismeno pri viši sodnji, pritožbo

mu je sestavil in izdelal narodni advokat, ki je bil tudi zastopnik Petelinov v pravdi zoper dr. Zvitoviča. Taka pritožba pa ima navadno dolgo pot, naj že pomaga kaj ali nič; odloka je pričakoval gospod župnik mirne vesti človeka pripravljenega, za dobro reč tudi krivico trpeti.

O Janezu ni bilo več duha ne sluha; čeravno so ga vse sodnije zalezovale, ni bilo ne najmanjšega sledú. Ljudje so govorili, da je šel najbrže na Turško ali čez morje kam, če ni že kje poginil.

Dr. Zvitovič je pa tožbo zá-nj, ali marveč zá-se, gonil z vso silo in pri viši sodnji jo tudi res dobil. Toda Petelinov zastopnik, narodni advokat, se je na to pritožil do najviše sodnije in ta je zavrgla obsodbo tako, da je dr. Zvitovič zgubil vse in moral še precéj visoke stroške plačati. Ko je oče Petelin to zvedel, je sklenil roki in rekel: „No, je vendar še nekaj pravice na svetu!“ Dr. Zvitovič pa je škripal z zobmi in preklel vso Petelinovo rodovino skup, pa še vsacega posebej, narodnega advokata pa je črtil še huje ko prej.

Kaj bi pravil o Kleparjevih? Zadela jih je v tem nesreča, da je gospod Klepar nekega dne kar tako na tihem umrl; na kmetih pravijo o taki smrti, da človeku sape zmanjka, zdravnikom pa je to mrtud. Rodo-

vina, vzlasti ženskega spola, se je tega silno vstrašila, gospoda Kleparja smrt je bila za vse velika zguba, ker so bili postavljeni na tretjino dosedanje plače, in to je bil hud vdarec vsem štirim, ker ni znala ne ena si zaslužiti krajcarja z delom, pa so bile vse dobro živeti navajene. Da tega ni bilo, kako kmalu bi bil pozabljen soprog in oče! Še prej ko Janez, od kterega je le še Milka imela spominj.

Svet je svet. Čez leto in dan so bile Kleparjeve vse tri lepo oblečene, kakor tice, ki ne sejejo in ne žanjejo. Nekoliko časa so se lesketale še po mestu, potem pa so letele v druge, še ne poznane kraje; ali vse skup ali vsaka zá-se, tega mestne klepetulje niso mogle natanko zvedeti. Z njimi je zginila tudi mati, sina sta šla iskat kruha drugam, ker sta imela za vsako reč uma več ko za delo, česar samopridni svet nič kaj ne obraja in celó prav slabo plačuje. Tako je zginil kmalu ves spomin na blago rodovino Kleparjevo.

Na Brežki vasi je ležala neka neprijetna soparica, nikjer ni bilo pravega veselja več. Nekaj so bili ljudje nevoljni zavoljo mladega učitelja Dolenca, ki je otroke „slabo učil“ in bil zmiraj v najslabši družbi, še huje pa jih je skrbelo, kaj bo s tako dragim in blagim jim gospodom, če bo res moral iti v ječo. To

so bili britki dnevi Brežanom, še celó obilne letine niso bili nič prav veseli.

Nekega dne vidijo iti briča v farovž; ko gre nazaj, ga povabi oče Petelin na kozarec vina, da bi zvedel od njega, kaj je gospodu prinesel. Brič se skonca brani, ko pa oče prinese drugo merico, vendar razpné usta in reče:

„Vaš fajmošter bo zaprt, čez štirnajst dni mora iti za dva meseca sedet.“

Nič ne reče Petelin, ker tega, kar mu je na jeziku, vpričo briča ne mara izustiti.

Kmalu vé to vsa Brežka vas in bližnje vasi in v nedeljo je cerkev do zadnjega kota natlačena. Gospod župnik pride na prižnico in govori kakor navadno, prav nič se mu ne pozna ne na obrazu ne po besedah, kaj ga čaka, govori celó o pokorščini, katero je vsak človek dolžan duhovni in posvetni gospóski. Po cerkvi je smrtna tihota, še zakašljati si nihče ne upa. Svoj govor sklene rekši, da mora vsak svojim sovražnikom odpustiti in moliti zá-nje. Ko pa med oznanili omeni, da ga zdaj nekoliko tednov ne bo domá, a ga bo namestoval gospod kaplan s pomočjo patra z mesta, se solzé, ki so že prej tu in tam kapale, vderó v celih curkih, to je jok in stok in plakanje, da gospod župnik ne pride več do besede, marveč sam ginjen do solz stopi pred altar. Ko po maši gre s cerkve, je vsa

množica zbrana zunaj na kolenih proseč še blagoslova, kterege dati jim je gospod župnik komaj komaj še v stanu, tako se mu šibé kolena in zapira grlo ginjenosti. In ko je med tednom peljal se v mesto, nastopit kazen, je hotela vsa vas spremiti ga in zvoniti mu k žalostnemu odhodu, a gospod župnik jih je za božjo voljo prosil, naj bodo kar mirni, da se jim to še za pregreho ne bo štelo. Tega pa jim ni mogel vbrantiti, da so šli za njim do konca vasi, do velikega križa, kjer jim je moral dati še enkrat svoj blagoslov.

Ko je z vozom zginil jim spred oči, so rekli :

„Zdaj bomo pa žalovali kakor o postu, dokler bomo brez svojega dušnega pastirja.“

In res, ni ga bilo slišati veselega petja ne vriskanja, kdor je prišel v vas, je moral misliti, da vsaka hiša žaluje za kakim mrtvim. Le z Jurjeve hiše se je slišal zvečer še smeh, prepir ali krohot, pa ljudje so rekli :

„Saj ne bo dolgo, da bo v to prokleta hišo treščilo!“

Kakor življenje, taka smrt.

Temna noč je, tako temna, da temó kar grizeš. Še cesta proti Brežki vasi, čeravno z belim peskom posuta, se komaj vidi pod no-

gami. Nebo je oblačno in pust jesenski veter sili med vrhove, da sinje smreke stokajo. Brežka vas je v tihem spanji, le kak pes se tu in tam še oglasi. Celó v Jurjevi krčmi je luč že ugasnila, ker njegovi navadni gosti so šli vsak na svoj dom. Slišati je le vsake četrte ure z zvonika ure glas, ktereга veter v daljavo nese.

Prijetna taka noč ni, najmanj pa za popotnika, kakoršnega vidimo — ali marveč ne vidimo korakati proti Brežki vasi. S suknujo njegovo si igra veter, ki tudi skoz hlač goste luknje lahko opihaje ogorelo kožo popotnika, saj mu tega razcapani ostanki srajce ne branijo. Pokrivalo je pol kape pol klobuka, pa ne pokriva zadosti zanemarjenih las, da bi veter ne mogel početi z njimi kakor s travo. Za obuvalo njegovo bi morala biti cesta gladkeja, kajti pri vsakem koraku zakolne nad ostrim kamenjem, kakor človek, ki ni vajen bos hoditi. Sploh je vsa njegova postava taka, da bi ga vsak, kdor bi ga videl, brez vsega premisleka obsodil za cigana. Dobro, da je tema!

Kam gre ta revna stvar in človeška pokveka? Čemu zavije proti Jurjevi krčmi? Saj je tema, kako ve pot tje? In če jo ve, saj Juri, če ga bo pri luči videl, ga ne bo pustil pod streho, tako globoko Juri še ni padel.

In vendar capinski popotnik potrka na vrata Jurjeve koč. Dolgo mu je trkati in kleti, predno znotraj zabrenči nevoljen glas:

„Kdo je?“

„Odprite, Juri!“ — veli popotnik.

„Zdaj ne vstanem, če ni kaj posebnega“ — je zopet brenčeč odgovor; — „jutri pridi, ko bo dan.“

„Jaz sem“ — šepeta popotnik — „jaz, saj me boš še poznal?“

„Jaz ne poznam nikogar, če ni luči, te pa ne prižgem, se bojim žandarjev“ — brenči Juri in slišati je, da zopet gre v svoj kot.

Kaj stori popotnik? Zakaj vkrene od ceste na uzarje v temni noči, ko je še celó na cesti težko ostati na svojem potu? Ali ga je strah skoz vas, v kateri vse spi? Kako da mu je steza čez plotove, njive in vrte tako znana? In mar ve, da je hiša, za katero se vstavi, ravno Petelinova?

Da, ravno za Petolinovo hišo postoji ponočni popotnik. Tam je tudi plot, ob tega se nasloni in začne govoriti sam sebi. Kaj govori? Poslušajmo, saj nas ne vidi v temi.

„Tu še stoji tisto gnjezdo“ — prične s kletvijo — „v katerem sem se rodil ne zá-se, ne za druge, ne za nič! Starima in mladi ter njenemu tepcu je še gorko, jaz pa sem za zmiraj pahnjen z njega, pahnjen celó s svetá,

če ne maram potikati se po ječah, kakor drugi zavrženci. Tega pa ne maram, če je par sežnjev širokosti mi odmerjenih za svet, tacega sveta ne maram, je že bolje pod zemljo, kjer naj se črvi tepó za pičlo moje meso, kar ga je še, ali pa v vodi, kjer naj povodne živali masté se ob mojih kostéh.“

„To je prokleta življenje“ — prične po kratkem prenehljeji vnovič — „ljudskih odeluhov denar nima nobenega teka. Tako so šli dr. Zvitovičevi stotaki, kakor bi bili imeli noge ali peruti. Par veselih mesecev, pa sem bil na suhem. Tujca so me potem povsod suvali in komaj sem se pritepel z Mažarskega nazaj. Čemu dolga pot? Mar bi bil tam ostal, saj so vode tudi tam globoke in kaka vrv se že tudi še dobi. Bi vsaj ne bil tako vtrujen in izstradan, kakor sem. No, pa naj bo, prestando je in še bolje, da sem tu. Na tujem bi mi ne bila nobena mrtvaška luč svetila, tu si bom pa prižgal bakljo, da jo bodo pomnili še moji stričniki in stričnice, če jih kaj bo. Ako gre še kateri mojih žlahtnikov z mano vred sežgan pod zemljo, tem bolje. Saj je hinavskega učitelja, mojega svaka gnjezdo že tudi tako blizo, da se bo vnelo, če le kak vrag ne bo nagajal.“

Po teh besedah zleze popotnik na dvorišče, tava ob kraji za šupo, držečo se hiše, potegne žveplenko z žepa in skuša vžgati

slamo. Ali veter je hud, vsaka žveplenka mu sproti vgasne; zdaj ima le še tri, če izmed teh nobena ne prime, je pa hiša rešena, ker v žepu ni nobene več. Toda tu pomaga vrag; vse tri skup vžgane dajo plamen, ki se prime slame, in zakurjeno je. Hudodelnik zmeče še toliko listja in slame na ogenj, da je plamen močan, veter ga prime in že požrešno oblizne streho!

Janez — zdaj ga spoznamo v rudečkastem svitu, čeravno težko, ker je res komaj še nekdanjemu podoben s sedanjim divje obraščenim obrazom — se zakrohota kakor pošast in skoči v plamen. Toda to je še le slamnata žrjavica, plamen ga le oblizne in mu osmоди divje kocine, da se otrese.

„Ne, v ognji ne maram poginiti, saj bom še dosti seznanil se ž njim, če je res pekla kaj, kakor farji strašijo ljudi; rajši grem v vodo, da bom vsaj ves moker prišel tje, ha ha!“

To izgovorivši plane s šupe ravno še, predno je vsa v ognji. Zunaj vidi že žar, ki sveti vsem hišam, plamen, po vetru vjet, se zaganja na vse strani in vse pohištvo Petelinovo je že v ognji, tudi drugih hiš se že prijema plamen.

Noč je svitleja od dneva, ali kdo to zapazi? Vse je še v spanji, ubogi Petelinovi in sosedje!

Prvi, ki zapazi nenavadno svitlobo in čuti vročino, je Petelinov pes murec, tik hleva na verigi priklenjen. Uboga žival se zakadi s strašnim tulenjem in lajanjem za naglo bežečim Janezem, pa veriga jo vrže nazaj. Njemu se pridruži živina s tulenjem, ta zbudi hlapce, ki ven prileté in zaženo krik, da se tudi drugi zbudé. Kak je strah, kaka zmešnjava! Polnagi prileté ljudje s hiše, komaj še, tudi nekaj živine še gre s hleva. Murec tuli, cvili in laja, a kdo se zmeni zá-nj! Žemu s strehe leté ogorki na kosmato kožo, nihče ne vidi zvestega stražnika, ki je prvi ogenj naznanil, nihče se ga ne usmili. Pomagaj si sam! In res, zdaj se zažene, zažene se še in še in — veriga počí, murec se otrese otrinkov in se zakadi — kam? — kdo gleda za njim! —

Ni treba nam popisovati nadrobneje vseh strahot tega požara, ki je vpepelil vse Petelinovo pohoštvo, učiteljevo hišo in še več drugih poslopij. Škoda je bila velika, čeravno so bili vsi zavarovani; pogorelo pa jim je mnogo živine, hišnega in družega orodja, obleke in poljskih pridelkov.

Žalostno je bilo drugi dan videti pogo-rišče. Ljudje so plakajoči in klaverni brskali med šodro po kakih ostankih. Vse pa je popraševalo, kako je nastal požar. Da se je pri Petelinu vnelo, so že vedeli, ali kako, to je bila vsakemu uganjka. Oče Petelin, ki je ko-

maj komaj še s pomočjo zeta Matevža všel iz goreče hiše, je ugibal in ugibal to, pa uganil ni; slednjič so vsi prišli do enoglasne sodbe:

„Zažgano je bilo!“

„Ali kdo bi bil zažgal?“ — se poprašujejo ljudje, a nihče ne vé odgovoriti.

„Če bi ne bilo murca, bi bili vsi zgoreli v spanji“ — se oglasi Matevž.

„Res je“ — pritrди Petelin — „pa kje je pes? kdo ga je odvezal?“

„Nobeden menda“ — reče hlapec — „kdo bi bil pa mislil ná-nj, ko smo še vso živino v hlevu imeli!“

„Uboga žival je toraj zgorela!“ — reče Petelin.

„Ni ne, ga vidite, ravno zdaj teče sèm!“ — zaupije Matevž — „pa kakšen je! Ves osmojen in krvav!“

Murec res priteče sopihajoč, povaljan, osmojen in krvav ter vleče za sabo še konec verige. Vse ga gleda, Matevž ga preišče, da bi videl, kje je ranjen, slednjič pa reče:

„Pes ni krvav od sebe, to je druga kri, se je gotovo klal s pesi.“

Murec, kakor da bi razumel pogovor, se obrne in jame teči nazaj tje, od koder je pritekел; ko pa vidi, da ne gre nihče za njim, postoji in priteče nazaj, pa se zopet obrne.

„Pes ima nekaj, idimo za njim“ — pravi učitelj, ki je tudi tje prišel, in on, Matevž in Petelin pa še več drugih gre za murcem, ki je zdaj videti jako zadovoljen in počasi koraka pred njimi. Ni jim treba daleč iti, že unkraj plota, dober streljaj za mejo, postoji pes in kaj zagledajo ljudje!

Človeka — ne, to ni več človek, to je nekaj razmesarjenih človeških udov v capah, vse krvavo, grozen pogled! Tudi obraz je razmesarjen, vrat razgrizen — kdo bo poznal to človeško podobo! Vsi ostrme in zro mrtvemumu v obraz, kar zaupije Nežika, ki je bila tudi pridružila se kopici:

„Joj, joj, Janez je, naš Janez!“

Vse omolkne, Matevž obrne na hrbtu ležeče truplo in zdaj, ko se od strani pokaže, ga spoznajo vsi.

„Tu je Bog sodil“ — črhne Petelin zamolklega glasu in suhih oči; „on je zažgal, nobeden drugi. Pospravite te ostanke v trugo in nesite jih kamorkoli zagrebst, v blagoslovljeni zemlji mi ne bo počival. — Idimo!“

Domači gredó tužno molčé, krog trupla se pa nabere velik kup ljudi, skoro vsa vas, in če bi ne bilo starega Potokarja, bi bili razjarjeni ljudje truplo kar s kamenjem zagrebli. Ta pa je skrbel, da se je spravilo med šest surovih desk in neslo proti pokopališči, kjer so mu zunaj obzidja skopali jamo in ga

položili vá-njo brez zvona, molitve, duhovna in blagoslova, kakor mrhovino. Gospod kaplan je pač ustavljal se tako naglemu pogrebu in rekel, naj čakajo, da bi zvedel od škofijstva, če ga vendar-le sme pokopati na pokopališči, pa ljudje so bili silno raztogoteni in upili, da mora brž pod zemljo, vrh nje ga ne trpé.

Tako je dobil Janez svoj grob zunaj pokopališča med trnjem in osatom. Domači niso žalovali za njim, le mati in sestri so hotele iti molit še na njegov grob, pa oče Petelin je rekel:

„Temu ne pomaga nobena molitev, pozabimo ga!“

Tak je bil Petelinovega Janeza konec!

„Kvartopirska družba“ pri Jurji, kakor so ljudje rekli učitelju Dolencu, Mihi, Rokcu in Jurju, se je žalostnega konca Janezevega močno vstrašila; posebno Mihi je bilo žal zá-nj, ker je tako gladko znal govoriti in še gospódo za nos voditi ter se še „hudiča ni bal“ — je rekel Miha. Rokec pa, ko je zvedel od Jurja, da je Janez isto noč pri njem trkal na vrata, pa mu Juri ni hotel odpreti, je rekel: „Škoda! Ga je gotovo zeblo reveža, potem si je šel pa domú zakurit. Če bi mu bil Juri odprl, bi oni konec naše vasi ne bil pogorel.“

„Tak sem pa nemara jaz kriv požara?“ — praša Juri.

„I, kolikor toliko gotovo“, odgovori Rokec.

„Glej ga no, tepca“ — se zadere Juri — „kje imaš pa pamet? Meniš, da bom jaz pod streho vzel človeka, ktereга žandarji love?“

„No, sramovati se ti ga treba ni bilo, saj si še slabši od njega!“

„Mir, mir, možje“ — seže vmes učitelj, ko zapazi, da tako zbadanje je najlepši vvod za sijajen pretep; — „kdo bo igral, če nobeden ne gleda, kake karte ima! Zdaj je Rokec prišel že dvakrat v „lebet“, jaz igram.“

„Vrag naj igra“ — zagromi Rokec in vrže karte po mizi — „jaz ne plačam nič. Pojva Miha, naj ta dva kvartata sama, ki tako dobro znata.“

Miha, ki je tudi bil, kakor navadno, ves drobiž zgubil, pa imel pri krčmarji tudi že lepo vrsto številčk s kredo zapisanih, vstane in gre za Rokcem. Učitelj in Juri se smejeta, ker dobro vesta, da bota oba jutri gotovo zopet prišla. Po poti pravi Rokec Mihi:

„Meni se strašno čudno zdi, da pri kartah zgubljava vselej le midva; ali si že videl, da bi bil kedaj učitelj ali Juri kaj zgubil?“

„Res, skoro se ne spomnim. Imata oba strašno srečo pri kartah.“

„Ne, veš Miha, če bi le to bilo. Jaz sem pa zapazil, da si Juri zna pomagati in učitelj je ž njim zastopljen.“

„Kaj praviš, Rokec? Da bi naju golju-fala? Prokleta, saj sem že jaz tudi skoro kaj tacega zapazil. Bi bilo vendar prečudno, da bi samo njima hodile tako dobre karte v roko. Jaz sem Jurju od kvartanja in pijače dolžan že čez 100 gld. in mu bom moral vso pšenico dati, da bo plačan.“

„Jaz ravno tako. Saj ti povem, po pravici to ni, ju morava vjeti pri tem, potlej bo pa druga pela.“

Potem pogovoru se zmenita Miha in Rokec, da bota drugi večer malo pila, pač pa imela pri igranju uho in oko odprto in gorje tistemu, ki ga zasačita pri goljufigji, naj bo učitelj ali Juri!

Dobro je uganil Juri, ko je rekel, da bota drugi večer gotovo prva pri njem zopet Miha in Rokec. Prišla sta vesele volje, za njima učitelj in ko so vsi trije okoli mize, pride Juri s kartami in igra se prične. Zgubljala sta zopet le Miha in Rokec, a ta pot bolj zato, ker sta preostro gledala Jurju in učitelju na prste.

„Miha, Miha“ — reče smehljaje se Juri — „že zopet si v „lebetu“ za 1 gld. 50 kr. Kaj je to?“

Ali kakor blisk skoči Miha kvišku in vdari z vso močjo Jurja po desni roki, da jo ta bolečin umakne; pri tem pa padejo mu

izza rokava trije „asi.“ Miha jih brž pobere in reče Rokcu:

„Ti pa zdaj one karte preštej, če so vse.“

„Mojih kart ne bo nobeden štel“ — zareži pa Juri — „prej plačajta, kar sta mi dolžna, lumpa!“

„Kdo je lump?“ — gromi Miha jeze zelen.

„Tisti, ki dolgove dela. Plačaj, potlej pa razsajaj. Daj mi to, kar si mi dolžan!“

„Tu imaš“ — zarujove Miha, v roki se mu zabliska nož, ki se ta hip pogrezne globoko v Jurjeva prsa, da kri škropne do stropa. S strašnim krikom se zgrudi zabodeni; učiteljka popade groza, da beži s sobe, kar more, za njim Rokec, kričaje Mihi:

„Zdaj pa le idiva. Ti si preveč storil. Učitelj gre ljudi klicat.“

„Ej, ne bo jih klical ne“ — grči Miha ljut kakor tiger, ko je kri videl — „če sem že enega, kaj, če še drugega.“

In drvi kakor besen za učiteljem, kateri je bil zavil na stransko pot za vasjo. Učitelj ne nadjajoč se, da bi kdo tekel za njim, kmalu vstavi tek in gre počasnejih korakov, kar pribuči kakor hudournik za njim Miha in ko se Dolenc ozre, že mu pade po glavi kol, da se brez krika zgrudi na tla. V tem hipu priteče Rokec in vjame kol, ki je bil že namenjen za drug udarec na tleh ležečemu, ter reče:

„Ne bodi no živina, Miha! Saj ima dosti tudi ta. Ali boš nocoj vso vas pobil?“

„Tebe že še, saj te ni škoda“ — grči Miha, — pa Rokec mu izviije kol ter ga vrže daleč proč, potem gresta vsak svojo pot.

Hrup pri Jurji je bil zbudil nekoliko ljudi, pa nobeden ni maral iti gledat, kaj je; vsak je rekel: „so se že kvartopirci malo skavsali med seboj, nič ne de, če kateri katero po glavi dobi, saj so je vsi vredni.“ — Luč je bil Rokec ugasnil in tako je bil v Brežki vasi zopet ponočen mir.

Ne povsod. Miha je prilomastil domú in zbudil Barbo z osorno besedo:

„Daj mi denarja, kar ga je domá. Kje ga imaš?“

Kaj bo imela reva, ki je morala za vse skrbeti! Zato ne reče družega ko: „Čemu ti bo? Saj si že vsega sit še preveč.“

„Daj mi denarja, pravim“ — pa rohni še huje Miha.

„Kje ga bom vzela, za |božjo voljo“ — stoka uboga Barba in krik zbudi tudi otroke.

„Daj mi ključe, ga bom sam poiskal!“

„Na jih, da boš sit, Bog se usmili!“

Otroci zaženo jok, ker se boje za mater, a Miha zarenči nad njimi, da se vsi pod odejo skrijejo, prižge luč in preišče vse shrambe. Denarja najde le par srebrnih dvajsetic —

darove otrokom o birmi in krstu — a ne smilijo se mu; potem zaveže v culo še boljše obleke in se obrne proti vratam.

„Joj, moj Bog, ti si krvav, Miha“ — za-
ječi Barba, ko zagleda moža spredej; — „kaj
pa je? kam greš še tako pozno?“

„Nikamer“ — renči Miha, pihne luč, vrže
ključe na tla in gre. Barba je v strašnih
skrbah, otroci se začno zopet ihteti, a mati
jim reče:

„Molimo, otroci, za očeta.“

In mali molijo za materjo, dokler jim
usmiljeni zaspanec ne zatisne oči, da zapo-
redoma vtihnajo. Le Barbe se zaspanec ne
usmili, jutranja zora jo vidi objokanih oči in
Mihe še zmiraj ni domú. Kam je šel? Revica!
Ni jej bilo dolgo skrbeti, jutranje solnce že
jej je prineslo novico, kakoršne se nikdar
nadjala ni.

Ko Jurja zjutraj ni bilo tako dolgo na
beli dan, gre sosed njegov gledat, kaj je, ker
je sinoči toliko krika bilo v krčmi. Strah in
groza! Na tleh leži Juri v strjeni krvi, še mu
smrtni nož tiči v prsih, s katerih je pregnal
življenje, a truplo je mrzlo, neobčutljivo. Ves
bled dere ven in zažene krik, da priteko ljudje
skup. Strmé pač in groza jih prehaja, pa
pravega obžalovanja ni. „Saj si boljše smrti
skoro zaslužil ni“ — so rekli nekteri, drugi
pa: „To je kazen za krivo prisego.“

„Kdo neki ga je?“ — praša eden.

„I, kdo drugi, kakor Miha ali pa Rokec! Saj so bili sinoči vsi skup. Učitelj ga menda ni. Gad je gada umoril.“

To je splošna sodba ljudi, ki sklenejo vse pustiti, kakor je, naj župan to naznani v mesto, da pride komisija pregledat vse.

„Za mejo leži še eden“ — priupije mlad pastir — „ne vem, kdo je, če ni naš učitelj.“

Vsi dero za njim in najdejo učitelja. Krvi ni in ko ga vzdignejo, zapazijo, da je živ. Tega nesó domú in položé na posteljo, češ, bo že k sebi prišel, ker mu nič ni. Mežnarjeva Marijana, ki mu je stregla, pa vendar zapazi na glavi njegovi strašno bulo, zato se jej zdi, da bo treba poslati po zdravnika.

„Čemu?“ — pa se oglasi eden — „saj bo prišel tako s sodnijsko komisijo. Ta čas mlademu gospodu ne bo nič hudega, morebiti je tudi on pri Jurji kaj vjel ali pa so mu fantje Kalške vasi posvetili domu, ko je šel k Zajčevi Micki vasovat. Zakaj pa ponoči okoli lazi? Se li to spodobi učitelju?“

Lahko bi to, kar se je zdaj godilo po Brežki vasi, obširneje popisoval, pa bi bilo prezamudno. Toraj zopet le kratke črtice.

Z mesta je prišla še tisti dan komisija z žandarji. Ker so vsi dolžili Rokca in Miho, so žandarji prijeli brž prvega, zadnjega ni bilo nikjer najti. Rokec je tudi brž vse po

pravici povedal, a vendar je moral, ker mu niso prav verjeli, iti z žandarjem v mesto v zapor vsaj tako dolgo, da se resnica izvé. Rokec je škripal z zobmi, pa mu vse nič ni pomagalo, vklenjen je korakal pred žandarjem v mesto.

Učitelja Dolenca je zdravnik našel že pri popolni zavednosti, le glavo je imel hudo oteklo. Vedel je še vse, kar se je zgodilo, dokler on ni dobil po glavi; kateri ga je pa vdaril, Rokec ali Miha, tega ni vedel povedati. Zdravnik je ukazal močiti glavo z vodo, čez par dni bo oteklina že odjenjala, in potem bo dobro, ker hujega vsaj zdaj ni še č utiti.

Jurjevo truplo so razparali in pregledali, potem so ga zagrebli in odšla je komisija, le dva žandarja sta prežala na Miho, če bi se kje prikazal. In prikazal se je. Ves potrt, skesan in pobit je prišel že tretji dan žandarju sam naproti, mu pomolil roke, da ga zveže, in prosil le, da bi še enkrat smel videti svoj dom in svojo rodovino. Žandar mu to dovoli in v hiši je bil strašen jok, a najobupneje je plakal Miha sam, ki je padel pred vsemi svojimi na kolena ter prosil jih z vkle-njenima rokama odpuščenja. Potem je šel z žandarjem v ječo, od koder ga ni bilo več nazaj.

Preiskava se je pričela, Miha ni ničesar tajil, še več: sam se je obdolžil krive prisega zoper gospoda župnika, ki čisto po nedolžnem v ječi sedi. Se vé, da je po tem naznanilu prijela sodnija zavoljo krive prisega tudi Rokca, kateri je enako prisegel. Ali ta je tajil, dokler mu ni bil Miha postavljen pred obraz, ki ga je ogovoril tako:

„Nič ne taji, Rokec! Saj vidiš, da je eden izmed nas že sojen od Višega, jaz se bom rad podvrgel sodbi, zá-te je pa tudi bolje, če se tu spokoriš, dokler je še čas, da ti bo tudi Bog milostljiv, na kterega tako dolgo nisva več verovala. Vidiš mene, kakšen sem, ko bo tebe vest prijela, boš tudi tak.“

Skesanost prej tako trdovratnega Mihe gane Rokca, da se vdá. Nasledek tega je ta, da sodnija naglo vkrene vse, da se ima gospod župnik brž z ječe spustiti in vsa sodba ovreči. Imel je še par tednov sedeti, a vendar je bil naznanila vesel, še bolj pa tega, da je nedolžnost njegova na dan prišla.

Predno pa je šel domú, mu je sodnik naznanil, da Rokec in Miha prav lepo prosita, da bi hotel priti k njima, če mu je mogoče odpustiti jima hudobije in krivice, ktere sta mu storila. Kdo je bil te želje in prošnje bolj vesel, ko gospod župnik! Nemudoma se podá k njima v ječo in ginljivo je bilo vi-

deti, kako sta ga oba skesano prosila odpustjenja in kako radovoljno jima je gospod župnik odpustil tolažijoč ju, naj voljno trpita, kar sta zaslužila, potem jima bo tudi Bog milostljiv.

Po nevihti jasno.

Brežka vas je po potovki brž zvedela dogodbe v mestu, in kako veselje je bilo! Moški so hiteli po najvišje smreke za maje, dekleta in žene so pletle vence in šopke, šivale zastavice in trakove, fantje so pripravili možnarje, — vse za sprejem ljubljenega gospoda župnika. Petelinov oče se je s tremi možmi sam peljal v mesto po gospoda in ko je pripeljal se ž njim do vasi nazaj, kak pôk, kak vrisk, kako petje, kako zvonjenje! Vse je bilo na nogab, vse praznično oblečeno. Gospod župnik je bil tako ginjen, da ni mogel izustiti nič drugega ko: „Bog z vami vsemi, otroci moji!“

Se vé, da je blazega gospoda silno bolelo, kar se je v njegovi odsočnosti zgodilo v vasi. Tolažil pa se je on, kakor vaščani vsi, s tem, da je zdaj zamorjen tisti kužni duh, ki je bil po Janezu zatrošen v vas, in da bo zdaj o lepem miru kmalu zopet poravnana škoda, ktero je napravil.

In to se je čuda naglo godilo. Pogorelcem so sosedje in okoličani obilno pomagali z lesom, delom, denarjem in drugim blagom, da so na pogorišči stale kmalu lepše in večje hiše, kakor pred požarom.

O koncu šolskega leta je šel tudi mladi učitelj Dolenc, nekaj zato, ker ni bil priljubljen, še več pa, ker se je na višem mestu zameril zavoljo družbe, v katero je zahajal; in ker je bil v tem tudi više drug veter pihnil, je stopil na njegovo mesto zopet stari učitelj in fara je bila zadovoljna.

Miha je v ječi umrl, zdravniki so rekli, da mu je srce počilo. Barba si je potem bolj opomogla, ker ni bilo več zapravljevca pri hiši.

Rokec je preстал svojo kazen zavoljo krive prisege in prišel domú ves spreobrnjen, da je postal eden najpridnejših in najpobožnejših vaščanov.

Petelinova mati je kmalu umrla za opešanjem, za njo je šel naglo tudi Petelin pod mirno zemljo. Smrt je bila obema lahka; za njim je bil za župana voljen njegov zet Matevž.

Po tolikih nevihtah je zopet mir in zadovoljnost v Brežki vasi, bralno društvo cveté pod predsedstvom učitelja, in gospod župnik je zopet židane volje — spoštovan od vseh faranov.

ubogi Petelin in Z...

Če kak deček kaže porednost, pa pravijo
ljudje:

„Iz tega bo pa že zopet kak Petelinov
Janez.“

Miserere. Herrlichkeit
kann genügend.

Kazalo.

	Stran.
Skaza	3
Nova šola	15
Vse narobe!	30
Janez domá!	38
Na polzki poti	58
Izdajica!	80
Volitev, pred njo in po nji	106
Sad zori	129
Kakor življenje, taka smrt	141
Po nevihti jasno	158

